

LOOVA TALLINNA VISIOONI KONTSEPTSIOON

LÕPPARUANNE

**Hange „Tallinna loomemajanduse visiooni koostamine”
Tallinna Linnakantselei ja Tallinna Ülikooli vaheline
leping R-19-5/137, 04.06.2007**

**Projekti täitjad:
Tallinna Ülikool
Eesti Tuleviku-uuringute Instituut**

Tallinn 2008

SISSEJUHATUS	4
1. VISIOONI KONTSEPTSIOONI LÄHTEKOHAD	6
1.1 FOKUSE LAIENDAMISE VAJADUS: TALLINNA LOOMEMAJANDUSE VISIOONILT LOOVA TALLINNA VISIOONINI	6
1.2. VISIOONIKONTSEPTSIOONI KOOSTAMINE: SELLE OLEMUS JA PÕHIKOMPONENDID	7
2. LOOV LINN – KÄSITLUSRAAMISTIK	10
2.1 LOOVA LINNA KONTSEPTUAALSED ALUSED	10
2.1.1 Lähtekontekst loovale linnale	10
2.1.2 Loov linn, selle komponendid	11
2.1.3 Loov linn: eesmärgid, lähenemised, mehhanismid, vahendid, indikaatorid	13
2.1.3.1 Loova linna strateegiad	13
2.1.3.2 Eesmärgid loova linna arendamisel	14
2.1.3.3 Võimalikud lähenemised loova linna arendamiseks	15
2.1.3.4 Sekkumise mehhanismid	17
2.1.3.5 Vahendite suunamise põhimõtted loova linna arendamisel	21
2.1.3.6 Loova linna indikaatorid	23
2.2. TEISTE LINNADE KOGEMUSED	26
2.2.1 Näiteid linnade strateegiate fookustest ja valikutest	26
2.2.2 Valitud näiteid kasutatavatest vahenditest, meetmetest loova linna arendamisel	50
3. OLEMASOLEVATE UURIMUSTE JA TALLINNA ARENGUT SUUNAVATE DOKUMENTIDE ANALÜÜS	60
3.1 LOOVA LINNA IDEESTIK OLEMASOLEVATES TALLINNA ARENGUT SUUNAVATES DOKUMENTIDES	60
3.2 TALLINNA LOOMEMAJANDUSLIK POSITSIOON: EESTI JA TALLINNA LOOMEMAJANDUSE KAARDISTUSUURINGUTE TULEMUSED	64
3.3 KOKKUVÕTTEKS: LÄHTEPOSITSIOON LOOVA TALLINNA ARENDAMISEKS	69

4. VISIOONARUTELUD: TALLINNA KUI LOOVA LINNA VISIOONI LÄHTEALUSTE LEIDMISEKS	71
4.1 VISIOONARUTELUDE LÄHTEKOHAD, METOODIKA, LÄBIVIIMISE PÕHIMÕTTED	71
4.2 LOOV TALLINN?! JÄRELDUSED VISIOONARUTELUDEST	75
4.2.1 Põhilised eeldused loovale Tallinnale	75
4.2.2 Loov Tallinn – milleks? Ehk eesmärk loova Tallinna arendamiseks	78
4.2.3 Juhtideed loova Tallinna arendamiseks	81
4.2.4 Piirangud loovale Tallinnale	88
5. LOOVA TALLINNA VISIOONI KONTSEPTSIOON	92
5.1 TALLINNA LÄHTEPLATVORM EHK TOETAVAD EELDUSED JA ÜLETAMIST VAJAVAD TAKISTUSED	93
5.2 LOOVA TALLINNA VISIOONI KOMPONENDID	96
5.2.1 Eesmärgistatuse küsimus	96
5.2.2 Positsioneerimise ja ambitsioonikuse küsimus	98
5.2.3 Sihtgrupi küsimus	100
5.3 LOOVA TALLINNA VISIOONI RAKENDAMISE STRATEEGILISED VALIKUD	102
5.3.1 Lähenemise fookus ja esimesed sammud	102
5.3.2 Loova Tallinna saavutamist toetavad finantseerimise põhimõtted	111
5.3.3 Kuidas mõõta loova Tallinna kujundamise protsessi kulgemist?	112
KOKKUVÕTE & KUIDAS EDASI	114
VIIDATUD KIRJANDUS	119
LISAD	125
LISA 1 VISIOONI ARUTELUDEL OSALENUTE NIMEKIRI	126
LISA 2. TAUSTAMATERJAL ARUTELUKS	130
LISA 3. KÄTTEJAGATUD KÜSIMUS	131

Sissejuhatus

Loovus ja kultuur on märksõnad, mis on viimasel aastakümnel kujunenud keskseteks mitmetele uuendustele suunatud poliitilistele programmidele nii riigi, regiooni kui linna tasandil kogu maailmas.

Linnade positsioon tänapäeva rahvusvahelistunud majanduses, suurenenud dünaamika, sh inimeste suurenenud ümberpaiknemise juures on oluliselt tõusnud. See on ühtlasi tugevdanud ka konkurentsivõimet ja esitanud linnadele järjest suuremaid nõudmisi. Järjest enam on levinud see, et mitmesuguste kitsaskohtade lahendamisele lähenetakse loovuse ja kultuuri kaudu.

Ka Tallinna linn otsustas selgitada välja oma positsiooni loova linnana. Linna tellimisel alustasid Tallinna Ülikool koostöös Eesti Tuleviku-uuringute Instituudiga Tallinna loomemajanduse visiooni koostamist. Laiemaks eesmärgiks on kujundada Tallinnast loov linn – luua nii elanikele kui siin tegutsevatele loovisikutele, kultuuri- ja innovatsioonivaldkonnas tegutsevatele ettevõtjatele/ettevõtetele soodus ja pidevalt arenev keskkond.

Käesolev – „Loova Tallinna visiooni kontseptsioon” on projekti lõpparuanne. Loova Tallinna visioonikontseptsioonina pakume välja teoreetilisele ja praktilisele analüüsile ning väga paljude erinevate sihtgruppide esindajate arvamustele tugineva lähtekoha ja strateegilised fookused loova Tallinna visiooni kujundamiseks. Kuna visioon on juhtimise tööriist, ei saa tööriist otseselt sõnastada visiooni, kuid annab oma nägemuse visiooni aluse moodustavatest kriitilise kaaluga ideedest.

Oluline on rõhutada, et tegemist on esimese loova linna kontseptsiooni Tallinna kontekstis lahti mõtestada püüdva uurimusega. Seetõttu vajab loova linna temaatika kahtlemata edasist lähemat uurimist, samuti on väga oluline, et projekti raames pakutud seisukohad leiaksid kõlapinda erinevates diskussioonides.

Projekti organisatsioon oli üles ehitatud kahe teineteist täiendava grupi sünergiale:

- 1 töögrupp: igapäevase uurimistöö ja analüüsiga tegeles töögrupp koosseisus Veiko Jürisson Tallinna Ülikoolist, Erik Terk ja Külliki Tafel Tuleviku-uuringute Instituudist ning Katri Ristal.

2 juhtgrupp, kes abistas projekti meeskonda. Juhtgrupi koosseisu kutsuti osalema inimesed, kelle kaasamist peeti visiooni rakendatavuse seisukohalt oluliseks. Juhtgrupi ülesandeks oli jälgida töögrupi tegevust ning kindlustada tööde kulgemise õiges tempos ja suunas. Juhtgrupi koosseisu kuulusid:

Mark Sepp, Tallinna Linnakantselei
Anu Kivilo, Tallinna Kultuuriväärtuste Amet
Mart Repnau, Tallinna Ettevõtlusamet
Peeter Erik Ots, Kultuurikatel
Anu Lõhmus, Tallinna Ettevõtlusinkubaator
Eva Leemet, Tallinna Ettevõtlusinkubaator
Jorma Sarv, Kultuuriministeerium
Madis Tüür, Kultuuriministeerium
Ragnar Siil, Kultuuriministeerium
Eha Rüütel, Tallinna Ülikool

Visiooni koostamisse oli kaasatud väga lai spekter loomemajanduse sihtgruppe, sh nii sisendit tootvaid kui selle väljundit tarvivaid. Seetõttu otsustasid tellija ja täitja esindajad loobuda avaliku arutelu läbiviimisest ja "inimene tänavalt"-arvamuse küsimisest ning keskendusid visiooni tutvustamisele tellija hallatavates ning potentsiaalselt rakendavates struktuurides.

Projekti teostamise raames tutvustati projekti vahetulemusi mitmetel kohtumistel, sealhulgas järgmistel üritustel-konverentsidel:

22.01.2008 Tallinna arengukava 2006-2021 muutmise turismi ja kultuuri töögrupp

24.01.2008 Kultuurikatla mõttekoda

07.02.2008 Tallinn Strategy Meeting

Lisaks on olemas kokkulepe projekti lõpptulemuste tutvustamiseks Tartu Kultuurikonverentsil 28. märtsil 2008.

Käesoleva lõppraporti koostasid: Veiko Jürisson Tallinna Ülikoolist, Külliki Tafel, Andres Viia, Silja Lassur ja Erik Terk Eesti Tuleviku-uuringute Instituudist ja Katri Ristal.

Töö autorid avaldavad siirast tänu kõikidele aruteludel osalenutele ja intervjueeritutele, kelle ideed andsid väga olulise panuse käesoleva visiooni kontseptsiooni valmimisele.

1.

Visiooni kontseptsiooni lähtekohad

1.1 Fookuse laiendamise vajadus: Tallinna loomemajanduse visioonilt loova Tallinna visioonini

Tallinna Linnavalitsuse poolt tellitud uuring nägi ülesandena ette Tallinna loomemajanduse arenguvisioni koostamist ja sellega seotult loomemajanduse ja sellega seotud erinevate sektorite arengusuundumuste määramist. Käesoleva projekti esimestel sissejuhatavatel aruteludel tõusetuski küsimus sellest, kui laia konteksti loomemajanduse arendamisel linna puhul ikkagi arvestada tuleks ja kas laiema käsitlemise puhul, mis seostab loomemajanduse arendamist näiteks linnaruumi arendamisega, on termin „loomemajanduse visioon” enam kohane.

Kuna diskussioon selle küsimuse ümber on osaliselt sisuline, osaliselt terminoloogiline, teeme siinkohal väikese kõrvalepõike terminoloogiasse.

Loomemajanduse (mille inglisekeelse vastena mõistetakse terminit *creative industries*) termini jõudmisel Eesti arengut suunavatesse dokumentidesse on Briti Nõukogu etendanud initsiaatorina olulist rolli, muuhulgas lähtuti ka termini lahtimõtestamisel Suurbritannias kasutusel olevast definitioonist ja loomemajanduse majandussektoriteks (*industry*) jaotamise klassifikatsioonist. Sellele definitioonile tuginevalt, sh allvaldkondade valimisel, viidi läbi Eesti loomemajanduse kaardistusuuring 2005. aastal ning aastal 2006. ka Tallinna loomemajanduse kaardistusuuring. Mõlemal juhul oli tegemist valitud loomevaldkondade vajaduste, potentsiaalide, mahtude jms hindamisega ning nende võimaliku panuse hindamisega majandusse laiemalt.

Loomemajanduse (ingl. k. kasutatuna *creative industries*¹) mõiste pärineb Suurbritannia, Tony Blairi valitsuse poolt ellu kutsutud, Loomemajanduse töörühmalt (*Creative Industries Task Force*) (Flew 2002, 2); 1998. aastal Kultuuri-, Meedia- ja Spordiministeeriumi poolt läbi viidud loomemajanduse kaardistusuuringus defineeriti loomemajandussektoreid (*creative industries*) järgnevalt: tegevused, mis põhinevad individuaalsel loovusel, oskusel ja andel ning mis on võimelised looma rikkust (heaolu) ja töökohti läbi intellektuaalse omandi loomise ja kasutamise (Mapping the Creative Industries, 1998). Seega loomemajanduse kontseptsioon keskendub teatavate loovvaldkondade majandusliku potentsiaali arendamisele.

Linna puhul on loomemajanduse edendamise ja kasutamise aktsioonid enam seotud konkreetse linnaruumi osadega, paikadega ja eesmärgiks pole eelkõige (ainult)

¹ Tõlkevariandi „loovtööstused” kasutamist ei saa pidada soovitatavaks, kuna inglisekeelse termini *industry* tähendusväli on teistsugune (laiem) kui eestikeelsel sõnal „tööstus”. Antud kontekstis tähistab see pigem kultuuriloomel ja selle kasutamisel baseeruvat teenindussektorit (etenduskunstid, arhitektuur, disain jne) kui tööstuslikku tootmise sektorit.

teatud uutest äridest majanduslikku kasu ja tööhõivet saada, vaid tõsta eelkõige linnaruumi kvaliteeti ja saavutada täiendefekte (sotsiaalseid, majanduslikke jt) just selle kaudu.

Siit tulenevalt tõusis esile loova linna (*creative city*) termin. Loova linna kontseptsioon kasvas välja kultuurikvartalite poliitikatest, mida arendati koos turismi ja nn lipulaeva projektidega (nt festivalid) ning mille fookuses oli linnaplaneerimine, täpsemalt elukvaliteedi parandamine laiemalt (Landry & Bianchini 1995; Landry 2000). Charles Landry, kes võttis kasutusele loova linna termini, pööras peatähelepanu loovale miljöole (*creative milieu*), toetamaks loovuse arengut kaasaegsetes linnades ja regionides. Landry järgi on loova linna termin olemuselt kõikehõlmav: loovust ei nähta mitte üksnes nn traditsioonilistele loomevaldkondadele omasena, vaid loovana nähakse mistahes valdkonna, elukutse esindajaid (Landry *et al* 2005, 14; Landry 2006, 2).

Eeltoodud argumentatsioonile tuginedes jõudsime otsusele, et senine loomemajanduse nime all käsitletud temaatika on liiga kitsas ja ei võimalda analüüsida erinevaid loovusega seotud aspekte, mis on olulised linna ruumilise, majandusliku, kultuurilise ja sotsiaalse fenomeni seisukohalt. Selleks, et vältida kitsaid teoreetilisi vaidlusi, otsustati lähtuda „loova linna“ käsitlusest, mis võimaldaks kujundada terviklikumat visiooni.

1.2. Visioonikontseptsiooni koostamine: selle olemus ja põhikomponendid

Visiooni koostamine, üldpildi loomine sellest, kuhu tahetakse välja jõuda, on tavaliselt esimene samm strateegilise kavandamise protsessis. On püütud väita, et mõnede objektide puhul ongi visioon ainuke asi, mida strateegiast on vaja; et juhi peas olev ja tema kaaslastele veenmise teel edasi antud üldine, küllalt kvalitatiivne kujutluspilt asendab igasuguseid arengustrateegiaid, kontseptsioone, arengukavasid ja plaane ning et edasi tuleb juba kiire operatiivne elluviimine. Et lühidalt selline näebki visionäärne juhtimine kui uus kaasaegne juhtimisviis välja. Linnade puhul, mille areng sõltub väga paljude erinevate positsioone omavate osaliste koostegevusest ja kokkulepetest, taoline viis ei toimi. Linna kontekstis saab visiooni koostamine olla vaid strateegia kujundamise esimeseks etapiks, mida on vaja hiljem teiste dokumentide kaudu konkretiseerida.

Võrreldes teiste strateegiliste dokumentidega, on visiooni ülesehituse ja otstarbe kohta tõenäoliselt kõige enam erinevaid arusaamasid nii teoreetikute kui arengutegevuse praktiliste korraldajate hulgas. Ühed rõhutavad, et visiooni põhirolliks on kanda tähendust, tugevdada identiteeti, anda ette üldine suundumus, inspireerida. Teised, et visioon peab sisaldama ikkagi küllalt täpset eesmärki ja tekitama inimestes selgeid ootusi, mis aitaks neil oma tegevust sidustada. (Lindgren, Bandhold 2003, 76) Collins ja Porras (1996) leiavad, et visioon peab andma „hulljulge“ kujutuse sellest, kuhu näiteks mõnekümne aasta pärast välja jõua ja värvika kirjelduse olukorrast, kuidas ümbritsev välja näeb, kui see olukord on saavutatud. Kas ja

kuivõrd visioon sisaldab kirjeldust ka väljapakutu elluviimisteedest ja kui jah, siis kas viimane kirjeldus on enam visiooninimelise dokumendi osa, erineb eri juhtudel.

Igal juhul peab aga visioon pakkuma välja pildi positiivsest ja innustavast, samal ajal siiski põhimõtteliselt reaalsete võimaluste piiresse jäävast terviklikust, piltlikult öeldes maailmast, kus mingid praegused vastuolud ja piirangud oleksid ületatud, et edasi orienteerida strateegialoomise protsessis olevaid inimesi juba otsima teid taolise terviku saavutamiseks. Ilma taolise positiivse ideaali loomiseta pole võimalik inimeste strateegilist mõtlemist „käima tõmmata”.

Osadel juhtudel piirduakse visiooni kujundamisel soovitava olukorra kõige üldisemate piirjoonte fikseerimisega ning ei peeta vajalikuks visiooni ratsionaalselt eriti põhjendada. Loogika on sel juhul see, et vaatame algul, kuhu me üldse tahaksime jõuda või milliseks saada, eks siis hilisem analüüsi- ja kavandamisprotsess näitab täpsemalt, kas see on reaalne ja kui ei ole, siis mis osas mööndusi teha. Teistel juhtudel pakutakse visiooni loomiseks välja juba algusest peale reaalsusest lähtuv mitmeetapiline loogiline protsess, mille käigus reaalsusi ja soove omavahel võrrelda ja analüüsida. Näiteks Clem Bezold (2000) pakub visiooni loomiseks välja viis staadiumit: 1) probleemide tuvastamine; 2) olemasolevate tugevuste (ka edulugude) kindlaksmääramine; 3) tulevikusoovide määratlemine; 4) eesmärkide seadmine; 5) vahendite määratlemine eesmärkide täitmiseks.

Antud töö jaoks valisime analüütilise protsessi, mis koosnes järgmistest etappidest.

Esiteks: milleks vastavat visioonidokumenti vajatakse ja koostatakse – millist eesmärki see kannab ja saavutada püüab.

Teiseks: positsioneerimise küsimus ehk milline on visiooni ambitsioonikuse tase. Positsioneerimine on kahene küsimus: ühelt poolt on see küsimus sellest, millist geograafilist ulatust mõju osas eeldame (lokaalne, regionaalne, rahvusvaheline). Ja teiselt poolt: millisele positsioonile end selles valitud geograafilises areaalis seame. Või ka vastupidi: valides positsiooni, siis millisesse geograafilisse areaali selle paigutame. Positsioneerimine sõltub kahest omavahel seotust faktorist: ühelt poolt eelduselistest aspektidest (lähtesituatsioonist, tugevustest, nõrkustest jne) ning teiselt poolt (mis tuleneb eelmisest) meie endi taotlustest.

Kolmandaks: ajahorisondi määratlemine. Eesmärgi seadmine ja soovitava seisundi kirjeldamine tähendab ühtlasi ka selle hindamist, kui pikka ajaperioodi peetakse vajalikuks eesmärgi realiseerumiseks. Käesolevas dokumendis peame silmas (vähemalt) keskpikka, s.t üle viie aasta ulatuvat perioodi.

Neljandaks: samuti on oluline mõtestada lahti sihtgrupi küsimus: kelle suhtes, osas end positsioneerime. Milliseid sihtgrupe eristame, kas peame mingeid sihtgrupe prioriteetsemaks; milliseid erinevaid sihtgrupe näeme jne.

Sihtgrupi küsimus on oluline teema, kuna väidetavalt kaldub loova linna visioon ja strateegia olema nn eliidiprojekt. Lähenedamine loova linna projektide puhul on n.ö ülevalt alla (*top-down approach*) ning isegi, kui neid algatatakse kogukonna tasandil, on algatajaks ikkagi selle kogukonna eliit. Samal ajal on loova linna üks fookustest sotsiaalse kaasatuse suurendamine ning nn rohujuure tasandi kaasamise –

rohujuure tasandi loovuse ära kasutamise teel toimub linna loovuspotsiaali suurendamine tervikuna. Seega, erinevate osapoolte kaasamine loova linna visiooni loomisesse ning teiselt poolt: et visioon suudaks olla ühendajaks võimalikult paljude sihtgruppide jaoks, on võtmetähtsusega küsimus. Seetõttu tuleb ka käesoleva projekti käigus läbi viidud visiooniarutelusid (vt punkt 4) pidada oluliseks ja õigustatud lähenemiseks.

Eelnimetatud küsimustele järgneb põhimehhanismide analüüs: milliste põhimõtteliste mehhanismide (ja sellest lähtuvalt juba konkreetsemate meetmete) kaudu on võimalik soovivat seisundit saavutada, kuidas visioon saaks realiseeruda.

Eelnevate küsimuste läbitöötamine viib arusaamani Tallinna kui loova linna võimalikust kontseptsioonist, selle dominantidest. Kas selleks on ennekõike sellealase tööhõive – majandusliku aktiivsuse laiemalt – suurendamine; kas loova linna arendamine on ennekõike turismi arendamist toetav ja seotud linna *branding*’u, linna imago dominandiga või on põhidominandiks Tallinna elu- ja töökeskkonna atraktiivsemaks muutmine; või on loova linna arendamise keskmes sotsiaalse sidususe küsimus.

Eelnimetatud küsimustele vastuse leidmine määrab ära ka vajatavate vahendite hulga ja hindamise kriteeriumide iseloomu.

2.

Loov linn – käsitusraamistik

2.1 Loova linna kontseptuaalsed alused

2.1.1 Lähtekontekst loovale linnale

Loovus ja kultuur on märksõnad, mis on viimasel aastakümnel kujunenud keskseteks mitmetele uuendustele suunatud poliitilistele programmidele riigi, regiooni ja omavalitsuse tasandil kogu maailmas. Neis põimuvad majanduslikud, sotsiaalsed ja kultuuripoliitilised eesmärgid. Munitsipaaltasandil, eriti linnade puhul, on muutunud loovuse ja kultuuri kaudu mitmesuguste kitsaskohtade lahendamine laialt levinud moeks, seda nii positiivsete tulemuste kui ka ülepaisutatud ootuste toel.

Alates 60-ndate keskpaigast, mil ilmus klassikaks kujunenud Jane Jacobs'i linnade majandust käsitlev raamat „Ameerika suurlinnade elu ja surm“, on linnade teema kujunenud integraalse käsitluse objektiks, kus linna elujõu tagamise seisukohast kriitiliste faktoritena peetakse silmas sotsiaalset, kultuurilist ja majanduslikku mitmekesisust ning hästitoimivaid võrgustikke ja kogukondade vahelisi sidemeid, mida tänapäeval vaadeldakse kui linna sotsiaalset ja kultuurilist kapitali.

Alates 80-ndate keskpaigast on kultuuritööstuste ja looviisikute rolli hakatud linnade majandusliku ja sotsiaalse uuenemise seisukohalt pidama eriti oluliseks (nt Greater London Council, Sheffield jne).

Termini „loov linn“ võttis kasutusele ja tegi populaarseks Charles Landry, kes on kultuuri erinevate institutsioonide mõju linnade arengule uurinud tänaseni. Suur osa tema vastavateemalistest kirjutistest on kättesaadavad COMEDIA veebikodus².

Urbanistliku keskkonna ja linna kui sotsiaalse ökosüsteemi loovusega seotud aspekte on käsitlenud paljud autorid. Kõige radikaalsemate, tugeva vastukajaga järeldesteni on jõudnud Richard Florida, kes seostab linnade arengut ja konkurentsivõimet otseselt linna suutlikkusega ligi meelitada erinevaid anderikkaid inimesi, kellele omakorda toetub kõrget lisandväärtust loov kaasaegne majandus. Tema kontseptsioon on lühidalt kokkuvõetav kolme T põhimõttega: talendid, tehnoloogia ja tolerant. Florida mitmed järeldestused on leidnud erinevat kriitikat, kuid tema poolt esitatud muudatuste olemus ja nende aluseks olevad faktorid väärivad tähelepanu ja analüüsimist.

Kuigi kultuuriinstitutsioonide ja kultuuritarbimise aspekt sisaldub linnade uuenemise strateegiates, ei ole siiski tegemist kultuuripoliitiliste kontseptsioonidega. Kultuuri

² www.comedia.org.uk

poliitiline käsitus on sellistel juhtudel suuresti instrumentaalne, see tähendab, et kultuuri erinevaid aspekte vaadeldakse mingite teiste majanduslike või sotsiaalsete eesmärkide saavutamise vahendina. Traditsiooniline väärtustepõhine või kunsti- ja kultuurivaldkondade arengut käsitlev kultuuripoliitika ei ole sellega taandatud teisejärguliseks, vaid omab iseseisvat ning olulist kohta. Loomemajanduse ehk kultuuritööstuste temaatika on käsitletav aga eelkõige majandus-, mitte kultuuripoliitilisest vaatenurgast.

2.1.2 Loov linn, selle komponendid

Loova linna kontseptsiooni puhul ei eksisteeri ühtset definitsiooni, millest tulenevate konkreetsete kvalitatiivsete või kvantitatiivsete näitajate järgi saaks seda määratleda. Pigem on tegu kogu linnaelu haarava ökosüsteemiga, milles kultuurilised, sümbolised väärtused on katalüsaatoriks üldise arengu soodustamisel, ehk teisisõnu, kus ühine kultuuriline kapital annab katalüsaatorina lisavõimenduse sotsiaalsele ja majanduslikule kapitalile.

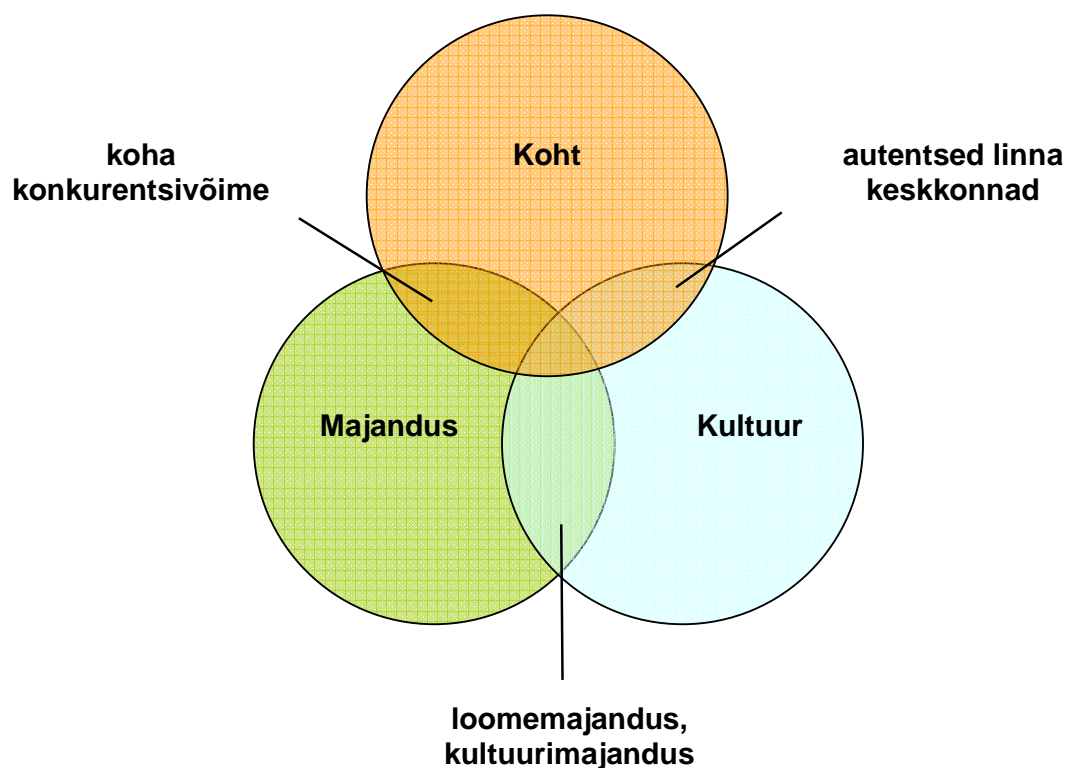
Kesksel kohal loovas linnas on innovaatiliste kõrgtehnoloogiliste ettevõtete ning kultuurilisi kaupu ja teenuseid tootvate valdkondade roll, efektiivselt toimivad informatsiooni ja teadmiste vahetamise võrgustikud, mis toetavad ideede sündi ja rakendamist ning ettevõtete vahelistele võrgustikele tuginevad tegevusalapõhised klastrid, sealhulgas nn loovklastrid. Oluline on tööjõuturu paindlikkus ja kõrge kompetents, teadmisi tootvate ja vahendavate institutsioonide nagu kõrgkoolid ja uurimisasutused seostatus ettevõtlusega ning üldine sotsiaalne sidusus.

Kultuurile, kui ühele loovuse peamisele valdkonnale omistatakse põhimõtteliselt keskne ühendav roll. Seetõttu on väga suurt tähelepanu loova linna strateegiates pööratud kultuuriinstitutsioonidele, kultuurivõrgustikele, avalikule ruumile, kultuuritööstusele, kultuurilisele mitmekesisusele ning linna sümbolelementidele.

Loova linna olemuslik mitmekülgsus teeb keeruliseks loova linna iseloomustamise kindlate ja piiritletud hulga tegurite kaudu. Alljärgnevalt on välja toodud mõningad loovat linna iseloomustavad faktorid:

- kultuuriline mitmekesisus;
- innovaatiliste ja loovettevõtete olemasolu;
- hästi toimivad võrgustikud inimeste, ettevõtete ja avaliku võimu vahel;
- era- ja avaliku sektori koostöö;
- loovisikute kaasamine avaliku võimu poolt;
- kõrgharidusasutuste teadlikkus oma rollist kvalifitseeritud, paindliku ja loova tööjõu ettevalmistamisel;
- teadus-arendustegevuse ja ettevõtluse vahelised tihedad sidemed;
- vabaaja-, meelelahutuse ja enesetäiendamise võimalused;
- vabaaja tervistava veetmise võimalused;
- ehitusliku keskkonna mitmekesisus, kvaliteetne avalik ruum;
- head kommunikatsioonivõimalused;
- hästi töötav transpordi infrastruktuur.

Kokkuvõttes: loova linna kontseptsioon ja samuti sellest lähtuv visioon hõlmab endas kolme keskset märksõna: koht (*place*), kultuur (*culture*) ja majandus (*economy*). Nende omavahelist seostumist illustreerib järgmine joonis (vt joonis 1).

Allikas: Creative City Planning Framework. A Supporting Document to the Agenda for Prosperity: Prospectus for a Great City, February 2008, lk 22, kättesaadav: <http://www.toronto.ca/culture/pdf/creative-city-planning-framework-feb08.pdf>

Joonis 1 Loova linna kontseptsiooni põhikomponendid.

Loova linna arendamine seostub koha, kultuuri ja majanduse integreeritud ja seostatud arendamisega. Joonis 1 näitab ühtlasi ära nende kolme keske märksõna kokkupuutel tekkivad sidusteed, milledeks on koha konkurentsivõime, linna keskkond ning samuti loomemajandus. Neljanda märksõnana, mis jooniselt otseselt, ei kajastu, kuid on nende märksõnade alla mahutatav, on sotsiaalne struktuur. See on käsitletav nii koha karakteristikuna (erinevad kaasamismehhanismid, sotsiaalabi mehhanismid, ruumilise planeerimise sotsiaalsed aspektid (segregatsiooni vähendamine jne)). Teisalt on see paigutatav kultuuri komponendi alla ja edasikantav kultuuriliste mehhanismide kaudu nagu identiteet, väärtused jmt.

2.1.3 Loov linn: eesmärgid, lähenemised, mehhanismid, vahendid, indikaatorid

2.1.3.1 Loova linna strateegiad

Loova linna strateegiad on viimase kahe kümnendi jooksul välja kujunenud mitmete üldiste trendide tagajärjel. Esimeseks oluliseks trendiks võib pidada tehnoloogiliste muutuste tagajärjel tekkinud vajadust uuendada industriaalse ühiskonna pärandit, mis jättis majanduse struktuursete muutuste tagajärjel endast paljudesse paikadesse maha füüsiliselt, majanduslikult ja sotsiaalselt manduvaid piirkondi ja linnu koos kaasnevate probleemidega. Sisuliselt tähendab see konkurentsivõime kindlustamist või taastamist ja uut positsioneerimist teadmispõhises majanduses. Teiseks läbivaks trendiks on globaliseerumisprotsess ja selle käigus esilekerkinud vajadus luua selgelt eristuvat identiteeti nn globaalses külas.

Loova linna strateegiaid on üle maailma arendatud erinevate nimetuste all, kuid neile on omased mitmed ühised jooned, mis kokkuvõtlikult seisnevad järgmises:

- peamiseks ühisjooneks nende kõigi puhul on mitmekülgse loovuse jaoks soodsa ja atraktiivse keskkonna kujundamine, millega kaasneb elukvaliteedi tõus, ettevõtlikkus ja riskijulgus. See omakorda käivitab kvalitatiivsed (loovad) protsessid, mis viivad uuenemisele. Kesksel kohal on mõisted „taassünd“ (*regeneration*) või muutus (*transformation*).
- valdavalt on selgepiirilise suunitluse ja fookuse kujunemine loova linna arendamisel pikaajalise arengu tulemus; tegemist on otsingulise protsessiga, kus jõutakse „kuidagi moodi oma tugevuste ja eripärade äratundmiseni“;
- linnade erinevused ja erinevad positsioonid tulenevad ühelt poolt rikkaliku kultuuripärandi ja teiselt poolt ajaloolise linnasüdame olemasolust (või siis vastavalt puudumisest). Rikkaliku kultuuripärandi ja ajaloolise linnasüdame olemasolu omab ligitõmbavat funktsiooni – väidetavalt on loova linna kontseptsioonil põhineva lähenemise kasutamine nendes linnades kergem, kuivõrd sellistel linnadel on olemas see „sisu“, millele tugineda. Sellest tulenevalt kaldub nn uutes (lühema ajaloo) linnades rõhuasetus olema nn uuel kultuuril;
- riigi keskusteks olevate linnade strateegiad kalduvad hõlmama enam erinevaid (loomemajanduse) harusid. (Osalt on põhjuseks ka asjaolu, et keskus-linnad on ühtlasi osaks ka rahvusvahelisest majanduslikust ja kultuurilisest võrgustikust.)³;
- klasterdumise kontseptsiooni ja sellel põhineva lähenemise sisaldumine strateegiates (ennekõike majanduslikku suunitlust omavates strateegiates).

³ Kuigi ka keskus-linnadel võib olla ka mingi väga selge loomevaldkonna allsektorikeskne fookus tulenevalt ajaloolistest jms teguritest.

2.1.3.2 Eesmärgid loova linna arendamisel

Peamised poliitilised taotlused, mille täitmisel on loovus ja kultuur asetatud kriitilise teguri rolli, võib jaotada nelja suuremasse gruppi⁴. Nimetatud eesmärkidel võib olla mitmeid alaeesmärke, kuid põhilähenedemistena on nad korduvad. Küsimus siinkohal on **milleks**: milleks tahetakse loova linna kontseptsiooni rakendada, mis on selle eesmärgiks.

Esiteks: **majandusliku uuendamise, majandusliku aktiivsuse suurendamise eesmärk**. Eelkõige nähakse eesmärgina konkurentsivõime kasvu ja jätkusuutlikkuse tagamist peamiselt „uue majanduse“ valdkondade kaudu. Loova linna arendamise kaudu nähakse võimalust luua töökohti ja „toota“ juurde majanduslikku rikkust. See võib muuhulgas avalduda järgmiste momentide läbi:

- loovuse ja kultuuri arendamine toimib ettevõtluse mootorina, toetades töökohtade loomist ja innovatsiooni edendamist (loovtöötajate ja teiste töötajate koostöö jms);
- loovuse ja kultuuri arendamine suurendab linna atraktiivsust ja selleläbi linna maksubaasi jne;
- loovad institutsioonid ja kultuuriprojektid inspireerivad linnaelanikke ja tugevdavad ühtlasi ka nende kohaliku identiteedi tunnet – kokkuvõttes tähendab see linna jaoks „paigalpäsimat“ kodanik- ja töötajaskonda;
- endised tööstuskeskused kujundatakse ümber kultuurikvartaliteks, mille loovettevõttes tegutsevad kohalikel ja regionaalsetel või isegi rahvusvahelistel turgudel.

Teiseks: ruumiline taassünd. **Keskkonna (linnaruumi) atraktiivsuse suurendamise taotlus**, mis seostub füüsiliselt, sotsiaalselt ja kultuuriliselt allakäiva ruumi taasväärtustamisega kasutuse kvaliteedi tõstmise, uute funktsioonide lisamise ja sümbolise väärtuse andmise kaudu. Täpsemalt suunatakse selle eesmärgiga seoses tähelepanu:

- üldise elukvaliteedi tõusule;
- linnaruumi toimimisele (loovate) ettevõtete, indiviidide ligimeelitajana;
- linnaruumi uuendamisele.

Kolmandaks: **sotsiaalse sidususe, kaasamise suurendamise eesmärk**. Taotluseks on erinevatele sotsiaalsetele ja rahvusrühmadele linna (piirkonna) kultuuri- ja sotsiaalses elus kaasalöömise võimaluste loomine, mis suurendab mitmekesisust ja tugevdab üldist „meie“ hoiakut (seostub ka sotsiaalse kapitaliga). Selle eesmärgiga seoses räägitakse:

⁴ Siinkohal on üldistuste tegemisel tuginetud järgmistele allikatele: Landry, Ch., Bianchini, F. (1995) *The Creative City*, London: Demos; Hurstel, J. (2006) *Culture & Urban Regeneration. Cultural Activities & Creative Industries. A Driving Force for Urban Regeneration. Conclusions on the social dimension; Strategies for Creative Spaces. Phase 1 Report. September 2005*; Rutten, P. (2006) *Culture & Urban Regeneration. Cultural Activities & Creative Industries. A Driving Force for Urban Regeneration. Finding & conclusions on the economic perspective; Image of the City. Urban Branding as Constructed Capabilities in Nordic City Region. 2006, Nordic Innovation Centre*; *Culture & Urban Regeneration. The Role of Cultural Activities & Creative Industries in the Regeneration of European Cities. Conclusions & Recommendations, From the work done by the URBACT Culture Network, 2006*; Florida, R. (2004); *The Rise of the Creative Class. And How It's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life*. New York: Basic Books; Florida, R. (2007) *The Flight of the Creative Class. The New Global Competition for Talent*, New York: HarperCollins.

- töötuse vähendamisest ning tööjõu kvaliteedi ja mitmekesisuse suurendamisest;
- ebavõrdsuse vähendamisest: nn vähemsoodustatud indiviidide haridus-, tööhõive- ja ettevõtlusvõimaluste parandamisest;
- eri rahvusgruppide kooseksisteerimise soodustamisest ja kergendamisest;
- kultuurilise mitmekesisuse suurendamise taotlusest.

Neljanda eesmärgina saab eristada (**väljapoole suunatud**) linna atraktiivsuse suurendamise taotlust. See on kohtade brändimise (*place branding*) ehk linna või piirkonna turunduse läbi sümbolise identiteedi kujundamise ja võimendamisega seonduv. Täpsemalt saab rääkida muuhulgas järgmistest taotlustest:

- välisinvesteeringute ja rahvusvahelise kapitali ligimeelitamine;
- ettevõtete ligimeelitamine ja „kinni” hoidmine;
- haritud teadmistöajõu ligimeelitamine ja hoidmine;
- uute linnaelanike ligimeelitamine;
- turistide ja teiste külastajate ligimeelitamine.

Linna atraktiivsuse suurendamise ehk teisisõnu koha brändimise eesmärk on tavaliselt loova linna strateegiatega vaikselt kaasnev, kuid küllaltki sageli käsitletakse kohaturundust ka eraldi. Samas tuleb ka loova linna visiooni kujundamisel paratamatult vastata sellistele olemuslikele küsimustele nagu: Kes me oleme? Kust me tuleme? Millised me olla tahame? Ning lõpuks, kuidas oma väärtusi ja eesmärke väljapoole kõige paremini kommunikeerida? Tallinna puhul seonduv viimane fookus praegusel hetkel ka Euroopa kultuuripealinn 2011 programmiga.

2.1.3.3 Võimalikud lähenemised loova linna arendamiseks

Võimalikud lähenemised, mida loova linna kontseptsiooni arendamiseks ja realiseerimiseks kasutatakse, on jaotatavad eesmärkidega sarnasel põhimõttel. Siin on aga keskne küsimus selles, mille kaudu püstitatud eesmärke soovitakse saavutada, milline lähenemine selleks valitakse. Lühidalt: küsimus on siin **kuidas?**

Alljärgnevalt on ära toodud loova linna arendamisel eristatavad 3+1 kesksemat lähenemist ehk laiemat ja kesksemat mehhanismi koos nendega vastavalt seonduvate teemadega⁵.

Majandusliku uuenemise fookus seisneb majanduse restruktureerimises postindustriaalse globaliseeruva majandusmudeli kontekstis ja seda peamiselt „uue majanduse“ valdkondade kaudu. Suur roll on selles IKT tehnoloogiate ja

⁵ Siinkohal on üldistuste tegemisel tuginetud järgmistele allikatele: Landry, Ch., Bianchini, F. (1995) *The Creative City*, London: Demos; Hurstel, J. (2006) *Culture & Urban Regeneration. Cultural Activities & Creative Industries. A Driving Force for Urban Regeneration. Conclusions on the social dimension; Strategies for Creative Spaces. Phase 1 Report. September 2005*; Rutten, P. (2006) *Culture & Urban Regeneration. Cultural Activities & Creative Industries. A Driving Force for Urban Regeneration. Finding & conclusions on the economic perspective; Image of the City. Urban Branding as Constructed Capabilities in Nordic City Region. 2006, Nordic Innovation Centre*; *Culture & Urban Regeneration. The Role of Cultural Activities & Creative Industries in the Regeneration of European Cities. Conclusions & Recommendations, From the work done by the URBACT Culture Network, 2006.*

innovatsiooni rakendamisel, mille eelduseks on teadmiste loov kasutamine, kuid samuti IKT arengust tulenevad uued võimalused kultuuriliste kaupade ja teenuste tootmise suurendamiseks, mis omab arenenud majandustest üha olulisemat tähtsust. Täpsemalt saab antud lähenemisega seoses rääkida järgmiste suundumuste, tegevuskomplekside arendamisest nagu:

- innovatsioon ja disain;
- kõrgtehnoloogia;
- kultuurikaupade ja -teenuste; tootmine;
- haridusteenused;
- vabaaja teenused;
- uued ärimudelid;
- võrgustikud;
- klastrid;
- teadmiste siire;
- turism;
- infrastruktuur ja transport.

Ruumilise taassünni fookus. Industriaalühiskond jättis pea kõikjale endast „mälestusmärkidena“ maha füüsiliselt, sotsiaalselt ja kultuuriliselt allakäiva ruumi, mis nõuab taasväärtustamist kasutuse kvaliteedi tõstmise, uute funktsioonide lisamise ja sümbolse väärtuse andmise kaudu; küsimus ei ole ainuüksi mahajäetud tootmispiirkondades, vaid kogu ruumiliste ja sotsiaalsete suhete süsteemis. Suure tähelepanu osaliseks on see fookuse saanud tänu mitmetele silmatorkavatele edulugudele, kus on kultuuriliste või loovate funktsioonide ja tegevuste sissetoomisega äratatud uuele elule suuri linnaalaseid ning praktiliselt isegi terveid linnu. Täpsemalt tähendab antud lähenemine keskendumist järgmiste teemade arendamisele:

- linna piirkondade areng;
- ruumikasutuse; ümberkujundamine;
- uute funktsioonide loomine;
- avaliku ruumi kvaliteet ja kasutus;
- ruumiliste sümbolite roll;
- loova keskkonna kujundamine ja väärtustamine;
- loovuse kohad.

Sotsiaalse kaasamise fookus. Nimetatud lähenemine keskendub erinevatele sotsiaalsetele ja kultuurilistele gruppidele linna (piirkonna) kultuuri-ja sotsiaalses elus kaasalöömise võimaluste loomisele. Loovmajandust iseloomustab üksikettevõtjate, väike- ja keskmise suurusega ettevõtete valdav osakaal, mis muudab sisenemise turule lihtsamaks ja töösuhted paindlikumaks. Sageli on loovettevõtlus, eelkõige kultuurisfääris, tihedalt seotud elustiili küsimustega, mis vajavad traditsioonilises mõttes mittestandardseid töövorme ja organisatsioonilisi suhteid. Tegevussuunad, millele käesoleva lähenemise raames seatakse rõhuasetus, on järgmised:

- erinevad rahvused ja kultuurid;
- sotsiaalsed rühmad;
- tolerants;
- meie-hoiaku tekitamine;
- sotsiaalse kapitali kasv;
- tööjõu struktuur;
- tööturu paindlikkus;
- elukestva õppe võimalused.

Kohabrändimise fookuse raames võidakse rõhuasetus seada järgmistele teemadele, s.t brändimise fookusesse seatakse (kas):

- ehitatud linnakeskkond, sh linna unikaalsed ehitised, nn märgilised objektid, nende loomine;

- linna nn lipulaeva (*flagship*) projektid, mis sageli tuginevad kohalikule pärandile, ajaloolistele ja kultuurilistele tugivustele;
- linna täht- või mainesündmused;
- linnaplaneerimine ja -arendus: linna majanduslik, sotsiaalne, ruumiline jne uuendamine, ümberkujundamine;
- (laiaulatuslikud) reklaamikampaaniad, linna brändi kujundamine.

Kokkuvõtlikult on need strateegiad, lähenemised sellest, kuidas loova linna kontseptsiooni ja visiooni kommunikeerida sisse- ja väljapoole.

Erinevatest fookustest tulenevad omakorda valikuküsimused erinevate valdkonnapõhiste tegevuste osas: kas ja millised valdkonnad vajavad enam või eelisarendamist. Üheks võimalikuks põhimõtteks valdkonnapõhise arendamise valikute tegemisel on otsustamine kas nn tarbimispõhise või tootmispõhise strateegia kasuks. Tarbimispõhise strateegia valik tähendab, et aredatakse linna (kultuuri) atraktsioone, aredatakse turismi, hotellindust jms. Tootmispõhise strateegia puhul toetatakse filmi, kirjastamist, muusikat, televisiooni, disaini jt „tootvaid“ sektoreid. Selliste valikute tegemine on omakorda seotud prioriteetide seadmise küsimusega: kas loova linna arendamise eesmärgiks on näiteks kultuuri tarbimise suurendamine või siis jällegi kultuuri tootmisele kaasa aitamine. Viimane omakorda suunab ka sihtgruppide valikuid: kas prioriteet seatakse loovvaldkondade esindajatele, linnakodanikele üleüldiselt, turistidele jne. (Lavanga 2006, 5)

Samas on väidetud, et liiga sageli otsustavad linnad selektiivse lähenemise kasuks: s.t kas valitakse sotsiaalne, majanduslik, ruumiline jne fookus (Rutten 2006, 2). Võtmeküsimuseks loova linna kontseptsiooni arendamisel on kokkuvõttes aga see, kuidas erinevaid fookusi ühendada ja tekitada integreeritud lähenemist. Väidetavalt saabki alles integreeritud lähenemise puhul rääkida loova linna arendamisest.

3.1.3.4 Sekkumise mehhanismid

Mehhanismid, mille kaudu loova linna kontseptsiooni püütakse ellu viia, on kombinatsioon väga erinevat tüüpi ja erinevaid valdkondi puudutavatest tegevussuundadest. Kasutatavad mehhanismid moodustavad kompleksi kultuurivaldkonna, sh kultuuripärandi, samuti ruumilise planeerimise, majandusvaldkonna ja ettevõtluse, linnabrändimise jt valdkondade ja neis kasutatavatest meetmetest. See tähendab, et kuigi saab rääkida ka väga otsestest loova linna poliitikatest, poliitika meetmetest (nagu nt loovklassi, talentide ligimeelitamine) on üldjuhul kogu kasutatav meetmete kompleks oluliselt mitmetahulisem. Põhjamaade regiooni hõlmanud uurimuses *A Creative Economy Green Paper for the Nordic Region* (2007) järeldataksegi, et linnapoolsed kasutatavad mehhanismid ja initsiatiivid varieeruvad kultuuri ja loovuse terviklikust arendamisest konkreetsete strateegiliste lähenemisteni kohaturunduse, kunsti avalikus ruumis planeerimise, multikultuursuse soodustamiseni välja (Fleming 2007, 23).

Loovuse ja kultuuri tõusmine kesksesse rolli linna arengu kujundamisel ja kavandamisel on kaasa toonud teatavaid rõhuasetuslikke muutusi linnapoolsetes sekkumismehhanismides. Interpreteerides Costa *et al*i (2006, 7), kes kirjeldavad kultuuri tähtsustumisega seoses kujunenud uusi suundumusi, seisnevad muutused järgmises:

- selge suund interdistsiplinaarsusele: kasutatakse mehhanisme, meetmeid, mis integreerivad eri valdkondi ja/või mis avaldavad mõju valdkondade kompleksile;
- loovuse ja loomise (väärtusahelad jt) seadmine keskpunkti;
- inimeste tähtsustamine ja fookusesse seadmine: sealjuures on täheldatav nihe, mis seisneb järjest suuremas tähelepanus inimestele kui tegijatele, tootjatele jms tarbijate, publiku kõrval ehk lühidalt: fookus on nõudluse poolelt nihkumas pakkumise poolele;
- keskkonna, ruumilise elemendi tähtsustumine kultuuri ja loovuse arendamisel;
- immateriaalsete teemade tähtsustumine sekkumismehhanismide valikul.

Linnade praktika kasutatavate mehhanismide osas on kahtlemata mitmepalgeline. Tuginedes mitmete erinevatele allikatele (uurimused, artiklid, linnade raportid jpt⁶), millest enamus on omakorda üldistanud ja kokku võtnud kasutatavaid praktikaid, saab eristada teatavaid mehhanismide grupe. Välja saab tuua 10 põhilisemat mehhanismi tüüpi, mille abil ja toel linnad loovuse ja kultuuri arendamisse panustavad ja/või sekkuvad.

- **Pindade ja hoonete võimaldamine, arendamine.** Selle mehhanismi alla paigutuvad järgmist liiki tegevused nagu:
 - tehaste, industriaalkomplekside jms hoonete ümberehitamine või loovisikutele ja -ettevõtetele uue linnapiirkonna loomine;
 - pindade pakkumine loovaks tegevuseks ja loovettevõtluseks (sealjuures oluliseks peetakse just pikaajaliste rentimise jms võimaluste olemasolu);
 - loomekeskuste loomine, kohtade loomine näituste, sündmuste jms jaoks.
- **Linnakeskkonna arendamine, atraktiivse(ma)ks muutmine, atmosfääri elavdamine, kogu füüsilise infrastruktuuri arendamine,** mille alla paigutuvad tegevused on suunatud avalike hoonete, linnaruumi ja -keskkonna arendamisele, et toetada loovust ja tekitada inspiratsiooni. Täpsemalt seisneb see järgmist tüüpi tegevustes nagu:
 - disaini, arhitektuuri jt kunstivaldkondade "ärakasutamine" linna arendamisel;
 - olemasolevate keskkonna elementide ärakasutamine; ühena kesksamatest teemadest seostub sellega mereäärse piirkonna väljaarendamine. Väidetavalt toimib just vesi (veekogu linnas, linna lähedus veele) nn ligitõmbajana;

⁶ Mehhanismide esitamisel on tuginetud järgmistele allikatele: Strategies for Creative Spaces. Phase 1 Report. September 2005; Rutten, P. (2006) Culture & Urban Regeneration. Cultural Activities & Creative Industries. A Driving Force for Urban Regeneration. Finding & conclusions on the economic perspective; Urban Branding as Constructed Capabilities in Nordic City Region. 2006, Nordic Innovation Centre; Braun, E., Lavanga, M. (2007) An international Comparative Quick Scan of National Policies for Creative Industries; Partners for Livable Communities (2004) *The Creative City: Power for the New Economy*, Resource Paper, Washington D.C.; ⁶ Costa, P., Magalhaes, M., Vasconcelos, B., Sugahara, G. (2006) On „Creative Cities’ governance models: a comparative approach, Dinâmica Working Paper, 2006/54, Lisboa: DINÂMIA; Smith, R., Warfield, K. (2006) The Creative City: a matter of values, In P. Cooke and L. Lazzeretti (Eds.), *Creative cities, cultural clusters and local development*. London: Edward Elgar.

- kultuuri-, loovkvartalite arendamine (sellega seoses endiste tehase- ja industriaalkomplekside ümberehitamine);
 - kesklinnapiirkondade arendamine; ühe suundumusena saab välja tuua „24h kesklinna arendamine” (*developing Twenty-Four-Hour Downtowns*), mille kaudu püütakse arendada kesklinn nn 24 tundi toimivaks elu- ja töökeskkonnaks;
 - linna nn promo-ürituste, maineürituste arendamine. Üheks keskseimaks võimaluseks siin on festivalide korraldamine, propageerimaks kohalikku kultuuri, identiteeti, kujundamaks, elavdamaks linna loovat ja kultuurilist atmosfääri;
 - IKT arendamise tähtsustamine ühe võtmelemendina: IKT arenguid nähakse mõjutavat kõiki loomevaldkondi; loomevaldkondade ja IKT seostatud arendamisel nähakse ka olulist majanduslikku tähtsust, sh tuge innovatsioonile;
 - infrastruktuuride, sh telekommunikatsioonide, transpordi jm arendamine.
- Kolmanda suurema grupi moodustavad **ettevõtluse arendamise, nõustamise ja inkubaatorite loomisega seotud meetmestik**. Sellega seoses saame rääkida järgmistest tegevussuundadest:
 - loovettevõtte toetamine (neile suunatud ettevõtlustoetuste süsteemi arendamisest);
 - tugiteenuste ja erinevat tüüpi vahendite pakkumine loovettevõtetele;
 - töökohtade loomisele kaasaaitamine loomemajanduse valdkondades;
 - koostöö soodustamine loomevaldkondades tegutsejate vahel;
 - klastrite, sh loovklastrite tekke soodustamine, nende arendamine. Selles osas on kasutusel mitmed erinevad lähenemised. Üheks võimaluseks on soodustada laia kultuuri- ja tegevuste spektrit ja nende seoseid muu majandusega⁷. Teine variant: klastripoliitika suunamine mingile teatud spetsiifilisele loomemajanduse allsektorile (näiteks film, kino). Samal ajal strateegilised valikud puudutavad (võivad puudutada) kogu klastrit: (nt filmi toetuspoliitikaks on filmi regionaalse keskuse rajamine). Kolmas variant: loovklastreid soodustatakse kombinatsioonis teiste majandussektoritega (nt disaini koos tööstusega);
 - kõrghariduse, teadus-, arendustegevuse ja ettevõtluse sidusarendamine;
 - loovettevõtete ja muu valdkonna ettevõtete koostöö soodustamine;
 - koolituse, mentorluse arendamisega seonduvad meetmed.
 - Eraldi grupina käsitletakse **otsetoetusi (loovettevõtetele, -ettevõtjatele)**:
 - eri tüüpi fondide, kapitalide, skeemide, programmide loomine suunitlusega just loovettevõtluse, -ettevõtjate, loovvaldkondade toetamisele. Näiteks erinevad loovvaldkondade toetamise fondid (nt Filmi Fond), finantstoetussüsteem ja nn seemnekapital (*seed investments*) loovettevõtluse arendamiseks jpt.
 - **Fiskaalsed meetmed**, mille all peetakse silmas maksusüsteemilise toetuse olemasolu, teiste hulgas:
 - maksusoodustused, -vabastused (nt rakendatakse erinevat käibemaksumäära);

⁷ Selline lähenemine on omane suurematele metropolidele (nt Helsingi, Amsterdam, aga ka Manchester).

- % kunstile printsiiibi rakendamine on samuti paigutatav sellesse gruppi.
- Suhteliselt heterogeense grupina eristub “**pehme**” **infrastruktuuri – võrgustike arendamise** meetmestik, mis ühelt poolt seostub erinevate valdkondade sidustamisega, teiselt poolt kaasamis- ja osalemismehhanismide arendamisega. Täpsemalt saame rääkida järgmistest meetmetest:
 - kunsti, kultuuri ja ettevõtluse koostööd toetavad meetmed;
 - loovuse arendamine hariduses, loovuse toetamine hariduse kaudu jne;
 - publikuarendus, kultuuritarbimise soodustamine;
 - kodanike kaasamine kultuuri ja loovuse programmide kaudu (sotsiaalse tõrjutuse vähendamiseks);
 - rohujuure tasandi “kasutamist” talentide, loovate ideede leidmiseks;
 - (loomevaldkondade) inimeste kaasamine sotsiaalselt ja majanduslikult mahajäänud piirkondade taaselustamise (*regeneration*) protsessi;
- **Kommunikatsiooni arendamine:**
 - tugeva ja sidustava kommunikatsiooni arendamine erinevate tasandite, valdkondade jne tegutsejate vahel;
 - erinevat tüüpi võrgustike arendamine ja soodustamine;
 - erinevate kommunikatsioonikeskkondade arendamine;
 - (linna) turunduse ja reklaamiga seonduvad meetmed;
 - linna kuvandi arendamine, sihtkoha arendus (*destination development*).

Omaette eraldiseisev ja samas kõrgelt tähtsustatav mehhanism loova linna arendamisel (kui seda mehhanismiks saab nimetada) on **visioonil ja loovusel põhinev juhtimine**. Linnajuhtimine tervikuna omab võtmetähtsust loova linna kontseptsiooni elluviimisel. Oluliseks peetakse visiooni omavate linnajuhtide olemasolu, nendepoolset eestvedamisoskust, ideede omamist ja initsiatiivikust; samuti otsustusprotsessi paindlikkust ja loovust, erinevat tüüpi teadmiste ja erinevate tasandite, osapoolte esindajate kaasamist otsustusprotsessi. Suureulatuslike projektide teostumiseks on vajalik linnapoolne tugi: seda mitte üksnes finantsilises mõttes, vaid oluline on linnapoolne roll partnerina, erinevate osapoolte kokkuviijana, kommunikatsioonivõrgustike tekitajana jms.

Lisaks on loova linna kontseptsiooni rakendamisega seostatavad ka **erinevad kultuuripoliitilised meetmed** (loomeisikute toetamine, kultuuriinstitutsioonide ja – rajatiste toetamine jt).

Eeltoodud loetelu ei pretendeeri kõikvõimalike meetmete ülesloetlemisele, vaid osutab enim kasutatavatele. Omaette tegevussuuna või mehhanismina saab eristada veel **üksikute loomevaldkondade suundade arendamist** (disain, uus meedia jt); mis tähendab just nende valdkondade tarbeks spetsiaalsete toetus- ja arendusprogrammide väljaarendamist.

2.1.3.5 Vahendite suunamise põhimõtted loova linna arendamisel

Loova linnaga seotud eelarveliste rõhuasetuste (linnade eelarvete tervikuna) analüüsimine on keerukas, seda vähemalt järgmistel põhjustel: linnade eelarved on erineva struktuuriga, kohalike omavalitsuste kulude jaotus ja funktsioonid erinevad üksteisest väga suurel määral (nt Põhjamaade praktikas on KOVi eelarves märkimisväärne osa sotsiaal- ja tervishoiukulutus), samuti erinevad linnad selle poolest, millised on tulude genereerimise põhilised instrumendid, millised kohalikud maksud on kehtestatud jne.

Eelarvelised rõhuasetused võivad olla valdkonnapõhised, sidustegevustele suunatud, tervikstrateegiast lähtuvad jne. Oluline on märkida, et paljudel juhtudel ei toimeta linn üksi, vaid samaaegselt toimub loovuse ja kultuuri arendamisse rahaliste vahendite suunamine ka regiooni ja/või riigi tasandil. Seega paljuski on loova linna eelarvelised rõhuasetused seotud kulutuste jaotamisega riigi ja linna vahel.

Põhimõtteliselt saab vahendite suunamisel loova linna arendamisel rääkida kahest lähenemisest. Ühel juhul alustatakse väiksematest projektidest ja väiksemaid investeringuid nõudvatest tegevustest⁸ ning seejärel liigutakse edasi suuremate projektidega. Teisel juhul püütakse linna loovamaks muuta just suurprojekti(de)ga alustades ning ka linna atraktiivsust reklaamitakse vastavalt peamiselt suurprojekti(de)ga seotult.

Esimesel juhul, väikeprojektidega alustades, on oluline rõhutada, et need ei ole sugugi mitte vähe mõju avaldavad. Ka väikeste, näiliselt pinnapealsetel, nn kosmeetiliste linnaarendamise tegevuste kaudu, nagu märgivad Landry ja Bianchini (1995: 34), saab juhtida nii linna kodanike kui külastajate tähelepanu sellele, et linnas on midagi n.ö toimumas. Need väiksema kapitalimahukusega tegevused aitavad inimestel luua ettekujutust sellest, milliseks üks või teine koht võiks tulevikus muutuda ning see võib olla omakorda oluliseks impulsiks edasisteks tegevusteks. Väikeste tegevuste kaudu arendamisel on kergem tagada ka laiemat konsensust nende tegevuste osas, samuti on kergem leida nende jaoks ressursse.

Lisaks saab finantsiliselt väiksemamahuliste tegevuste relevantsust põhjendada ka sellega, et kõik projektid ei pruugi "tööle hakata" ning sel juhul on "valede" valikutega kergem toime tulla. Ning veel: investeerides vaid suurtesse projektidesse (neid ei saa olla palju!), võib see pidurdada hoopis linnaruumi, kultuurielu jne mitmekesisust (Hospers ja van Dalm 2005: 11) – aspekt, mis mängib loova linna puhul olulist rolli.

Üksikprojektide arendamine võib tähendada nii üksikobjektide, sündmuste, linnaruumi mingite osade jne arendamist (vt ka Kast 1).

Kast 1

Üheks tüüpilisemaks projektipõhiseks vormiks on **festivalid (üritused, sündmused)**. Neid peetakse heaks vahendiks, sest need võimaldavad siduda väga palju erinevaid valdkondi ning neid saab erinevalt eesmärgistada ning eesmärgistatust on lihtne muuta. Festivalid on heaks võimaluseks juhul, kui pole võimalik investeerida pidevatesse pikaajalistesse tegevustesse – need võimaldavad tekitada linnale lühikese aja jooksul ohtrat tähelepanu. Põhiprobleemiks nende puhul on jällegi see, kuidas lühiajalist tähelepanu pikemaajaliselt ära kasutada.

Linnade praktikas ongi küllalt sagedane, et festivalid kujutavad endast iseseisvaid projekte, neid ei ole seostatud laiemaga poliitika ja strateegiaga. Küll on nad tüüpiliseks viisiks teatava kohaliku identiteedi jms esiletoomisel, tugevdamisel. Festivalid peetakse heaks vahendiks ja baasiks, millele rajada, millega siduda teisi tegevusi. (Rutten 2006, 6, 48)

Loova linna arendamisel väiksemate projektidega alustamise väga heaks näiteks on Barcelona, kus vastavaalased tegevused hakkasid pihta juba 1980. aastal⁹. Vaata lähemalt Kast 2 .

Kast 2

Barcelona näide: Esialgu otsustasid linnavõim ja linnaarhitektid, et parim viis linna loovamaks muuta on väiksemamahulised projektid, mis aga viidi läbi kogu linna ulatuses. Alustades väiksematest projektidest (eelkõige tegeleti inimeste kokkusaamise kohtade – kohalike platside ja väljakute – atraktiivsemaks muutmisega), liiguti edasi keskmise suurusega projektidega (avalikud pargid) ja veidi suuremate projektidega (sh nt vee- ja kanalisatsiooni süsteemid). Teiste sõnadega, alustati väiksema kapitalimahukusega avaliku ruumi atraktiivsemaks muutmise projektidega ja linna kommunaalprobleemide lahendamiseks. Aga seejuures on väga oluline lisada, et lisaks füüsilise keskkonna arendamisele pöörati suurt tähelepanu kohaliku kogukonna (*neighbourhood*) tähtsusega sündmuste, festivalide, karnevalide jt sedasorti ürituste arendamisele, eesmärgiga tugevdada elanike kogukonnatunnet. (Bytyqi-Campbell 2006: 6-7)

Oluline murrangupunkt linna arendamisel loovaks linnaks leidis aset Olümpiamängude eel, mil linn avati merele. Siin oli tegu juba kapitalimahukama ettevõtmisega: vanad mereäärsed tootmishooned kas lammutati või leiti neile uus kasutusotstarve. (Bytyqi-Campbell 2006: 7)

Väikeste projektide olulisusest saab rääkida ka teiste linnade näitel. Tuues siinkohal näite Suurbritanniast, tuginedes Holden'ile (2007: 20), võivad väiksed kohaliku omavalitsuse toetused olla talentidele oluliseks katalüsaatoriks. Nii sai tänane maailmakuulus muusik Sting sellist toetust esimeste muusikainstrumentide soetamiseks ja ka Stingi esimene ülesastumine leidis aset kohaliku omavalitsuse ruumides.

Teisel juhul, püüdes linna elavamaks ja loovaks muuta, alustatakse teatud ühe-kahe suurprojektiga ning ka linna tunnus põhineb nendel suurprojektidel. Üks ilmekamaid näiteid selle lähenemise juures on Tallinna-suurune endine tööstuslinn Bilbao ja tema Guggenheim'i Muuseum. Samas, rääkides kapitalimahukatest ettevõtmistest, siis näitab paljude linnade praktika, et suurinvesteeringute puhul ei ole linna oma panus märkimisväärne, suured projektid tehakse siiski riigi ja ka ELi rahastamise toel. Näiteks sellistes tuntud loovates linnades nagu näiteks Cardiff, Newcastle, Sheffield on kõigis ehitatud teatrid, saades selleks olulist toetust ELi fondidest. (Landry *et al* 1996: 19). Ka Bilbao Guggenheim'i Muuseum sai teoks riigi (Baskimaa valitsuse) toel.

⁹ Viis aastat peale diktaator Franco surma, Hispaania demokraatiseerimisprotsessi algusaastail.

Omaette küsimuseks on eelarve kujundamine. Loova linna kontseptsiooni kontseptuaalne laiapõhjalisus eeldab iseenesest eelarveliste rõhuasetuste põhimõttelist ümbervaatamist, nende muutmist. Leidub näited, kus mingi loova linna suuremate tegevuskomplekside arendamise tarbeks on loodud eraldi spetsiifiline eelarve. Näiteks loodi Norra linnas Bergenis 2005. aastal kultuurimajanduse toetamiseks eraldi eelarve, mille kaudu toetatakse vastavaid tegevusi ja projekte. Seejuures on Bergenis kokku lepitud teatud kindlad prioriteetsed valdkonnad, mis eelarvest teatud perioodil enim toetust saavad. Näiteks 2005. ja 2006. aastatel olid nendeks eelisarendatavateks valdkondadeks film/meedia, muusika ja disain. (Action ... 2006, 4)

Oluline on rõhutada seda, et ei saa rääkida loova linna arendamise nn ühepoolsest mõjust linna eelarvele – s.t selle kulude poolele. Eelnevates punktides kirjeldati loova linna võimalikke erinevaid eesmärke ja fookusi – turistide arvu suurenemine, täiendavate investeeringute ligimeelitamisvõime kasv, linna üldise atraktiivsuse, imago paranemine (Landry *at al* 1996: 19); need on vaid ükskuid näited positiivsetest mõjudest. Näiteks peale seda, kui Bilbaos Guggenheim'i muuseum 1997. aastal avati, tõusis linna atraktiivsus märkimisväärselt – võrreldes välisturistide hulka 1996. aastal ja 1998. aastal, oli kasv üle 60%¹⁰. Turistide panus on kindlasti tähtis linna eelarvele, aga veelgi enam on oluline, tuginedes Richard Floridale¹¹, et loovad keskkonnad meelitavad ligi kunsti, teaduse, disaini, innovatsiooni ja muu sellisega tegelevaid inimesi, kelle poolt loodav lisaväärtus, uued töökohad jne panustavad linna eelarvesse nii otseselt kui kaudselt.

2.1.3.6 Loova linna indikaatorid

Tegeledes loova linna arendamisega, kerkib varem või hiljem küsimus, kuidas arengut hinnata ja mõõta. Seejuures tuleb arvestada seda, et indikaatorid, mida kasutatakse näiteks riigi sotsiaalse olukorra, keskkonna või majanduse (nt SKP) olukorra hindamiseks, ei ole kergesti teisaldatavad linna tasandile. Nagu Landry (2000, 239) väidab, ei kirjelda need linna potentsiaali loova linnana ega linna dünaamikat piisaval määral.

Indikaatori ülesanne on lihtsustada ja edasi anda kompleksset informatsiooni, aidates seeläbi otsustajatel hinnata ja mõõta oma otsuste tulemusi. Indikaatorid on tähtsad mitmetel põhjustel: alates juba diskussioonidest, mida valida indikaatoriks, mis aitavad kaasa selle väljaselgitamisele, mis on linna jaoks oluline – millised taotlused on linnal, milliseid eesmärke linn tahab saavutada; samuti annavad indikaatorid linnale võimaluse hinnata oma tugevusi ja nõrkusi jne; ning väheoluline ei ole ka asjaolu, et kindlaksmääratud indikaatorid toetavad ka vajalike tegevuste teokssaamist. Seega on mõõdikute loomise osas kasulik juurelda kahe küsimuse üle: ühelt poolt selle üle, **mida** loova linna puhul hinnata ning teiselt poolt, **kuidas** ühte või teist nähtust hinnata.

¹⁰ Bilbao 2010. Reflections on Strategy, kättesaadav: <http://bilbao.bm30.es/plan/Bilbao2010-StrategicReflection.pdf>

¹¹ Vt lähemalt: Florida, R. (2004). *The Rise of the Creative Class. And How It's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life*. New York: Basic Books.

Loovate linnade hindamiseks on välja töötatud sadu indikaatoreid: rohkemal ja vähemal määral integraalsetest kuni valdkonnaspetsiifilisteni välja. Hindamise aluseks on valitud väga mitmesuguseid näitajaid. Näiteks võivad sellisteks näitajateks olla linnapoolsed investeeringud loomevaldkondadesse, linna toetused loovisikutele, loovettevõtete arv/juurdekasv, kultuurisektori osa linna majandusstruktuurist, turistide arv jne (Duxbury 2004: 14). Üldistavalt saab aga väita, et ka hindamisel on olulised samad eelpoolkäsitletud aspektid: majanduslikud, sotsiaalsed, ruumilis-keskkondlikud ja linna atraktiivsusega seotud. Indikaatoreid võib koondada ka erinevateks suuremateks gruppideks; näiteks Landry & Matarasso (2001: 28) on välja pakkunud järgmised märksõnad, mille alla erinevaid indikaatoreid võib koondada¹²: **kriitiline mass** (*critical mass*) – siia alla võib paigutada sellised indikaatorid nagu tudengite arv linna keskuses, linnas toimuvate ürituste, festivalide arv jne; **mitmekesisus** (*diversity*) – siia alla võib paigutada sellised indikaatorid nagu linnas elavate välismaalaste arv, palju on linnas erinevaid etnilisi gruppe, palju kokkusaamise kohti (avalikku ruumi), teatreid, kinosid jne; **ligipääsetavus** (*accessibility*) – siia alla võib paigutada sellised indikaatorid, mis seostuvad temaatikatega nagu: kui palju inimesi elab jalakäigutee kaugusel oma töökohast, parkimisvõimalused, ühistranspordi olukord ja kasutus, kultuuriürituste, kinode, teatrite piletihinnad, infopunktide ja turistiinfo hulk, pensionäride ja vaesemate elanikkonnagruppide kaasatus kultuuriellu jne; **turvalisus** (*safety and security*) – siia alla võib paigutada sellised indikaatorid nagu nt linnas liikuvate politseipatrullide arv, naabrivalvealade levik, avastatud kuritegude arv, tänavavalgustuse olukord jne; **identiteet ja omanäolisus** (*identity and distinctiveness*) – siia alla võib paigutada sellised indikaatorid nagu järjepidevate (ajalooliste) ürituste arv, linna nn esindushoonete (*landmarks*) külastatavus jne; **innovaatilisus** (*innovativeness*) – siia alla võib paigutada sellised indikaatorid nagu T&A asutuste, loovate, innovaatiliste ettevõtete kontsentratsioon, grantide olemasolu loovisikutele, eksperimentaalsetele kunstidele (*experimental forms of art*) jne; **sidustatus ja sünergia** (*linkage and synergy*) – siia alla võib paigutada sellised indikaatorid nagu üliõpilasvahetus väliskoolidega, tagamaa inimeste osalus linna (kultuuri)tarbimises jne; **konkurentsivõime** (*competitiveness*) – siia alla võib paigutada sellised indikaatorid nagu uute (sh loome-) ettevõtete arv, sissetulekute jaotus jne; **organisatoorne võimekus** (*organisational capacity*) – siin on mõeldud eelkõige linnavõimupoolset initsiatiivi ja siia alla võib paigutada ka sellised indikaatorid nagu linna disaini ja avaliku ruumi parendamiseks suunatud grantide olemasolu, PPP projektide hulk linna arendamiseks, samuti loomeinimeste kaasatus linna tegevusse jne.

Põhimõtteliselt saab nende üheksa märksõna alla ära jagada ka professor Richard Florida poolt väljatöötatud linna/regiooni hindamise indikaatorid¹³ (vt Kast 3).

¹² Vt ka Bianchini, F., Landry, C. (1994) The Creative City. Working Paper 3: Indicators of a Creative City. A Methodology for Assessing Urban Viability and Vitality; kättesaadav: http://www.comedia.org.uk/pages/pdf/downloads/viability_indicators.pdf

¹³ Vt lähemalt: Florida, R. (2004). The Rise of the Creative Class. And How It's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life. New York: Basic Books.

Kast 3

Florida on välja töötanud rea mitmesuguseid indikaatoreid, mille abil linnu ja regioone võrrelda: loovklassi indeks (*creative class index*), mis näitab loovklassi osa kogu tööjõust; kõrgtehnoloogia indeks (*high-tech index*), mis mõõdab regiooni/linna kõrgtehnoloogilise toodangu osa riigi omast ja linna/regiooni kogutoodangu osa, mis tuleb kõrgtehnoloogilisest tööstusest; innovatsiooni indeks (*innovation index*), mis näitab patentide arvu inimese kohta; talendi indeks (*talent index*), mis mõõdab bakalaureuse ja kõrgemat kraadi omavate inimeste suhet elanikkonda; gei indeks (*gay index*), mis näitab kas samasooliste paaride arv on üle või alla riigi keskmise; "boheemi" indeks (*bohemian index*), mis näitab kunstnike, kirjanike, muusikute, näitlejate jne kontsentratsiooni; "mosaiigi" indeks (*melting pot index*), mis näitab mujalt tulnute suhtarvu elanikkonda; tolerantsuse indeks (composite diversity index), mis koosneb gei, "boheemi" ja "mosaiigi" indeksitest, loovuse indeks (*creativity index*), mis koosneb loovklassi, kõrgtehnoloogia, innovatsiooni ja gei indeksitest.

Paljud autorid rõhutavad, et loova linna hindamisel peab arvestama eelkõige kohalikku spetsiifikat ja konteksti. Küsimus ei ole vaid selles, kui palju üht või teist asja tehakse, vaid ka selles, kas vajalikke asju tehakse õigesti (vt illustreerivat näidet Kastis 4).

Kast 4

Tuues siinkohal Bianchini ja Landry (1994, 38) parkimise näite: ühes linnas võib olla parkimismaju rohkem elaniku kohta kui analooglinnas, aga tähtis pole mitte see absoluutne näitaja, vaid kuivõrd adekvaatselt on parkimismajade paiknemine korraldatud – kas nad toetavad seda, et mingi linnaruumi osa on n-õ elus ja inimesed saavad sinna hästi ligi või jäävad parkimisvõimalused jalakäigutee jaoks liiga kaugeks. Seega näiliselt võib ühes linnas olla parkimise seonduv olla teisest parem (kohti on rohkem), tegelik olukord on aga vastupidine.

Indikaatorite puhul – nii loova linna hindamiseks loodud indikaatorid (kui indikaatorid üldse) – on oluline silmas pidada seda, et need ei kirjelda olukorda (täiesti) objektiivselt, kasutada tuleb ka subjektiivse(ma)t laadi infot. Nende viiside osas, kuidas loova linnaga seonduvaid nähtusi, mõjureid jt hinnata, on Landry (2000, 239-240) eristanud nelja erinevat lähenemist:

- subjektiivse ilmingu subjektiivne hindamine (nt kui turvaliselt inimene end linnas tunneb);
- subjektiivse ilmingu objektiivne hindamine (nt kui palju inimesed kulutavad taksole, sest nad pelgavad läbi linna õhtul koju jalutada);
- objektiivse ilmingu subjektiivne hindamine (nt kuivõrd rahul on inimesed teatud piirkonna tänavavalgustusega või ühistranspordi sõidugraafikutega);
- objektiivse ilmingu objektiivne hindamine (nt millise ajavahemiku tagant käib ühistransport, mitu üritust on toimunud linna kultuurikeskustes jne).

Loova linna kontseptsioon eeldab mõõtmisel nii objektiivset kui subjektiivset lähenemist. Seega, arvestades, et mõõdikute loomisel on oluline arvesse võtta kohalikku spetsiifikat, tähendab see, et edasimineku hindamiseks loova linna arendamise protsessis on otstarbekas töötada välja linnaspetsiifilised mõõdikud. Mõõdikud peavad olema sellised, mis vastavad linna püstitatud eesmärkidele ja suundadele, arvestavad kohalikku konteksti ja vajadusi. Oluline on rõhutada ka seda, nagu Landry & Matarasso (2001, 5) märgivad, et kogemustest õppimiseks – milles hindamise põhiolemus seisneb – on vajalik hindamisprotsessi jätkuvus: pidev

hindamine, tulemuste analüüsimine, nende ülehindamine jne. Landry (2000, 239) on koguni rõhutanud, et üheks esimeseks indikaatoriks loova linna puhul võibki pidada seda, et linnas leiavad aset sellised enesehindamised. Lühidalt: püstitatud eemärkide, teostatud tegevuste jne pidev hindamine on loova linna kontseptsioonile loomumane.

2.2. Teiste linnade kogemused

Hinnates loova linna arendamise praktikaid üksikute linnade tasandil, on kasutatavad lähenemised suhteliselt erinevad. Alljärgnevalt on toodud valitud näiteid linnade praktikatest loova linna arendamisel: tähelepanu on pööratud sellele, milliseid strateegilisi fookusi on valitud, milliseid eesmärke seatud, milliseid mehhanisme kasutatud. Lisaks on antud juurde hinnang ka selles osas, mida oleks teiste linnade praktikast õppida.

Loovus ja kultuur on linna arendamisel kesksel kohal väga paljudes linnades. Nagu Landry (2006, 1)¹⁴ on väitnud, nimetavad juba 20 Suurbritannia linna end loovaks linnaks, teiste hulgas Manchester, Bristol, Plymouth, Norwich, rääkimata Londonist. Paljudel juhtudel aga ei nimetata loovuse ja kultuuri arendamist loova linna arendamiseks, vaid see toimub teiste loosungite all. Selles mõttes on linnade näidete valik kindlasti mõnevõrra subjektiivne ja ka komplitseeritud. Teiste linnade näidete valimisel oleme lähtunud järgmistest põhimõtetest: ühelt poolt tööme ära näited nn klassikalistest loovatest linnadest (Barcelona, Toronto jt), teiselt poolt püüdsime vaadata Tallinnale lähedasi (seda ka geograafilises mõttes) näiteid, mistõttu on alljärgnevalt palju keskendunud just Põhjamaade praktikatele.

2.2.1 Näiteid linnade strateegiate fookustest ja valikutest

Barcelona¹⁵

Barcelonat tuuakse sageli esile Euroopa või ka maailma kõige loovama linnana, mille silmatorkav edu on selgelt determineeritud pikaajalisest strateegilisest planeerimisest ning kultuuri ja teadmispõhiste loovvaldkondade sihikindlast arendamisest, mis sai alguse juba 1990-ndate algul. Kindlasti on selles arengus olnud märgilise tähendusega suveolümpiamängude läbiviimine 1998. aastal, mis andis olulise tõuke linna uuenemisele. Erinevate suurürituste ja sündmuste (näit. *UNESCO Culture Forum 2004*) sidumine linna arengu sihtidega ning kultuuriprojektide – igal aastal toimub üks keskne rahvusvahelise tähtsusega suurüritus – kasutamine linna

¹⁴ Landry, Ch. (2006) Lineages of the Creative City, kättesaadav:

http://www.comedia.org.uk/pages/pdf/downloads/Lineages_of_the_Creative_City.pdf

¹⁵ Barcelona kokkuvõtte tegemisel on tuginetud järgmisele allikale: Strategies for Creative Spaces (2006) Barcelona Case Study.

tutvustamisel ja brändimisel on olnud Barcelona üldise arengustrateegia sihipärane osa.

Barcelona 2000 Economic and Strategic Plan – 1998. aastal vastu võetud kümne aasta arengukava, mille ettevalmistamisest võttis osa üle 500 erinevaid valdkondi esindava isiku, määratles kolm peamist võtme-eesmärki:

- seostada Barcelona Euroopa linnade võrgustikuga, ühtlasi parandades sisemist ligipääsu linna infrastruktuurile;
- parandada linna elukvaliteeti;
- muuta tööstus- ja teenindusvaldkonnad konkurentsivõimelisemateks panustades eelkõige uutesse ja tekkivatesse valdkondadesse.

Uue kümnendi eesmärkideks on linna poolt seatud:

- kõrget lisandväärtust tootval ja innovaatilisel kultuuril baseeruva majanduse arendamine uutes valdkondades nagu audio-visuaaltööstus ja disain;
- transpordi uued kasutusvõimalused mobiilsuse suurendamiseks;
- haridussüsteem, mis tagab inimressursside nõutava ettevalmistuse.

Kunstivaldkonnad ja loovtööstused moodustavad 6–8% linna SKP-st.

Barcelona Kultuuriinstituut (BKI) on 1996. aastal asutatud linna institutsioon, mis arendab ja koordineerib üldist kultuurivaldkondade ja loovettevõtluse alast tegevust alates pindade rentimisest, kultuuriteenuste osutamisest ja ettevõtlusprojektide toetamisest kuni erasektori poolt linnas läbiviidavate kultuuriettevõtmiste konsolideerimiseni. Tegevuse aluseks on linna üldine kümne aasta (2000–2010) strateegiline tegevusplaan.

Tegevus on rajatud erinevate ettevõtmiste integreerimisele ning kolmele printsiibile, mis kehtivad samal määral ka munitsipalaalsete projektidele: lepingulisus, autonoomia ja hindamine. Kõiki projekte hinnatakse pidevalt strateegilisest aspektist kindlate kriteeriumide alusel, mis avalikustatakse igal aastal. Sellisel kujul on BKI-st saanud Barcelona kunstide ja kultuuriettevõtluse arengut suunav oluline keskne organisatsioon, mis tagab strateegilise ühtsuse ja sihipärasuse, andes samas suure individuaalse autonoomia projektide läbiviimisel.

Mida õppida Barcelonalt?

Eelkõige strateegilist planeerimist, milles on keskne koht linnaruumi ja kultuuri seostatud arengul. Barcelona on hinnatud kui Euroopa parima elukvaliteediga linn, järjekorras kolmas linn, kuhu suurettevõtted sooviksid paigutada oma peakontori, kasvava populaarsusega konverentside ja suurfoorumite koht. Selle taga on:

- poliitiline *leadership*, konsensus ja järjepidevus;
- kultuurist suunatud uuenemine;
- kultuuriturismi kasv (s.h. konverentsid);
- integreeritud kunsti, kultuuri ja loovtööstuste strateegiad;
- kultuurivaldkonna selgesuunaline arendamine, teenuste kättesaadavus;
- prioriteet linnaruumile ja disainile, sh transpordisüsteemile;

- linnaregiooni arengu käsitlemine tervikuna;
- juhtroll rahvusvahelistes linnade võrgustikes.

Miinustena on toodud kõigi tegevuste/teenuste liigset munitsipaliseeritust, mis ei ole pööranud piisavat tähelepanu partnerlusele ja iseseisvate tugivõrgustike arengule. Vähene on tähelepanu multikultuursusele, areng on olnud väga tugevalt katalaani kultuuri keskne, mis on põhjustanud teiste kultuurirühmade ja immigrandide teatavat tõrjutust ja isegi diskrimineerimist.

Berliin¹⁶

Berliinist on kujunenud suhteliselt lühikese aja jooksul, alates Lääne- ja Ida-Berliini ühinemisest, Euroopa kunstipealinn. Berliin ei ole küll veel taastanud oma positsiooni Euroopa suurimate metropolide hulgas, kuid tänane uuenenud linn võlgneb palju suurtele kinnisvarainvesteeringutele ja Saksamaa pealinna ületoomisele. Berliini atraktiivsus peitub eelkõige tema mainele avatud linnana, mis on vastand nelikümmend aastat kestnud suletusele. Arhitektuur, kunst ja disain on mänginud selles olulist rolli, Berliin on koondanud väga atraktiivsete pakkumiste ja programmidega loovisikuid üle maailma. Berliini elanikest on 13,4% välisriikide kodanikud. Berliin on ka muutunud suurürituste eelistatud toimumiskohaks, olles maailmas eelistuselt neljas linn peale Singapuri, Barcelonat ja Viini.

Väga oluline on Berliinis linna erinevate piirkondade arendamine, millele eraldatakse suurt tähelepanu ja ka vahendeid. Elanikud ja kogukondlikud initsiatiivid saavad taotleda raha projektide läbiviimiseks. Aastatel 1999–2003 käivitus Berliinis üle 2000 projekti, mis keskendusid loova potentsiaali suurendamisele, identiteedi loomisele, tugevdamisele ja sellega otseselt seotud kuvandi parandamisele, osalemisele, õppimisele ja kommunikatsioonile. Naabruskondade strateegiad püüavad põimida kunsti ja kultuuri kohaliku kogukonna ellu, kindlustades sellega ümbruskonna väärtustamise.

Mida õppida Berliinilt?

2005. aastal koostas Berliini Senat ülevaate ja kaardistuse loovmajanduse olukorrast. Ettevõtete hulgas läbiviidud küsitlus tõi välja olulisi edufaktoreid, mille hulgas esimestel kohtadel olid: a) linna poolt rahastatavad projektid; b) kõrge avalike õppeasutuste kontsentratsioon; c) kõrge spetsialistide ja vabakutseliste kontsentratsioon ning d) rahvusvaheliste ürituste hulk. Peamised probleemid aga seostusid tüüpiliselt suure väikeettevõtte osakaalu, vähete ettevõtetus- ja turundusteadmistega, mis kajastub nõrgas ekspordivõimes. Samas toodavad loovtööstuse 11% Berliinis toodetavast majanduslikust koguproduktist (2002). Nii käibe kui tööjõu kasvu näitajad on loovmajanduse sektorites kõige suuremad. Berliini tugevaim trump on tohutu hulk odavat rendipinda, mis on tekkinud linna eelmise kümnendi ehitusbuumiga ning väga hästi välja arendatud transpordisüsteem.

Berliinis on täheldatav oluliste klastrite väljakujunemine, mida toetab kõrge kvalifikatsiooniga, mobiilse tööjõu kättesaadavus, kõrgharidus- ja uurimisasutuste

¹⁶ Berliini kokkuvõtte tegemisel on tuginetud järgmisele allikale Strategies for Creative Spaces (2006) Berlin Case Study.

hulk, koondumine biotehnoloogia, meditsiini/tervishoiu „küladesse“ ja muudesse konvergentsikeskustesse, meedialinnakutesse (nt Adlershof).

Kopenhaagen

Kopenhaagen tegutseb loovuse ja kultuuri arendamisel aktiivselt mitmetes suundades, mh arendatakse loovaid majandussektoreid, linnaruumi, seostatakse haridust ja loovust jne.

Üheks keskemaks on 2006. aastal Kopenhaageni linna juhtimisel valminud dokument **“Raamtingimused Loova Kopenhaageni arendamiseks”** (*Framework Conditions of Creative Copenhagen*)¹⁷. Selles ennekõike majandusliku suunitlusega dokumendis on ära toodud järgmised suunad ja meetmed:

1. haridusinstituutide ja ettevõtete tsoneerimine;
2. loovtöötajate (*creative labour*) ligimeelitamine läbi elamiskohtade pakkumise, nende heaolu tõstmine ja integratsioon;
3. kohalik võim loovtoodete soetajana, erainvestorite ja loovettevõtete vahendajana;
4. info arendamine: info ja teenused kõik-ühest-kohast (*one stop shop*);
5. tööhõive teenuse loomine/arendamine, mis on suunatud spetsiaalset projektipõhiste töötajatele ja vabatahtlikele;
6. olemasolevate ehitiste ja avaliku ruumi kasutamine loova ettevõtluse (arendamise) eesmärkidel;
7. odavate rendipindade, majutuse jms pakkumine;
8. suurettevõtete ja väiksemate ettevõtete koosluste tsoneerimine, loomaks jagatud sotsiaalseid teenuseid;
9. „globaalse inspiratsiooni“ juurdevoolu soodustamine;
10. Kopenhaageni imago tugevdamine globaalsel tasandil.

Eraldi on antud dokumendis esitatud tsoneerimist puudutavad suunad:

1. odavate rendipindade pakkumine “loovates tsoonides”, toetamiseks alles alustanud ettevõtteid;
2. kallite ja prestiižsete rendipindade pakkumine tsoonides varem rajatud ja/või müügile orienteeritud ettevõtetele;
3. loovatesse tsoonidesse odavate rendipindade kõrvale ka teiste tegevuste sissetoomine, nagu jaemüük, rekreatsiooni piirkond, väljapaneku- jm saalid, sündmused jne;
4. tsoonides olevate töökohtade mitmekesistamine, samuti rahvusliku ja etnilise mitmekesisuse arendamine;
5. loovettevõtetele mõeldud munitsipaaltasandil pakutav ettevõtlusteenus „kõik-ühest-kohast“ (nõustamisteenused, administratiivne toetus jms tsooni ettevõtetele);

¹⁷ Selles määratletakse loomemajandust (*creative industries*) järgmistel alustel: tegemist on majanduse/tööstusega, mis arendab ja müüb elamustooteid (*products of experience*), mida “toodab” loov tööjõud. Elamustoodete all mõistetakse tooteid, mille turuväärtus sõltub ja tuleneb ennekõike nende immateriaalsest väärtusest. Loova tööjõu all mõistetakse tööjõudu, kes tegeleb sellise toote “sisu” loomisega. Loovat tööjõudu nähakse koostöös tehnoloogia ja ettevõtlusega. Nagu lühidalt on märgitud: “võta loovad inimesed, lisa tehnoloogia ja raha ning ärivaimuga inimesed, ning sa saad loomemajanduse”.

6. konverentsi ja hotelli teenused ning mitmekesised majutusteenused tsooni loovtöötajatele; seda nii lühi- kui pikal perioodil.

Initsiatiividokumendis **Get Copenhagen Going** (Gang i København) on määratletud järgmised fookused:

- deregulatsioon – filmitööstust puudutavate piirangute ja regulatsioonide kaotamine, mis puudutavad avalikku linnaruumi, selle kasutamist;
- ruumi arendamine – nn füüsiline raamistik;
- linna tsoneerimine – nt nn Liha linna projekt (*Meat Town project*), kus vanaaegne lihatööstuse kompleks kujundatakse ümber loovaks tsooniks.

Linn toetab ka veel mitmeid organisatsioone, kes tegelevad loovuse, kultuuri arendamise erinevate aspektidega: teiste hulgas organisatsioone, kes tegelevad ettevõtlaste pakumise ja loovettevõtetele, ülikoolide ja erinevate ettevõtete (meedia, IKT) vahelise koostööga, inkubaatoriga/teaduspargiga, rahvusvaheliste suurürituste korraldamisega (nt MTV Awards) jne. Linn plaanib rajada Loova foorumi (*Creative Forum*), mis koosneks loomevaldkondade esindajatest, erineva tasandi otsustajatest, toetavatest organisatsioonidest ja institutsioonidest jne.

Loovate majandussektorite¹⁸ (*creative industries*) seisukohalt saab Kopenhaageni puhul esile tuua neli eelisarendatavat valdkonda. Need on järgmised:

- film ja meedia – kõrgete kasvunäitajatega sektor, mis on ühtlasi leidnud ka rahvusvahelist tunnustust;
- meelelahutusIT (arvutimängud) – selle sektoriga seoses räägitakse mitmetest nn edulugudest;
- moekunst – mood on Taani kolmandaks eksporditavaks ja suurimaks Skandinaavias, seda nii absoluutsete kui suhteliste näitajate osas. Kopenhaageni Moe nädal (*Copenhagen Fashion Week*) on aastaid näidanud tõusvat populaarsust nii osavõtjate kui küllastajate osas; sellest on kujunenud Põhja-Euroopa moesündmus number üks. Kavas on arendada Kopenhaagen maailma 5. kohal olevaks moekeskuseks;
- sündmused – järjepidevalt ja fookuseeritult arendatakse rahvusvaheliste ürituste ja sündmuste ligimeelitamise suunda, luues võimalusi suuremastaabiliste ürituste korraldamiseks nagu kongressid, meelelahutuse suursündmused, spordisündmused jne. Üheks näiteks on MTV auhinna üleandmise üritus (toimus Kopenhaagenis 2006. aastal).

Loova linna arendamise eesmärgil on Kopenhaagenis rajatud uusi institutsioone nagu Taani Õppimislabor (*Learning Lab Denmark*), püstitatud arhitektuurilisi sümboleid nagu näiteks nn Kaar (*Arken*), rajatud muuseume, sh näiteks moodsa kunsti muuseum, arendatud edasi mereäärset piirkonda, ehitatud uusi keskkondi, mh konverentsikeskused, hotellid, restoranid jms, mille eesmärgiks on ligi meelitada nn uut keskklassi. (Hansen *et al.* 2001, 853)

¹⁸ Kopenhaagenis eristatakse loomemajanduse (*creative industries*) definitsiooni kohaselt järgmisi allvaldkondi: arhitektuur, meelelahutusIT (arvutimängud), disain, sündmused, üritused (*events*), festivalid, film ja video, fotograafia, muusikasalvestised (*recorded music*), käsitöö, elavmuusika, muuseumid, lõbustuspargid ja atraktsioonid (*entertainment parks and attractions*), reklaam, restoranid, kohvikud ja baarid, teater ja tants, trüki- ja elektrooniline meedia, televisioon ja raadio.

Mida õppida Kopenhaagenilt?

- Kopenhaagen on arendanud välja mereäärse piirkonna, millest on kujunenud atraktiivne inimeste kokkusaamise koht;
- samuti on linnas loodud märkimisväärne hulk jalakäigualasid ja jalgrattateid, mida saab lugeda olulisteks faktoriteks loovate inimeste jaoks elukeskkonna valikul;
- linnavalitsusepoolne aktiivne toetuspoliitika loovate inimeste ligimeelitamiseks, pakkudes neile muuhulgas ka majutusteenuseid.

Tampere

Loovaid tegevusalasid arendatakse **Loov Tampere programmi (2006–2011)** abil. Loova Tampere programmil on kolm põhilist suunda, mille raames toetust (nii rahalist kui muud) on võimalik saada:

- toetatakse kultuuritööstust – toetatakse kultuurialast ettevõtlust, püütakse vastavate tegijate ärilisi oskusi parandada, samuti püütakse aidata n-ö müüa kultuuri, kultuuriala tegijate ja ärikogukonna koostööd suurendada, võrgustikke luua, toetatakse kultuuritööstuse rahvusvahelistumist ja ekspordi;
- toetatakse teenuste innovatsioonide loomist – toetatakse uute ärimudelite ja uute firmade alustamist, kliendikesksete teenuste innovatsioonide väljatöötamist, kliendikeskse teeninduskultuuri edendamist, teenustepakkujate võrgustike loomist, teenuste tootlikkuse suurendamist;
- toetatakse loovaid struktuure – antud tegevussuund on suhteliselt paljuhõlmav. Toetatakse loovust arendavate tegevuskeskkondade loomist ehk n.ö sambaid, millele loovus toetub. Antud programmi tegevussuunast võivad toetust saada näiteks linnaruumi elemendid, aga ka näiteks loovad lahendused, mis linnaelanike osalemisvõimalusi suurendavad.

Loovus on keskseks märksõnaks Tampere linna üldstrateegias: **“Tampere tasakaalustatud linnastrateegia aastani 2016 – *Kaikem paree Tampere*”** (heakskiidetud 2006). Tampere visioon aastaks 2016 on järgmine: *Tampere on heade teenuste, teadmiste ja loovuse rahvusvaheline kasvukeskus.*

Visioonis sõnastatud olukorrani jõudmiseks toob üldstrateegia ära kuus põhilist nn kriitilist edutegurit:

- kvaliteetsed ja soodsad teenused – mõeldud on linna poolt pakutavaid teenuseid. Rõhutatud on seejuures lastele ja noortele ja elatanud inimestele suunatud teenuseid, samuti tervishoiuga seotud teenuste paranemist. Rõhku pannakse ka elektrooniliste teenuste arendamisele (kulude kokkuhoid!);
- tasakaalustatud ja jätkusuutlik linna infrastruktuur – see eeldab, et linnas on tõhusalt toimivad transpordi-, energia-, vee- ja jäätmekäitlusvõrgustikud. Teenused peavad olema linnakodanikule võimalikult lähedal (mh et vähendada autokasutust). Linnas on mitmekülgne kultuurikeskkond ja rohealad;
- teadmised ja loovus – rõhutatud on mh koolituse ja uurimistöö olulisust, samuti loomemajanduse tähtsust (seda arendatakse *Loova Tampere* programmi abil);

- uuenev (linna)juhtimine – linnajuhtimine peab arvestama muutuvat keskkonda ja käima nendest muutustest ees. Selleks peab tegema julgeid (muutusi) ennetavaid otsuseid, et linn areneks;
- oskuslikud ja motiveeritud töötajad – siinkohal mõeldud linna palgal olevaid inimesi.
- kindel (linna)majandus – siin on tähelepanu pööratud eelkõige linna laenukoormusele, kulude kasvule, samuti sellele, et vajalikud investeeringud on rahastatud jne.

Mida Tampereelt õppida?

Olulised momendid, mis Tampere puhul vajavad rõhutamist on järgmised:

- loovuse seadmine kesksele kohale linna keskses arengudokumendis – linna üldstrateegias;
- loovuse nägemine kriitilise tegurina paljude linnaelu valdkondade osas;
- loovuse toetamise tähtsustamine linnajuhtimises ja sellega seoses muudatuste tegemise vajaduse nägemine selles;
- linnapoolsete teenuste (sh elektrooniliste) arendamine, vähendamaks autokasutust ja koormust linnaeelarvele.

Turu

Turul on loovuse ja kultuuri arendamise seisukohalt kaks kesket dokumenti: 1) Turu loovtööstuste tegevuskava (*Turku Creative Industries' action plan*), mis lähtub 2) Turu ettevõtlusstrateegiast: (*Turku Competence and Business Strategy 2006–2011*). Ettevõtlusstrateegias on välja toodud kuus võtmeklastrit, millest üheks on loov teadmistemahukas teenindusklaster (*creative knowledge-intensive services cluster*). Nimetatud klatri võtmekomponentideks on kultuuritööstused (kultuur, meedia, reklaam) ja äriteenuse ettevõtted (*business service companies*). Lisaks rõhutab ka Turu linna strateegia aastateks 2005–2008 ühe märksõnana kultuuri: aastaks 2015 on Turu riiklikult ja rahvusvaheliselt tunnustatud atraktiivne kultuurilinn ja kompetentsikeskus, pakkudes üheaegselt nii suurepärase elukvaliteeti kui innovaatilist töökeskkonda¹⁹.

Turu puhul on oluline rõhutada, et loovuse ja kultuuri arendamine toimub regiooni, mitte üksnes linna tasandil. Aluskontseptsioonina lähtutakse Turu loovmajanduse (*creative economy*) kontseptsioonist, millega on seostatud loovtööstused (*creative industries*) – neid käsitletakse kui sisendi andjaid – töökohtade loojaid loovmajanduses (Creative Industries in Turku ... 2007). Loovmajanduse arendamise ühe eesmärgina nähakse Turu regiooni atraktiivsuse ja konkurentsivõime suurendamist – Turu on seadnud endale visiooniks saada rahvusvaheliselt konkurentsivõimeliseks loovmajanduse linnaks (Ukkola, Keto-Seppälä 2007).

Turu loovtööstuste tegevuskava (*Turku Creative Industries' action plan*) järgi püütakse saavutada mitmeid taotlusi:

¹⁹ Allikas: Turku strategia 2005-2008, 2005, lk 4, <http://www.turku.fi/public/download.aspx?ID=3747&GUID={2FE09ABE-0E48-4A16-8D6D-87A35EFD41EA}>

- ettevõtete ja töökohtade juurdeloomine Turu regioonis;
- regiooni atraktiivsemaks muutmine, meelitamiseks ligi elanikke, tööjõudu;
- nii linna kui kogu regiooni kuvandi parandamine;
- turistide arvu suurendamine;
- inimestele eneseteostusvõimaluste pakkumine;
- regiooni elukvaliteedi parandamine (sh meelelahutusvõimalused).

Eeltoodust saab järeldada, et Turu eesmärgipüstitus on mitmepalgeline: tähtsustatakse majanduslikku fookust (nt ettevõtete ja töökohtade juurdeloomine regioonis), keskkonna atraktiivsust kohalike jaoks (regiooni elukvaliteedi parandamine) kui ka väljastpoolt tulijate ligimeelitamiseks ehk teisisõnu linna *branding*ut (nii linna kui kogu regiooni kuvandi parandamine).

Turu on määratlenud ka eelisarendatavad valdkonnad, nende hulk on aga küllalt suur ning nad olemuselt mitmekesised. Turu ettevõtlusstrateegia toob esile kultuuri-, meedia- ja reklaamivaldkonna koos tehnoloogia-, finants- jt valdkondadega. Samuti tähtsustatakse turismi (õigemini veel kogu turismiklastrit, käsitledes seda osana loovtööstustest. Loovtööstuste tegevuskava on eelisarendatavate valdkondadena nimetanud disaini, muusikat ja teadmistemahukat äri- ja ettevõtluse sektorit, kuid samuti ka sündmuste tootjaid (*event production*), käsitööd, kunstitööstust jt. Kultuuripealinna tegevuskavas Turku 2011 rõhutatakse omakorda, et tugevdada tuleb marginaalseid valdkondi nagu nukuteater ja animatsioon. Seega, selgelt piiritletud valdkondade eelisarendamisest ei saa Turu puhul rääkida. Turu rõhutab ka ise, et hoolimata sellest, et teatavatele eelisarendatavatele valdkondadele on osutatud, ei tähenda see, et teiste valdkondadega ei tegelda (sh ettevõtluse tugisüsteemid, nõustamine laienevad kõikidele) (Ukkola, Keto-Seppälä 2007).

Loovmajanduse arendamisel tähtsustab Turu kahte järgmist aluspõhimõtet: a) võrgustumist, klasterdumist: loovtööstuste klasterdumise ja sellega seotud tugisüsteemi arendamine ning võrgustumise tugevdamine; b) rahvusvahelisust: (loovtööstuste) rahvusvahelisuse tugevdamine.²⁰

Turu loovtööstuste tegevuskavas on välja toodud kaks põhisuunda:

- 1) loovsektori ettevõtete loomine, äri- ja ettevõtluse arendamine loovtööstussektoris;
- 2) kultuuriettevõtete ja muu ettevõtluse koostöömudelite arendamine, koostöösidemete tugevdamine jne (Creative Industries in Turku ... 2007).

Konkreetsemate tegevusmehhanismide osas kavandab Turu järgmist. Ühelt poolt: plaanitakse rajada inkubaatoreid, ettevõtlusvõrgustikke, -tugisüsteeme, samuti arendada eksporti (muusika eksporti) ja turismi. Teiselt poolt arendada töökeskkonda: pakkuda pindu, arendada võrgustumist, sh rahvusvahelist võrgustumist jt. Lisaks rõhutatakse mitmekülgse kommunikatsiooni arendamist, sh ka marketingi ning samuti sündmuste arendamist. (Ukkola, Keto-Seppälä 2007)

Mida Turult õppida?

- kontseptuaalse mudeli väljatöötamine loovmajanduse arendamiseks;

²⁰ Ukkola, A., Keto-Seppälä, M. (2007, 4)

- loovmajanduse arendamine mitte vaid linna, vaid kogu regiooni piires;
- loovuse, kultuuri rõhutamine linna erinevates arengudokumentides, sh ka linna strateegias;
- integreeritud ja mitmefookuseline eesmärgipüstitus;
- äri, ettevõtluse ja kultuuri tihe, kontseptuaalne seostamine;
- võrgustike ja klastrite arendamise tähtsustamine.

Helsingi

Helsingis eraldi loova linna strateegiadokumenti välja töötatud ei ole, küll aga on Helsingi tegelenud loovuse ja kultuuri arendamisega aktiivselt pikemat aega. 1990. aastatel kogetud majanduslangus tingis vajaduse olukorra parandamiseks töötada välja uued põhimõtted. 1990ndatel kiitis Helsingi linnavalitsus heaks linna tuleviku kindlustamiseks järgmised eesmärgid:

- kujundada Helsingist teadus- ja uurimiskeskus ning teadmispõhiste tööstuste keskus;
- parandada liiklust ja telekommunikatsiooni;
- tugevdada linna kultuurilist profiili;
- kujundada kõrgekvaliteediline linnakeskkond;
- reklaamida linna rahvusvaheliselt ja luua uued rahvusvahelised võrgustikud.

Helsingi plaanid ühtisid valitsuse kavadega investeerida haridusse, teadusesse ja uutesse tehnoloogiatesse. Lisaks tegi Helsingi rõhuasetuse linna kultuurilise palge tugevdamisele. Kultuurisektorit nähti võtmetegurina linna rahvusvahelise imago kujundamisel: rõhutati, et Helsingi on ka loomupäraselt loov, et siin leitakse linnaehituslikele küsimustele loominguilised lahendused ja et linna juhivad loovinimesed ning -töötused. (Cantell 2005)

1998. aastal valmis konsultatsioonifirma Comedia poolt raport *Helsinki: Towards a Creative City*, kus uuriti Helsingi loovat potentsiaali. Raport rõhutab loovuse osatähtsust selliste linnaprobleemide lahendamisel nagu liiklus, kommunikatsioon ja planeerimine. Samuti räägitakse kultuurisektori kasutamisest selleks, et tuua linnasituatsiooni muudatusi. Selles skeemis on eriti tähtsal kohal kultuuriline innovatsioon. (Cantell 2005)

Helsingile on iseloomulik, et palju tehakse koostööd pealinnaregiooni²¹ kuuluvate linnadega. Nii on ka visioon, kus muuhulgas on loovuse märksõna olulisel kohal, sõnastatud pealinnaregiooni tasandil: "pealinnaregioon on teadusel, kunstil, loovusel, õppimisvõimel, samuti kvaliteetsetel teenustel põhinev maailmatasemel äri- ja innovatsioonikeskus, mis toodab heaolu elanikele ja kogu Soomele. Pealinnaregiooni arendatakse ühtse regioonina, kus on looduslähedane keskkond, hea elada, õppida, töötada ja äri ajada"²². Loovust rõhutavad ka linna teised strateegiadokumendid, nt on loometööstusi kui ühte kolmest võtmetähtsusega kasvavast äriilgist (teadmisteintensiivsete äriteenuste ja turismi kõrval) esile toodud uues 2007. aastal

²¹ Helsingi pealinnaregiooni ehk nn Suur-Helsingi regiooni kuuluvad neli linna: Helsingi, Espoo, Vantaa ja Kauniainen.

²² Vt lähemalt: www.helsinginseutu.fi

vastuvõetud ettevõtlusstrateegias: “Yritysmuutoseksi kumppaniksi. Helsingin elinkeinostrategia 2007”²³.

Valdkondade osas on senine linnapoolne toetus loovtööstuse arendamisel suunatud olulisel määral digitaalse meediaga seotud projektidele (nt toetab linn *Forum Virium*’it, mis on digitaalsete teenuste arendamisega seotud foorum, nagu ka nt audiovisuaalootmise- ja haridusega tegelev *Lume Centre*’t), samuti pööratakse Helsingis tähelepanu vajalike keskkondade loomisele (nt Kaablitehas, filmi- ja meediakeskus *Lasipalatsi*, *Arabianranta* jt, vt ka punkti 2.2.2).

Mida Helsingilt õppida?

- linna ja riigi vahel, samuti pealinnaregiooni tasandil tihe koostöö ühiste eesmärkide saavutamiseks;
- kultuuri ja loovuse arendamise tihe sidumine teiste valdkondade arendamisega, teiste hulgas just hariduse ja teadusega;
- kriisiolukorras uutele suundadele ümberorienteerumine, sh kultuuri ja loovuse arendamise tähtsustamine;
- vanade tööstuspiirkondade ümberkujundamine loovateks keskkondadeks.

Bergen

Bergen tegeleb väga aktiivselt loovtööstuste arendamisega ja linnal on olemas ka loovtööstuste arendamiseks eraldi tegevuskava (“*Action plan for the creative industries 2008–2011*”). Bergenis käsitletakse loovtööstusi osana kultuurivaldkonnast (ja mitte mitte-kommertslikust kunstisektorist eraldiseisvana) (Action ... 2008). Seega, Bergenis puhul saab rääkida loovtööstuste ja kultuuripoliitika tihedast seostamisest ja koosarendamisest. Oluline on esile tuua ka see, et loovtööstuste arendamiseks on alates aastast 2005 linnal olemas eraldi spetsiifiline eelarve (Action ... 2008).

Lisaks loovtööstuse tegevuskavale on Bergen veel välja töötanud mitmeid kunsti, kultuuri ja loomealade arendamist puudutavaid strateegilisi dokumente ja tegevuskavasid: “*New Cultural Strategy 2003–2013*”, “*Bergen City of the Arts 2008–2017*”²⁴, “*Plan of action for Rhythmical Music 2004–2007*”, “*Arts Plan for 2006–2016*”, “*Plan for the international artistic and cultural policy of the city of Bergen 2006–2009*”. Loovuse ja kultuuri arendamise tähtsust tõstavad esile ka teised, n-ö kultuuriga otseselt mitte-seotud strateegilised dokumendid. Näiteks dokumendis “*Strategic Economic Development Plan Bergen 2006–2009*” rõhutatakse, et just kultuurielu teeb regiooni atraktiivseks nii elanike kui firmade jaoks. Nimetatud dokumendis on

²³ Vt lähemalt lk 21–22:

<http://www.hel.fi/wps/wcm/resources/file/ebc3c7463de9776/Elinkeinostrategia%20verkkoversio.pdf>.

²⁴ Antud dokument on järjeks eelmisele (“*Action Plan for Art and Artists 1995–2005*”). Eelmisel perioodil said kõige enam (rahalist) toetust festivalid, institutsioonid ja filmitööstus ning üksikindiviidid (*individual artists*) vähem. Eelmise perioodi kokkuvõttena märgiti, et kuigi palju on tehtud, peaks rahvusvahelise nähtavuse (kunsti, kunstnike) suurendamine jätkuvalt olema prioriteet ka järgmises kavas. Väga positiivsena rõhutati, et linnavõimude ja kunstikogukonna vaheline kommunikatsioon on tublisti paranenud.

Uues dokumendis on eesmärgiks seatud, et Bergen on aastaks 2017 kõige huvipakkuvam ja innovaatilisem linn põhjamaades kunsti ja kultuuri koha pealt.

loometööstus välja toodud kui üks kolmest fookusest, mida linnas tuleks arendada (innovatsiooni ja ettevõtluse ning laevanduse kõrval).

“Action plan for the creative industries 2008–2011”. Antud tegevuskava lähtub strateegiadokumendist “New Cultural Strategy 2003–2013” ja nimetatud strateegias sõnastatud visioonist. Visiooni järgi on Euroopa kultuurilinn Bergen aastaks 2012 Põhjamaade üks olulisim (tegevus)paik, mida iseloomustab innovaatus, julgus, avatus ja loovus. Loometööstuse tegevuskavas on seatud eesmärgiks, et aastaks 2012 on Bergeni regioon loovtööstuste keskus, mis baseerub innovatsioonile ja terviklikele väärtusahelatele (complete value chains).

Loovtööstuste arendamiseks on Bergeni linnal kolm peamist fookust:

- 1) toetatakse (era)ettevõtteid, kelle põhitegevus on seotud kultuuritoodetega;
- 2) toetatakse institutsioone, kes on vahendajateks kultuuri- ja ärikogukonna vahel;
- 3) toetatakse kultuuriga seotud mittetulundusühinguid (*market development for non-profit cultural institutions*).

Toodud arenguprioriteete hinnates, saame väita, et Bergeni lähenemine on majandusliku fookusega, tähtsustades kultuuritoodetega seotud ettevõtteid ja ettevõtlust.

Bergen on väga selgelt määratlenud eelisarendavad valdkonnad: audiovisuaalne tootmine, muusika ja disain. Sealjuures valdkondade eelisarendamine on tähendanud ka selget vastavat eelarvelist rõhuasetust. (Action ... 2008) Prioriteetsetest valdkondadest omab film nii mahulist kui rahvusvahelist tähtsust. Muusikatööstuse osas on Bergenis loodud hea tegevuspinnas; Bergeni muusikatööstust peetakse dünaamiliseks ja innovaatiliseks, samas moodustavad algajad tegijad põhiosa kogu selles valdkonnas tegutsejatest. Disainivaldkonna osas on Bergenis esindatud kõik selle alavaldkonnad, olemas on disainiharidust andev ülikool. Hoolimata sellest, et disainisektorit iseloomustab teatav fragmenteeritus, nähakse sellel suurt kasvu- ja rahvusvahelist potentsiaali. (Action ... 2008)

Loovtööstuste tegevuskava toob välja kaks kesket tegevusmehhanismi:

- 1) tugevdada loovtööstustega seotud institutsioone, toetamaks erinevate loovtööstuse valdkondade konkurentsivõimelisemaks muutumist;
- 2) toetada loovtööstuste arengut, muutmaks neid olulisteks majandussubjektideks, seades rõhu talentide arendamisele, turundusele, kompetentside ja võrgustike arendamisele.

Lisaks on uute algatustena tegevuskavas välja toodud kolme uue institutsiooni loomine:

1. loomealade inkubaatori(te) loomine. Pilootprojektina (2007–2009) rajatakse esmalt disaini inkubaator ja see rajatakse vanasse konservitehasesse (*The United Sardine Factory*)²⁵;
2. disaini võrgustikorganisatsiooni (*network organization for disain*) loomine, mille eesmärk on koordineerida disainialast arengut Bergeni regioonis;

²⁵ Vana konservitehas on kujunenud kultuuri- ja kunstikeskuseks, peale seda kui sardiinitehas 1983. aastal suleti. Samal aastal kolisid ruumidesse esimesed kunstnikud. Laiemale publikule avati territoorium 1993. aastal. Kompleksis asuvad täna kino, mitmed kontserdipaigad, galerii, Bergeni suurim välirestoran jne. Vaata lähemalt: <http://www.usf-verftet.no/index.php?ID=Bergen>

3. publikuarendamise organisatsiooni (*audience development company*) loomine, mille eesmärgiks on (kultuuri)publiku arvu suurendamisele kaasaaitamine, kultuuriürituste "nähtavuse" suurendamine ja uute publikusegmentide ülesleidmine.

Lisaks on Bergenil eraldi tegevused prioriteetsete valdkondade arendamiseks. Muusikatööstuse osas tähendab see otsetoetuste andmist muusikutele lugude salvestamiseks, reisimiseks, varustuse soetamiseks. Lisaks panustab Bergen linn riskikapitali paigutamise kaudu muusikaettevõtetesse. Disaini arendamiseks toetatakse disainialase võrgustiku loomist.

Mida Bergenilt õppida?

- kultuuripoliitika ja loovtööstuste seostatud arendamine;
- väga selgelt määratletud tegevusplaan loovtööstuste arendamiseks;
- linnapoolse selge toe, sh finantsilise (riskikapital) olemasolu loovtööstuste arendamiseks;
- tegevuste seostamine eelarvega ning loovtööstuste arendamiseks linnaeelarveliste rõhuasetuste olemasolu.

Rotterdam

Loova linna arendamisest Rotterdamis saab rääkida juba 1980. aastatest: aastal 1987 andis Rotterdami kohalik omavalitsus välja poliitikamemorandumi „Rotterdami elluäratamine” (*Revitalising Rotterdam*). Selle eesmärgiks oli parandada linna elukvaliteeti, selle raames tehti suuri investeeringuid kultuurisektorisse, linna disaini ja avaliku ruumi kujundamisse. Traditsiooniline igav industriaallinn Rotterdam, milles domineeris naftatootmine ja sadam, kujundati ümber kultuurikeskuseks. Rotterdami rajati muuhulgas muuseumide park, arendati välja mitmed festivalid. Oluliseks tõukeks linna imago muutusele andis Erasmuse silla (*Erasmus Bridge*) ehitamine 1996. aastal, samuti Rotterdami saamine Euroopa kultuuri linnaks (*European City of Culture*) aastal 2001. (Lavanga 2006, 4)

Poliitikamemorandum „Rotterdami elluäratamine” seadis keskkonna atraktiivseks muutmise keskseteks elementideks kultuuri, vabaaja ja turismiruumi, käsitledes neid osana nn tervikliku linna (*complete town*) visioonist. Ajal, mil antud memorandum koostati, valitses Rotterdamis kasvav tööpuudus, kõrgepalgalised perekonnad asusid elama linnast välja, linnakeskused mandusid jne. Kavandatud poliitikate fookuseks oli edendada nii linnakodanikele kui külalistele suunatud kõrgetasemelisi teenuseid ning parandada linnaruumi kvaliteeti, seda mh läbi arhitektuuri, avalike väljakute reorganiseerimise jne. Samuti seati prioriteediks vanade linnapiirkondade renoveerimine, endiste sadamapiirkondade ümberkujundamine ja rannapiirkonna muutmine atraktiivseks elamis-, töötamis- ja puhketsooniks; samuti muuseumide kontsentratsiooni suurendamine, muuseumide kvartali loomine jms.

Viimasel ajal on enam tähelepanu pööratud kohalikele elanikele, eelkõige noortele, investeerides nende haridusvõimalustesse ja soodustades ettevõtlust.

Kultuuriplaani (*cultural plan*) aastateks 2001–2004 fookuseks oli haridussektori tihe sidumine linna kultuurieluga, samuti linna kultuurilise mitmekesisuse kasutamine sotsiaalse kaasatuse suurendamiseks ja erasektori rolli suurendamine linna kultuurielu arendamisel. (Lavanga 2006, 8-9)

Rotterdami uus kultuuristrateegia/kava aastateks 2005–2008 keskendus järgmisele kuuele prioriteedile:

1. linna kultuuripärandi suurem tähtsustamine;
2. publiku hulga laiendamine;
3. haridussektori kaasatuse suurendamine;
4. kultuuri rolli tugevdamine sotsiaalse kaasatuse suurendamisel ja ruumilis-majanduslikus arengus;
5. investeeringud kultuurilisse infrastruktuuri;
6. loovindiviidide, kunstnike positsiooni tugevdamine, toetamaks nende sõltumatust ja soodustamaks nende ettevõtlikkust. (Lavanga 2006, 10)

Lisaks on Rotterdamis algatatud mitmeid projekte, soodustamaks kultuuritootmist (*cultural production*): ennekõike arendatakse audiovisuaalklastrit Schiecentrale's ning arhitektuuri ja disaini Van Nelle Fabriek'is. Schiecentrale on endine tootmishoone (*powerhouse*), mis muudeti ümber kultuurikvartaliks, kus pakutakse soodsate hindadega rendipindu ja toetatakse klasterdumist. Antud kvartalis on kokku 80 loovettevõtet 500 töötajaga. (Lavanga 2006, 10-11)

Samuti on Rotterdami kohaliku omavalitsuse eesmärgiks meelitada linna loovklassi ja edendada loovmajandust. Antud eesmärgistus on täpsemalt lahti kirjutatud **Rotterdami linna visioonidokumendis: Majanduslik visioon aastaks 2020: Rotterdam – tuleviku linn** (*Economic Vision 2020: Rotterdam, City of the Future*). Selle dokumendi kolm keskset märksõna on järgmised:

- rahvusvahelistumise olulisus – Rotterdami tähtsuse suurendamine rahvusvaheliselt;
- linna atraktiivsus – meelitada Rotterdami loovindiviide ja hoida neid linnas;
- disain, audiovisuaalvaldkond – nende klastrid – Rotterdam peab oma tugevuseks disaini, samuti audiovisuaalvaldkonda; sellest tulenevalt eelisarendatakse neid klastreid.

Linna visioon põhineb „kolmel koostöösambal”: 1) töötame koos – ettevõtjate linn; 2) õpime koos – teadmiste, oskuste ja loovuse linn (üheks allfookuseks ongi loov linn – *creative city*); 3) elame koos – atraktiivne linn. Need 3 „sammast” koosnevad veel omakorda erinevatest fookustest.

- 1) Ettevõtjate linn, mille allmärksõnadeks on omakorda: globaalsadama linn, rahvusvaheline linn, ettevõtlik linn, „ligipääsetav” linn (*accessible city*).
- 2) Teadmiste, oskuste ja loovuse linn, mille allmärksõnadeks on: teadmiste linn, loov linn, virtuaalne linn. **Loov linn** – lisaks teadmistele ja oskustele tähtsustatakse loovust. Eesmärgiks on seatud, et olemasolevate loovklastrite baasilt kujundatakse Rotterdam loovaks ja innovaatiliseks linnaks. Loova linna põhieesmärgid on: laiendada, arendada loovklastreid; meelitada loovettevõtlust; arendada loovõppe programme. Indikaatorid „loova linna” hindamiseks on

järgmised: töökohtade arv loovsektoris Rotterdamis on tõusnud; „ruumi” olemasolu loovettevõtjatel; loovaladel õppivate õpilaste ja üliõpilaste arvu tõus; liidri olemasolu loovsektoris.

- 3) Atraktiivne linn, mille allmärksõnad on: atraktiivne linn, „elamise” linn, noorte linn. Rotterdami ambitsiooniks on olla Hollandi kõige atraktiivsem linn, mistõttu investeeritakse nii festivalidesse, kultuuri, sporti ja meelelahutusse. Küllastajana tähtsustatakse äriinimesi, aga eesmärgiks on pikendada ka turistide kohalviibimise aega. Fookuse *atraktiivne linn* peaesmärgiks on tugevdada Rotterdami atraktiivsust nii elanike kui küllastajate jaoks (s.t parandada elukvaliteeti, „elamiskliimat”, suurendada turvalisust jne), meelitada ja hoida selliseid sihtgrupe nagu potentsiaaliga noored, noored perekonnad, loovklassi esindajad ja jõukad endised linnaelanikud.

Mida Rotterdamilt õppida?

- ruumilise keskkonna uuendamise kaudu kogu linnale uue hingamise andmine;
- fokuseeritud klastripoliitika: välja on valitud teatud klastrid, mida linnapoolselt eelisarendatakse;
- olulist tähelepanu pööratakse sadamapiirkonna arendamisele: varemalt peamiselt tööstusfunktsiooni kandev piirkond on arendatud elamis-, töötamis- ja puhketsooniks;
- linna toel käivitati mitmed festivalid, toetamaks kultuurielu mitmekesistamist.

Brisbane

Brisbane on loova linna arendamisega tegelenud alates 1990ndate algusest. 1997. aastal koostati strateegiadokument “*Creative Brisbane 1997–2001*”, mis oli paljude projektide, sh suuremate infrastruktuuri projektide (nt *Brisbane Powerhouse*, *Museum of Brisbane*) aluseks²⁶. Praegu kehtiv arengudokument kannab nime “*Creative City. Brisbane City Council’s Cultural Strategy 2003–2008*”²⁷. Loova linna temaatika on olulisel kohal ka teistes linna arengudokumentides, nii 2001. aastal koostatud linna üldstrateegias “*Living in Brisbane 2010*” kui ka selle järglases, 2006. aastal vastuvõetud üldstrateegias “*Living Brisbane 2026*”, millesse on loova linna ideed väga tugevalt sisse kirjutatud²⁸.

Dokument “***Creative City. Brisbane City Council’s Cultural Strategy 2003–2008***” toob välja kuus peamist põhimõtet, kuidas Brisbane’s loova linna protsessi kiirendada:

- 1) ajaloo väärtustamine ja selle „kaasa haaramine” loova linna arendamisse (*embracing history*) – eri kultuurigruppidega seotud pärand on oluline sisend linna omanäolisusele ja identiteedile;
- 2) kultuurikapitali loomine, tugevdamine (*building cultural capital*) – kultuur on tähtis nii sotsiaalse, majandusliku kui vaimse heaolu seisukohalt ning aitab inimestel kujundada väärtusi ja uskumusi. Linnapoolselt püütakse kindlustada, et kõigil

²⁶ <http://www.creativecommunities.org.uk/pdf/1.7Brisbane-CreativeCityPol.pdf>

²⁷ http://www.brecknockconsulting.com.au/07_downloads/AU-Q-BCC_creative_city.pdf

²⁸ Vt lähemalt: http://www.brisbane.qld.gov.au/BCC:BASE:411976477:pc=PC_2352 ja http://www.brisbane.qld.gov.au/BCC:BASE:411976477:pc=PC_215

linnakodanikel on võimalik osaleda kultuurielus ja seda omapoolselt ka kujundada;

- 3) võrdsuse ja ligipääsu tagamine (*ensuring access and equity*) – linnapoolselt püütakse kindlustada, et linnas toimuvad erinevad kultuuriüritused ja tegevused ning seda kogu linna ulatuses. Samuti võetakse seejuures arvesse inimeste ealisi erinevusi, arvestatakse erivajadustega ja muukeelsete inimestega;
- 4) innovatsiooni soodustamine (*encouraging innovation*) – innovatsiooni soodustava faktorina nähakse muuhulgas kohaliku kultuuri(elu) mitmekesisust;
- 5) investeeringud kultuuri (*investing in culture*) – mitte kõik kultuuri- ja loovtööstuse valdkonnad ei suuda kindlustada endale ise piisavalt finantsilisi ressursse; linna roll siin on püüda olla tasakaalustaja ja vajalikele valdkondadele finantsilise toe pakkuja;
- 6) linnapoolne eestvedamine (*providing leadership*) – loova linna eesmärgi saab saavutada vaid kõikide osapoolte tihedas koostöös (riik, linn, erasektor, loovad tegutsejad). Linna ülesanne on olla selles protsessis eestvedaja. Samuti on linna ülesanne luua sellist keskkonda, mis meelitaks ligi nii loovaid inimesi kui organisatsioone.

Antud strateegia toob välja kaheksapunktilise platvormi, mida soovitakse saavutada:

1. elavad kogukonnad (*vibrant neighbourhoods*) – loovad tegevused toimuvad kogu linna ulatuses, nii linnakeskuses kui äärelinnas;
2. võimaluste linn (*city of opportunity*) – kõik eri (kultuuri)tausta ja vanusega inimesed on kaasatud loovatesse tegevustesse ja kultuuriellu;
3. mitmekesisuse tähtsustamine (*celebrating diversity*) – linnas toimuvad mitmekesised (suured ja väiksemad) kultuurisündmused, (väli)festivalid (*outdoor festivals*) jne, mis aitavad kaasa talentide arendamisele;
4. keskkonna ja pärandi väärtustamine (*valuing heritage and environment*) – kasutatakse võimalikult hästi ära subtroopilist kliimat. Selleks parandatakse muuhulgas linna avalikku ruumi, et oleks võimalik rohkem eri vabaõhutegevusi läbi viia avatud ruumis (ehk arendatakse nn *open air lifestyle'i*), samuti püütakse suurendada põliselanike (*indigenous community*) kaasatust, nende loovat ja kultuurilisi tegevusi;
5. kunst ja kultuuritööstused (*arts and creative industries*) – loovatel aladel on keskne roll linna arengus ja ka linlaste elustiilis. Linn toetab loovisikuid, kes aitavad oma loominguga kaasa elanike "oma linna tunde" tekitamisele;
6. võrgustunud linn (*connected city*) – siin all mõeldakse nii füüsilist (sh nt transport) kui virtuaalset võrgustumist;
7. innovatsioon ja riski võtmine (*culture of innovation and risk taking*) – eelkõige on silmas peetud linnapoolset innovaatilist mõtlemist, et luua loovat keskkonda linnas;
8. inimestesse investeerimine ja kompetentsuse suurendamine (*investing in people and building capacity*) – inimestesse investeerimise kõrval on oluline siinkohal ka uute (innovaatiliste) partnerlussuhete loomine, et elavdada loovat mõtlemist ja võrgustumist.

Mida Brisbane'lt õppida?

- linna püütakse tervenisti elavdada ja soodustada seda, et eri liiki tegevused toimuksid kogu linna piires;

- püütakse kaasata võimalikult palju eri taustaga²⁹ inimesi loovatesse tegevustesse;
- linnapoolne initsiatiiv: arusaamine linna kui juhtija rolli tähtsusest ja linna soov olla eri ettevõtmistes eestvedaja;
- püüded luua oma linna identiteeti ja arendada kogukonna tunnet;
- keskkondlike võimaluste, sh kliimaatiliste tingimuste ärakasutamine loovuse ja kultuuri arendamisel.

Toronto

Toronto linna loovtööstuste ja kultuurielu toetuseks ning arendamiseks on töötatud välja mitmeid olulisi strateegiadokumente ja tegevuskavasid. Neist olulisimad on järgmised:

- Loova linna kultuurielu arendamise tegevuskava (*Culture Plan for the Creative City*);
- Loova linna strateegiad (*Imagine a Toronto... Strategies for a Creative City*);
- Majanduse strateegiadokument (*Agenda for Prosperity*) ning sellele toetuv dokument;
- Loova linna planeerimise raamistik (*Creative City Planning Framework*).

Loova linna kultuurielu arendamise tegevuskava kajastab nelja põhisuunda, mida kavatakse toetada ja arendada lähitulevikus:

- kunst linnaruumis (*public art*);
- muuseumid (*museums*);
- kultuuripärand (*heritage*);
- kogukonnakunst (*community arts*).

Loova linna kultuurielu arendamise tegevuskava keskseks ideeks on tagada seda, et Toronto elanikel ja linna küllastavatel turistidel oleksid taskukohased ja mugavad võimalused osaleda linna kultuurielus.

Antud dokumendi puhul vajab esiletõstmist asjaolu, et linna juhtimisel ja eestvedamisel nähakse võtmerolli linna kultuurielu elavdamisel.

Eristada saab mitmeid mehhanisme kultuurielu (sh ka loovtööstuste) arendamiseks. Kultuuri arendamise tegevuskavas on eriti esile tõstetud:

- **noorte kaasamine kultuurielu elavdamiseks.** Keskseteks tegevusmehhanismideks on: a) noorte kaasamine kultuuriellu ning loovtegevusse, b) kohaliku tasandi kultuurielu toetamine ning c) investeeringud kultuuri ja kunsti arendamisse;
- **muuseumide rolli tähtsus.** Kavas on luua selline kultuuriasutus, kust võiks leida infot kogu Toronto ajaloo kohta (täiendaks Linnamuuseumi olemasolevaid kogusid). Samuti planeeritakse muuseumide turundusstrateegia koostamist. Lisaks sellele plaanitakse kavandada turismistrateegiat, mille kaudu tekitada linna muuseumide tegevuste ja erinevate kultuuriprogrammiliste tegevuste

²⁹ Brisbane on väga multikultuurne linn.

võimendusefekti. Rõhutatakse ka innovaatiliste lähenemiste vajadust (nt arendada virtuaalsed muuseumid, veebipõhiseid näitusi);

- **kultuuripärandi rolli tähtsus.** Kavatakse välja töötada Arheoloogia tegevuskava, tuvastamaks ja hindamaks linna erinevate kohtade potentsiaalset arheoloogilist väärtust. Suund on võetud teadvustada avalikkuse ja erasektori kultuuripärandi väärtust, pööratakse inimeste tähelepanu kasumlikkusele, mis tuleneb kultuuripärandi säilitamisest ja sellele uute funktsioonide leidmisest.

Loova linna strateegiadokument fokuseerib tähelepanu kolmele aspektile:

1. kujundada välja Toronto tugevused, mis demonstreeriksid Torontot kui linna, millel on hulgaliselt eeldusi loovtööstuse arendamiseks;
2. töötada Toronto jaoks välja väljakutseid, mille kaudu saavutada laialdast ning jätkusuutlikku toetust loovtööstustele;
3. leida võimalused eesmärgiga tugevdada Toronto loomemajandust.

Toronto on teinud endale selgeks, et parim lähenemisviis, arendamiseks linna loovuse potentsiaali, on kaasata tegevuskava realiseerimisprotsessi erinevaid osapooli, kasutada nende erinevate osapoolte leidlikkust, *know-how'd*, energiat ja ressursse.

Loova linna strateegiadokumendis on nimetanud Toronto loovtööstuse **eelisarendatavateks põhisektoriteks** filmi ja televisiooni, disaini, muusikat ja kujutavat kunsti.

Toronto loova linna strateegiadokumendis asetatakse rõhku neljale põhisuunale:

- 1) inimesed
- 2) ettevõtlus
- 3) avalik linnaruum ja
- 4) infrastruktuur.

Lisaks rõhutatakse linna elanike kaasamist visiooni arendamisse ja elluviimisse.

Iga eelnimetatud suuna tegevuste arendamiseks on Toronto välja töötanud järgmised tegevusmehhanismid:

- **inimfaktorit** puudutavateks tegevusmehhanismidest on olulisimad loovtegevuse programmide laiendamine noortele, keskuste ümberkujundamine loovateks ajaveetmispaikadeks ning kunsti ja loovtegevuse rahastamine hariduses;
- **ettevõtlust** arvestades püüab Toronto muuta linna disainikeskuseks, arendada välja loovtegevuse/innovatsiooni keskust (*convergence centre*), suunata riskikapitali loomemajanduse arendamisse ning arendada välja spetsiaalset loovettevõtlusele suunatud toetussüsteemi;
- **avaliku linnaruumi** osas keskendutakse eelkõige loovuse rõhutamisele erinevate objektide arendamisel;
- **infrastruktuuri** arendamine: osutatakse vajadusele uuendada infrastruktuuri loova Toronto väljaarendamiseks. Samuti pööratakse tähelepanu loovprojektide jätkuva ja stabiilse rahastamise tähtsusele.

Kolmandaks oluliseks strateegiliseks dokumendiks on majanduse strateegiadokument „Jõukuse Programm” (*Agenda for Prosperity*), mis toob välja tegevusmehhanismid loovuse arendamise toetamiseks:

- mitmekesistada kultuurielu (sh turismi), arendamaks ja uuendamaks Toronto imagot rahvusvahelisel turul (sh laieneda uutele turgudele);
- arendada loovklastreid, nendega seotud tegevusi;
- arendada kohapõhist lähenemist (*place-based approach*) loovsektorite arendamisel;
- luua loomekeskusi ja piirkondi, arendamaks indiviidide, organisatsioonide ja institutsioonide sidustegevusi, mis on seotud kunsti, disaini, uue meedia ja teiste loovsektori valdkondadega.

Loova linna planeerimise raamistikdokument on toetav koondokument „Jõukuse Programmi” dokumendile, mis kaardistab Toronto linna peamisi loovsektori tugevusi ja vastavalt sellele põhipoliitikaid ja plaane, mida Torontos rakendatakse.

Eelnimetatud strateegiadokumendid ja tegevuskavad moodustavad kokku küllalt tervikliku lähenemise, saab rääkida sünergiast, võimendusefekti tekkimisest erinevate tegevusmehhanismide vahel.

Mida Torontolt õppida?

- linna eestvedaja roll loova linna arendamisel;
- erinevate loomevaldkondade seostatud arendamine;
- klastrite arendamise tähtsustamine;
- erinevate osapoolte kaasamise tähtsustamine loova linna visiooni arendamisse ja realiseerimisse ning noorte panuse ja rolli tähtsustamine;
- avatus, valmidus õppida teiste maailmalinnade näidetest.

Auckland³⁰

Uus-Meremaa valitsus peab loomemajandust oluliseks majandusvaldkonnaks kogu riigis. Erilist kasvupotentsiaali nähakse disaini ja digitaalsete komponentide tootmise sektorites, sest need toetavad ka paljude teiste sektorite arengut. Uus-Meremaa valitsus on välja töötanud loomemajanduse üldise regulatsiooni, mida järgivad kõik regioonid ja linnad. Selleks, et toetada loomemajanduse arengut linnas, teeb Auckland tihedat koostööd organisatsioonidega *New Zealand Trade and Enterprise* ja *Creative New Zealand*.

Aucklandi loomemajandussektori elujõulisuse tagamiseks kaasas uuringufirma Snapshot ligi 400 loomemajanduse sihtgrupi esindajat ning koostas sektori edasiseks arendamiseks juhise nimega *Blueprint: Growing Auckland's creative industries*. 2006. a detsembris kiitis *Economic Development and Sustainable Business Committee* nimetatud dokumendi heaks.

Dokumendis võetakse arvesse järgmisi strateegiaid:

- *CBD Into the Future strategy* (majandusstrateegia);
- *Arts Agenda* (kunsti ja kultuuri areng);
- *Events strategy* (linna üritusstrateegia);

³⁰ Tuginetud allikale: <http://www.aucklandcity.govt.nz>

- *Urban Design Framework* (linnaruumidisaini nõukoda);
- *High speed internet access* (kiire internetiühendus).

Blueprint toob välja **kolm peamist eesmärki ja 9 alamstrateegiat koos tegevusplaanidega** järgmiseks kümneks aastaks:

1. parandada kuvandit – Aucklandi loomemajandus on leidnud tunnustust nii siseriiklikult kui rahvusvaheliselt.

Strateegia 1: promoda Aucklandi loomemajandussektorit siseriiklikult ja rahvusvaheliselt.

Tegevused:

- a) tuua välja loomemajandussektori mitmetahulisus, sh inimesed, ettevõtted, kohad;
- b) tutvustada kunstivaldkondi kui loomemajandussektori võtmekomponente.

2. toetada ettevõtteid – Aucklandi loomemajandusettevõtteid eelistatakse regiooni, riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil.

Strateegia 2: toetada Aucklandi loomemajandusettevõtete äri- ja arenguvõimalusi.

Tegevused:

- a) teha koostööd riiklike agentuuridega, et minimeerida arengutakistusi, luua sektorisisest võimekust ning tugevdada Aucklandi loomemajandussektori sidemeid siseriiklikult ja rahvusvaheliselt;
- b) toetada inkubatsiooni- ja arenguteenuseid;
- c) toetada võtmevaldkondade ning nende allvaldkondade arengut (filmitootmine, disain, digitaalne meedia ja muusika);
- d) edendada Aucklandi mitmekülgse kultuuri ja loomesektori ettevõtlusvõimalusi.

3. luua keskkond – Aucklandi infrastruktuur ja seadusandlus muudavad linna töö- ja elukeskkonna ligitõmbavaks.

Strateegia 3: Parendada Auckland City linnaruumi.

Tegevused:

- a) linnaplaneerimisel võtta kasutusele kindel raamistik;
- b) olla eeskujuks ja allkirjastada Zew Zealand Urban Design Protocol;
- c) juhendada disainiteadlikkusest kapitaalsete ehitiste rajamisel;
- d) promoda head linnaruumi disaini Aucklandis;
- e) võtta kasutusele CBD avaliku kunsti arenduskava.

Strateegia 4: promoda Aucklandi loomemajandussektorit kui majanduse käimatõmbavat jõudu.

Strateegia 5: arendada Aucklandi loomemajandussektorit läbi suurürituste.

Strateegia 6: luua loovisikutele karjäärivõimalusi.

Strateegia 7: tõsta teadlikkust loomemajandusest ja selle püüdlustest.

Strateegia 8: olla loomemajanduse suhtes sõbralikult meelestatud.

Strateegia 9: arendada loovaid piirkondi.

Mida õpetliku pakub Auckland:

- loomemajanduse arendamiseks tehti põhjalik eeluuring;
- veel põhjalikumad on kirjapandud strateegiad ja tegevuskavad;
- tihe seostatus riiklike arengukavade ja toetusmeetmetega.

Manchester

Manchesteril on tuntud loova linnana ja loovuse ja kultuuri arendamiseks on Manchester välja töötatud mitmed arenguplaanid ja strateegiadokumendid.

Creative Industries Action Plan on üks mitmest Manchester Enterprises poolt välja töötatud sektoraalsest tegevuskavast. Selle eesmärgiks on määratleda võimalused loometööstuste toetamiseks. Koostamisse olid kaasatud valdkondlikud huvigrupid.

Manchester linna arengut mõjutab BBC Departments'i kolimine Manchesteri. Sellega seoses aktualiseeruvad Manchesteri jaoks järgmised võimalused:

1. Promoda sektorisest kasvu ja suurendada selle koostööd muude sektoritega
 - aidata uutel ettevõtetel alustada (tugiteenused);
 - aidata loodud ettevõtetel tegutseda (koolitused, mentorlus);
 - suurendada sise- ja välisturgude osakaalu (võrgustikud, messid, koostööprojektid).
2. Luua Manchesterile imago kui maailma loovtööstuste keskpunktist
 - suurendada Manchesteri loovtööstuste ettevõtete võimalusi osaleda BBC allhankijatena;
 - luua strateegiline partnerlus kesk- ja kõrgkoolidega kaotamaks barjääri tööturule sisenemisel;
 - tutvustada Manchesteri loovtööstusi väljaspool regiooni nii atraktiivselt, et see meelitab kohale uusi talente (siduda loovtööstused turismi ja linna marketingiga, rõhuda tugevustele, millega meelitada ligi välisinvesteeringuid, promoda üritusi ja auhindu).
3. Tõsta loovettevõtete tootlikkust, oskuste taset ja majanduslikku konkurentsivõimet
 - tööturuvõimaluste tutvustamine;
 - suurendada tööturule sisenejate valmisolekut;
 - suurendada juhtimis-, ettevõtlus- ja tehnilisi oskusi (näit. muuta loovtööstuste sektoris töötamine atraktiivseks majandustudengite hulgas).

Lisaks leidub mitmeid konkreetseid algatusi, programme, projekte, mh järgmisi:

- *The New Entrepreneur Scholarship Programme* (koolitus, mentorlus, rahaline toetus);
- *The Loop* (loomemajanduse ettevõtete võrgustik, pakub täiendkoolitust ja teenuseid);
- *The Toolbox* (loomemajanduse ettevõtete andmebaas).

Eraldi sihtgrupina pööratakse Manchesteris tähelepanu mustanahalistele jm vähemus-etnilistele loovettevõtjatele.

Mida Manchesterilt õppida?

- pakkuda loomemajandusettevõtjaile tugi- ja arendusteenuseid ning kasutada selleks ülikoolides olemasolevaid teadmisi ja kogemusi;
- koostöö tegemine kõrgkoolidega;
- loovettevõtjate juurdepääsu tagamine finantsallikatele (sh FIEd);
- teha valdkonna arendamisel tihedat koostööd erinevate õppeasutuste, noorte professionaalide ja erialaliitude/ühingutega;
- paljurahvuselise elanikkonna kasutamine kultuurilise kirevuse esiletõstmiseks ja elukeskkonna parandamiseks.

Loomemajandusstrateegiad New York'i osariigi väikestele ja keskmise suurusega linnadele³¹

Linnade väljakutsed:

- 1) väiksemates linnades puuduvad tugevad kultuuriinstitutsioonid;
- 2) kultuuriline tegevus on lokaalne, regionaalne ja rahvusvaheline koordinatsioon puudub. Samas võimaldab mitte-metropoli loomemajandust arendada just väljastpoolt tulev kriitiline mass külastajaid, samuti tõmbab see ligi loometöötajaid;
- 3) puudub nähtav diversiteet, mida on koheselt märgata suurlinnades. Isegi kui eksisteerivad võimalused kultuurilise erisuse tekkeks – immigrandid, afro-ameerika kogukonnad jmt - ei suudeta ega osata seda märgata ega kasutada;
- 4) linnade juhtimine ei ole professionaalne, vabatahtlikku initsiatiivi on vähe.

USA regioonide ning väikese ja keskmise suurusega linnade majandusarengu strateegiad on innovatsiooni ja loomemajandust kui üht olulist arengutegurit märganud ja oma strateegiatesse kaasanud alles hiljuti. Soovituslikud strateegiad ja vahendid on järgmised:

I Majandusarengu ja maakasutuse korraldamises järgida strateegilisi teadmispõhiseid väärtusi:

- piirkondade ühtlustatud ja kompleksne arendamine;
- linna koostöö ülikoolide ja teaduslinnakutega;
- professionaalse ja laiapõhjalise nõuandekogu loomine linnavõimu juurde;
- linna/piirkonna arendamiseks ühisettevõtte loomine.

II Selgitada välja alakasutatud ressursid ja kasutada neid loominguliste tegevuste arendamiseks:

- raamatukogude, kirikute, muuseumide, koolide, lasteaedade jmt hoonete kasutamine etendusteks jm kultuurilisteks tegevuseks;
- töötada välja määrus ühiskondlike hoonete kasutamiseks.

³¹ Allikas: Creative Economy Strategies For Small and Medium Size Cities: Options for New York State, Susan Christopherson, Department of City and Regional Planning, Cornell University.

III Arendada olemasoleva või potentsiaalse loomingulise kogukonna ideid ja nende juhtimisvõimet:

- kasutada noorte loominguliste professionaalide nõuandeid selliste programmide ja projektide väljatöötamiseks, mille eesmärgiks on tõsta linna atraktiivsust just selles sihtgrupis, kelle hulka nad ise kuuluvad.

IV Suhtuda kultuurilistesse ressursidesse pigem ökoloogilisest, kui institutsionaalsest vaatekohast:

- väikestel ja keskmise suurusega linnadel soovitatakse linnas toimuvaid tegevusi kommunikeerida ühtselt, kasutada nn võrgustiku-metoodikat ning mitte raisata väheseid ressursse institutsionaalsele suhtlemisele. Oluliseks peetakse asjaolu, et ühiselt kommunikeeritud erinevad üritused toovad välja linna mitmetahulisuse ning näitavad selle atraktiivsust paljudele erinevatele sihtgruppidele.
- integreerida tegevusi ja üritusi ning samuti seeläbi nii professionaalseid esitajaid kui korraldajaid.

Mida New Yorgi osariigi strateegiast õppida:

- linna tihe koostöö kõrgkoolidega, noorte professionaalidega, professionaalsete ühendustega, alternatiivsete kogukondadega;
- professionaalsete nõuandekodade loomine;
- linna piirkondade kompleksne ja seostatud arendamine;
- kasutada linnale kuuluvaid hooneid efektiivselt;
- linna poolt toetatavad üritused on omavahel sünergeetiliselt seotud.

Strateegia "Creative Britain": New Talents for The New Economy³²

Võimaldada kõikidele lastele loov haridus

1. Luua "Find Your Talent" programm ning lülitada laste ja noorte haridusse 5 kultuurialast tundi nädalas.

Muuta anne tööks

2. toetada talendi arengut ning võimaldada haridus ja töö loomesektoris;
3. toetada töövõimalusi erineva päritoluga inimestele;
4. viia läbi uuring ja kindlustada, et kõrgkoolid annavad tudengitele parima ettevalmistuse töötamiseks loomesektoris;
5. toetada tööandjaid ja koolitusasutusi innovaatiliste õppekohtade loomisel;
6. toetada kõigi tasemete koolide omavahelist koostööd tagades seeläbi oskuste areng ja omandamine;
7. suurendada praktikavõimalusi.

Toetada teadus- ja arendustööd ja innovatsiooni

8. *The Technology Strategy Board* eraldab 10 miljonit naela loometööstusega seotud uuringute ja koostööprojektide läbiviimiseks;
9. NESTA algatab *Creative Innovators Growth Programme*'i
10. *Technology Strategy Board* loob loomemajandusega seotud teadmistesirde võrgustiku;

³² Allikas: www.culture.gov.uk

11. *Department for Innovation, Universities and Skills* viib läbi uuringu, et luua kvantitatiivse arvestuse alused loomemajandusest saadava majandusliku tulu hindamiseks.

Toetada loomemajandusettevõtete kasvu ja juurdepääsu finantsallikatele

12. *Arts Council England* töötab välja loomemajanduse haridusprogrammi;
13. regionaalsed arenduskeskused loovad võrgustikud kohalike ettevõtete omavahelise suhtlemise soodustamiseks;
14. suurendada riskikapitali osatähtsust loomemajandussektoris.

Intellektuaalse omandi kaitse

15. töötada välja seadusandlus internetipõhise piraatluse tõkestamiseks;
16. kindlustada väljatöötatud seadusandluse legaliseerimine;
17. tutvustada intellektuaalse omandi väärtuslikkust ja selle kaitsmise tähtsust.

Toetada loovklastreid

18. luua regionaalsed loomemajandusvõrgustikud;
19. selgitada, kas ja millised on investeringutakistused järgmise põlvkonna lairibaühenduste loomisel;
20. selgitada välja kohaliku infrastruktuuri vajadused ning koostada sellekohane "menüü";
21. erinevate partnerite koostöös luua mitmeid „*mixed media center'eid*“;
22. toetada uute elava muusika esituskohtade ehitamist.

Tutvustada Suurbritanniat maailma loomemajanduskeskusena

23. *UK Trade and Investment* juhindub oma tegevuses 5-aastasest strateegiast mille eesmärgiks on parandada Suurbritannia loomemajandussektori konkurentsivõimet maailmas;
24. algatatakse *World Creative Business Conference*;
25. tihe koostöö Londoni linnaapea ja teiste osapooltega kindlustamaks Londoni mainet keskse festivalilinnana ning läbi selle tutvustada ka teisi riigis toimuvaid festivale.

Pidevalt strateegiat kaasajastada

26. luua vajalikud struktuurid ja kindlustada loomemajanduse programmi pidev areng.

Mida on Tallinnal Suurbritannia strateegiast õppida:

- tihe koostöö kõrgkoolidega (näiteks linnavalitsuse loodud portaal(id) ja loodav(ad) loomemajandusinkubaator(id));
- linnapoolne tugi võrgustike loomisel;
- võtta vastu otsus ja järgida seda, vajadusel teha korrektiive, kuid loobuda pidevatest suunamuutustest.

Rakvere³³

Huvitava näitena maailma suurlinnade kõrval saab välja tuua ka Eesti väikelinna Rakvere. Linna jõuline areng viimasel kümnel aastal annab tunnistust, et Rakveres on midagi, mis lubab tekkida julgetel loomingulistel ideedel ning et neid viiakse ka ellu. 2005. aastal esitas tollane linnavolikogu Rakvere kultuuripealinna kandidaadiks. Ehkki Rakvere ei jõudnud teise vooru, pole see peatanud linna omanäolist ja julget arengut. Lisaks Rakvere linna arengukavale 2007–2019, mille eesmärgiks on linna ühtse tulevikunägemuse loomine, lähtub Rakvere linnavolikogu oma tegevuste kavandamisel nn Crazy City kontseptsioonist. Sellekohaselt on Rakvere heas mõttes hullumeelsete ideede linn, uudsete kultuuriväärtuste kujundaja ja looja, julgete, kaasaegsete ja uuenduslike kultuurisündmuste korraldaja, traditsiooniliste ning uute ja alternatiivsete nähtuste lõimija, vastandaja ja nendega eksperimenteerija. Linna arengut vaadates võib tõdeda, et nimetatud kontseptsioon ei eksisteeri pelgalt paberil.

Mida on Tallinnal Rakverelt õppida?

- koondada äriksad inimesed ja professionaalid, küsida nõu ning toetada professionaalide ideid ja tegevusi;
- julgeda võtta vastu otsuseid ja neile kindlaks jääda;
- julgeda teha otsuseid, mis ei ole tavapärased, vaid on pigem innovaatilised, hullumeelsed.

Disainilinnad³⁴

Disainilinnade idee sai alguse 2002. aastal Saint Etienne'i ja Montreali linnavõimude kohtumisest ning sellele järgnenud mitmest koostööprojektist alates näituste vahetamisest, lõpetades mitmeid teisi riike ja linnu kaasava disaini- ja linnaruumiteemalise konverentsiga. Tänapäevaks on välja töötatud Design Capital'i kontseptsioon. Disainipealinna tiitel antakse linnale, mis kasutab disaini erinevate sotsiaalsete, majanduslike ja kultuuriliste tegevuste arendamisel.

Täna on linnade omavahelises võistluses peamiseks argumendiks keskkonna kvaliteet. Linnade atraktiivsust mõõdetakse selle loomingulise potentsiaali ehk *Bohemian Index*'i alusel. Disainilinnade osas ei eksisteeri ühtselt väljajoonistunud strateegiat. Valdavalt ollakse arvamusel, et linn peaks esmalt olema avatud professionaalidele ning toimima kui omalaadne laboratoorium eksperimentide teostamiseks, loovuseks ja innovatsiooniks ning alles teises järgus soodustama dialoogi ja avalikkuse sekkumist. Selle rakendamise näidetena on välja toodud professionaalide *workshop*'id, suunatud ja/või tasulised pakkumiskutsed, konkursid jmt. Olulisimateks teguriteks peetakse aga kommunikatsiooni, samuti festivale ja suurüritusi kui urbanistliku elukorralduse väljendust, mis oma olemuselt võivad saada linna kaubamärgiks.

Linnavõim vastutab linnaruumi arengu eest. Progressiivse arhitektuuri ja disaini toetamine sisaldab endas tihtipeale riske, nii rahalisi kui poliitilisi, ning innovaatilisele

³³ www.rakvere.ee

³⁴ Allikas: Lacroix, M.-J. (2005) *New Design Cities*, UNESCO: Pyramid

otsusele kindlaksjäämine tuleviku eesmärke silmas pidades eeldab vahetevahel ka üldsuse arvamusele vastuolemist. Eraettevõtjailt ei saa eeldada väga julgete lahenduste kasutamist ja vajalike riskide võtmist, kuid linn saab seda ometi teha. Linnade kiire areng asetab linnajuhtidele ja ettevõtjatele kohustuse tegutseda linna arendamisel teadlikult ning tõsta oma teadlikkust disaini kaasamise ja integreerimise võimalustest erinevatesse linnaga seotud projektidesse.

Mida on Tallinnal disainilinnade ideest õppida:

- soodustada professionaalide eksperimenteerivat sekkumist linnaruumi kujundamisse;
- võtta riske linnaruumi innovaatiliste lahenduste väljatöötamisel ja läbiviimisel.

2.2.2 Valitud näiteid kasutatavatest vahenditest, meetmetest loova linna arendamisel

Loova linna arendamise praktikate mitmekesisuse lähemaks illustreerimiseks ja kirjeldamiseks on käesolev punkt pühendatud erinevatele konkreetsetele mehhanismidele ja tegevustele. Nende süstematiseerimiseks, oleme need jaganud järgmistesse gruppidesse:

- linnaruum, kultuurikvartalid;
- loomekeskused;
- loomeinkubaatorid;
- (loov)ettevõtlus ja riskikapital;
- festivalid;
- kommunikatsioon ja võrgustikud;
- sotsiaalse sidususe suurendamine.

Linnaruum, kultuurikvartalid

Kaablitehas Helsingis. Vana kaablitehase³⁵ näol on tegemist Helsingi ühe tuntuima kohaga, kuhu sealsed loomealade inimesed on koondunud. 1980ndate keskel, kui Nokia oli otsustanud hakata oma tootmist sealt välja viima, hakkas firma järk-järgult vabanevaid pindasid soodsalt kunstnikele välja rentima. Peale seda, kui Nokia oli täielikult välja kolinud, moodustati linna poolt töörühm, eesmärgiga töötada välja kava, mida linn peaks suurte vabanenud pindadega ette võtma. Töörühm oli seisukohal, et tehasekompleksi tervikuna ei ole otstarbekas säilitada, osa tuleks lammutada ja asemele ehitada selliseid ühiskondlikke hooneid nagu kool, hotell, muuseum, matkamaja jmt. Senised asukad näitasid sellistele kavadele tugevat vastuseisu. Selleks ajaks oli tehasekompleksi koondunud juba 250 firmat ning moodustati ühing *Pro Kaapeli*, mille aktiivse tegevuse tulemusena (kuhu kaasati ka meedia) suudeti vana kaablitehase kompleks säilitada tervikuna. Praeguseks on kaablitehas kujunenud väga hästi enesega toimetulevaks kultuurikeskuseks, kus

³⁵ Allikas: <http://www.kaapelitehdas.fi/>

aastas käib üle 200 000 inimese. Kompleksis on 8 galeriid, 3 muuseumi, 2 raadiojaama, televisioon, tantsu- ja kunstiringid, ajalehetoimetused, reklaami- ja filmitööstused, seal teevad proove ligikaudu 70 bändi. Kokku töötab kompleksis ligikaudu 900 inimest.³⁶

Arabianranta – elu ja loomekeskkond Helsingis. Tegemist on laiaulatusliku ja innovaatilise era- ja avaliku sektori koostöös teostunud rannapiirkonna taastamise, väljaarendamisega endises tööstuspiirkonnas. Keskkel kohal on kunsti, disaini ja tehnoloogia omavaheline sidumine ettevõtluse, hariduse ja ühiskonna arendamise eesmärgil. Arabianranta on üheaegselt nii elu- kui tegutsemiskeskond: ühelt poolt panustati loov-, tehnoloogia- ja teadmusettevõtete arendamisse (6000 töökohta, ettevõtlusinkubaator, võrgustike ja ettevõtluse arendamise tugisüsteemid) ning teiselt poolt elukohtade loomisse (8000 elu- ja töökohta, tudengite elamud, korterid nn teadmus- ja loovtöötajatele). Arabianranta piirkonna väljaarendamise seisukohalt etendas väga olulist rolli Kunsti- ja Disiainiülikooli sinnakolimine, koos kogu tudengkonna ja loovettevõtetega. Ülikoolile järgnesid ka mitmed teised olulised loovettevõtmised: Pop- ja Jazzmuusika Konservatoorium, Helsingi Tehnoloogia Kolledži audiovisuaalkommunikatsiooni teaduskond, Rootsi kultuuriakadeemia ja algkool jt. Tugisüsteem 'protsent kunstile' toetab ümbruskonna elukeskkonna arendamist ning on ühtlasi väljundiks kohalikele talentide ideede jaoks. Arabianranta eesmärgiks on kujundada piirkond juhtivaks kunsti- ja disainikeskuseks Läänemere piirkonnas aastaks 2010. (Strategies ... 2006, 18)

Sealsete tegutsejate omavaheliste sidemete tihendamiseks ja samuti sidemete tihendamiseks suurettevõtetega arendati välja nn virtuaalse küla (*virtual village*) süsteem (vt lähemalt Informatsiooni teema alt).

Gaasivabriku (Gasworks) kvartal Budapestis³⁷. Gaasivabriku hoonete kvartal (pärineb aastast 1913), mille ettevõtte maha jättis peale 90-aastast tegutsemist, läks üle linna omandisse. Hoolimata osalisest lagunemisest, on säilinud ruumid ja tornid kultuuripärandi seisukohalt olulise väärtusega. Erasektori ja omavalitsuse koostöös otsustati endine gaasivabriku piirkond taas elustada, tuues sinna loovtööstuslikud ettevõtmised. Eesmärgiks on (plaanide kohaselt peaks piirkond valmis saama aastaks 2013) teha suur osa antud piirkonnast avalikkusele avatuks. Kvartali arendamise, taas elustamise keskseks ideeks on kombineerida kultuuri ja avalikku funktsiooni, püüdes esile tuua selle piirkonna ilu ja kultuuripäranduslikku väärtust ning ühendada see kultuuri ja vabaaja tegevustega.

Kultuuri- ja kunstikeskus Bergenis. Vana konservitehas on kujunenud kultuuri- ja kunstikeskuseks, peale seda kui sardiinitehas (*United Sardine Factory*) 1983. aastal suleti. Samal aastal kolisid ruumidesse esimesed kunstnikud. Laiemale publikule avati territoorium 1993. aastal. Kompleksis asuvad täna kino, mitmed kontserdipaigad, galerii, Bergenis suurim välirestoran jne. Kavandamisel on mitmed loomeinkubaatorid; pilootprojektina (2007–2009) rajatakse disainiinkubaator. (Action ... 2008)³⁸

³⁶ Allikas: <http://www.kaapelitehdas.fi/> ja Rutten (2006, 36).

³⁷ Vt lähemalt:

http://urbact.eu/fileadmin/subsites/partner4action/pdf/Obuda_Gas_Works_case_study.pdf ja Rutten (2006, 36).

³⁸ Vt lähemalt: <http://www.usf-verftet.no/index.php?ID=Bergen>

Tampere Finlaysoni piirkond. Tampere on olnud traditsiooniliselt tööstuslinn. Linna südames asusid suured tehaste kompleksid. 1980tel, mil tööstuslik tootmine hääbus, algas tööstuskompleksi ümberkujundamine. Tänapäevaks on südalinna tehasepiirkond saanud juba uue kasutuse. Finlaysoni piirkonnast, mis oli varemalt suletud linn linna sees³⁹, on kujunenud mitmekesine kommunikatsioonitehnoloogia ja multimeedia keskus koos restoranide, kinokompleksi, teatrite, ööklubidega ja enam kui 80 firmaga, millest märkimisväärne hulk kuulub loomemajanduse ettevõtete hulka (eelkõige disaini, meedia, reklaami, ajakirjandusega tegelevad ettevõtted). Finlaysoni piirkonnas asub ka muuseumikvartal, mille näol on tegemist Soome suurima muuseumide kompleksiga. (Lavanga 2006, 16, 17)⁴⁰

Millennaris'e park Budapestis. Tegemist on endise elektritehase hoonete kompleksiga. Hoonete ümberkujundamise eesmärgiks oli ühelt poolt hoonete kompleksi säilitamine ja teiselt poolt antud keskkonnale uue väärtuse andmine. Kompleksist kujundati nii kaasaegse vormi kui funktsioonidega esitlus- ja meelelahutuskeskus: selles on mitmed näitusesaalid, teater, restoran jm ning samuti linna uus roheala. (Case ... 2006, 8)

Milleeniumi linna keskus Budapestis (Millenium City Center). Milleeniumi linna keskus kujundati välja varemalt vähekasutatud jõeäärsest industriaalpiirkonnast. Kogu piirkonna suurus on 13 ha. Lisaks elamutele, kontoripindadele ja hotellidele asub selles piirkonnas ka rahvusteatri maja ja riikliku filharmoonia kontserdisaal. Sellesse piirkonda kavandatakse ka kongressikompleks koos kasiino ja 5000–6000 istekohaga kongressikeskuse ning tervise- ja spaa-keskusega; samuti multifunktsionaalne näitusekeskus. Muuhulgas saab selles piirkonnas asuma ka Ungari kaasaegse kunsti muuseum. Kogu projekt teostub PPP vormis, kus algatajaks oli Kultuuri- ja Pärandiministerium koos mitmete kohalike omavalitsustega ning mida arendatakse erasektori juhtimisel. (Case ... 2006, 8)

Tymas'e kvartal Vilniuses. UNESCO pärandisse kuuluvas Vilniuse vanalinnas taastati Tymase kvartal (endine Vilniuse „Veneetsia“), tähtsustades seda kui olulist kultuuriturismi objekti. Kvartalis taastati endine käsitöölise elu- ja tööatmosfäär ning koht muudeti põnevaks külastuspaigaks. (Pascual 2006 13, 26)

Kunst metros. Stockholmi metros asub suurim maa-alune kunstigalerii. (Strategies ... 2006, 24)

Loomekeskused

Klaasipalee (Lasipalatsi) Helsingis⁴¹. Klaasipalee on uuele meediale keskenduv kultuurikeskus. Keskus pakub soodsa hinnaga rendipindu, samuti on keskuses restoranid ja kohvikud, pakutakse mitmeid teenuseid (osaliselt tasuta), samuti pakutakse nii haridus- kui kultuuriprogramme. Selles on 600-kohaline auditoorium filmide vaatamiseks, samuti hariduskompleks ja raamatukogu. Lisaks sellele on keskuses palju väikseid ärisid: muusikapoed, raamatupoed, väike kirjastus jms.

³⁹ Suures tehasekompleksis paiknesid muuhulgas näiteks omaniku häärber, tööliste majad, haigla, kirik, kool, rahvamaja, vanadekodu.

⁴⁰ Vt lähemalt: <http://www.finlaysoninalue.fi/>.

⁴¹ Allikas: <http://www.lasipalatsi.fi/>; http://www.hel2.fi/tourism/matko_esitteet/ET_Helsinki.pdf

KIBLA – multimeedia keskus Mariboris⁴². Uue meedia keskus ühendab omavahel tehnoloogia-, kultuuri-, kunsti- ja teadusvaldkondi ja on suunitletud väga laiale sihtgrupile, kuulamis-, vaatajaskonnale (mh kooliõpilased, tudengid, töötud, pagulased, erivajadustega inimesed). Keskuse ideeks on kasutada uue meedia võimalusi ajaloolise järjepidevuse toetamiseks, vahendades ja digitaliseerides kultuuri ja kunsti. Keskus toimib mittetulundusorganisatsioonina, seal asuvad mitmed stuudiod, galeriid, raamatupood jm asutused; keskus pakub erinevaid programme, korraldab kursusi, esitlusi jne (kokku ca 200 üritust aastas).

Taani Õppimislabor (*Learning Lab Denmark*) **Kopenhaagenis** on (*research-based*) eksperimentaalkeskus, mis uurib õppimist ja oskuste arendamist. Uurimisefookuseks on temaatika, kuidas ettevõtted, haridusinstituudid ja -organisatsioonid õpivad ja arendavad uusi oskusi, kompetentse. Eluaegse õppimise põhimõtet käsitletakse lahutamatu osana loova linna arendamisest. (Hansen *et al* 2001, 853)

Tehnoloogia klaster Jutlandis (Taanis). Põhja Jutlandi piirkonda (mille suurimaks linnaks on Aalborg) iseloomustas pikka aega kõrge töötuseäär; piirkonnas domineeris traditsiooniline tööstus. Tekkinud tehnoloogiaklastri keskmeks on Aalborgi ülikool; teine oluline tegija on teaduspark NOVI, mis kasvas välja koostööst ülikooli, regionaaltasandi valitsuse, kohaliku panga ja teiste institutsionaalsete investorite vahel. Teaduspark on koduks elektroonikaklastriks, mis ühendab 35 kodu- ja välismaist ettevõtet. Kolmandaks võtmetegijaks on Aalborgi ülikoolist välja kasvanud kommunikatsioonikeskus, mille keskseks uurimissuunaks on raadiokommunikatsioon, traadita tehnoloogiad jt. Neljandaks oluliseks “ankruks” selles tehnoloogiaklastris on kolm firmat (SP Radio, Dancall, Cetelco). (Bradford, 2003, 21, 22)

(Loome)inkubaatorid

Korjaamo kultuuritehas Helsingis. Korjaamo on eraettevõtte, mis asub Helsingi vanima (aastast 1900) trammidepoo ruumides. Korjaamo kultuuritehases on kohvik, galeriid ja ruumid ning sisehoov ürituste korraldamiseks – need kõik kokku moodustavad innovaatilise ja tegusa kogukonna, kus toimuvad erinevad sündmused, eksponeeritakse näitusi, peetakse seminare. Korjaamo ise on asukohaks kolmele erinevale loovettevõttele. Lisaks asub seal Helsingi trammimuseum. Mais 2006 algatasid Korjaamo, Helsingi kultuuriamet ja Helsingi trammimuseum ühisprojekti, arendamaks uut tüüpi PPP vormi, mille kaudu arendatakse välja kultuurikeskus. Loodud/loomisel olev kultuurikeskus keskendub teatrile, etendus- ja visuaalkunstile ning meediale. (Case ... 2006, 12)

Loomeinkubaator Harakka saarel Helsingi lähedal. Harakka on väike saar Helsingi keskuse lähedal, mida kuni aastani 1988 kasutati sõjaväelisel eesmärgidel. Saarel asuvat peahoonet hakkas kohalik omavalitsus peale 1989. aastat kunstnikele stuudiopindadeks välja rentima. Tänapäevaks on seal mitmed erinevad ateljeed nii maalikunstnikele, fotograafidele, metallikunstnikele, kirjanikele, puidumeistritele jt Helsingis elavatele loovisikutele. Kunstnikud korraldavad lisaks ka suvekursuseid ja teevad suvenäitusi. (Case ... 2006, 12)

⁴² Allikas: www.kibla.org; www.culturalprofiles.org.uk/slovenia/Units/5038.html; Case ... (2006, 19); Rutten (2006, 44).

Kulturo – kultuuri- ja digitaalse sisutootmise kompetentsikeskus⁴³ (*Kulttuuri- ja digitaalisen sisältötuotannon osaamiskeskus*) **Turus**. Keskus asub Turu teaduspargi juures ja pakub kultuuri- ja ettevõtluse alast nõustamist. Keskus on spetsialiseerunud ideede, koostöövõrgustike arendamisele ja finantsalasele nõustamisele. Kulturo toetab kultuurialast ettevõtlust kolmel viisil: a) pakub tugiteenuseid alustavatele kultuurivaldkonna ettevõtjatele (suunatud nii ettevõtetele kui individidele); b) aitab kaasa erinevate valdkondade keskse tähtsusega arendusprojektidele; c) ergutab kultuurivaldkondade, kõrgkoolide, ettevõtluse ning kohaliku ja riigi tasandi vahelist koostööd.

Brew House – muusika- ja filmivaldkonna ettevõtetele suunatud ettevõtlusinkubaator Gothenburgis (Rootsi). Inkubaatori eesmärgiks on ergutada ettevõtete- ja sektoriülest koostööd ning aidata kaasa filmi- ja muusikaklastri arendamisele. Ühtlasi on see elamustööstuses (*experience industry*) tegutsejate kokkusaamiskohaks; toimides platvormina, mille baasilt saaksid tekkida võrgustikud, mille baasilt areneks koostöö, toimuks õppimine, kus uued teadmised ja suhted areneksid uuteks ettevõtlusvõimalusteks. Keskuses on 50 erinevat ettevõtet, samuti konverentsisaalid, restoran, salvestusstuudioid ning keskus on ühtlasi ka koolitus- ja arenduskeskuseks. (International ... 2005, 37)

Künstlerhaus Bethanien Berliinis⁴⁴ – rajati 1974. aastal endisesse haiglasse ja on kujunenud üheks kuulsamaks kunstistuudiot ja näitusekompleksiks Euroopas. Alustamisest saadik on Künstlerhaus'is töötanud üle 400 kunstniku 30 riigist. Külalistel on võimalus viibida seal kuni 12 kuud mille lõppedes viiakse ellu konkreetne projekt keskuse ruumes. Künstlerhaus'i käsutuses on 25 stuudiot, 3 näitusesaali ning meedia labor. Peale linnavalitsuse toetavad keskuse tegevust grantidega mitmed avalikud ja erainstituutsioonid (nt Philip Morris annab 2–3 granti aastas). Keskuse prestiiž on kõrge ning sinna pääsemiseks tuleb leida oma asukohariigi kunstiinstituutsioonide toetus. Peale residentuuriprogrammi toimub hulgaliselt üritusi, antakse välja publikatsioone, pakutakse mitmesugust kunstitegevust puudutavat konsultatsioone, töötab kuraatorite koolituskeskus.

(Loov)ettevõtlus- ja riskikapital

BCN Empren Barcelonas⁴⁵ – 6,5 miljonilise kapitaliga fond, mis on loodud Barcelona linna ja era- ning avalike investeerimisetevõtete võrgustiku poolt. Investeerib prioriteetsetesse loovtööstusharudesse nagu filmitööstus, kirjastamine (50% Barcelona loovmajanduse netokäibest), IKT jne.

Institute for Catalanian Culture (ICIC)⁴⁶ – analoog Eesti Kultuurkapitalile. Selle instituutsiooni poolt koordineerituna töötab Barcelona kultuurifond (*Fundacio Barcelona Cultural*), mille eesmärgiks on luua sidemeid avaliku ja erasektori vahel

⁴³ Allikas: <http://www.turkusciencepark.com/>

⁴⁴ Allikas: <http://www.bethanien.de/>

⁴⁵ Allikas: Strategies for Creative Spaces. Barcelona Case Study, November 2006, London Development Agency.

⁴⁶ Allikas: Strategies for Creative Spaces. Barcelona Case Study, November 2006, London Development Agency.

ning suurendada erasektori osalust kultuuriprojektide finantseerimisel. Fondi nõukogus on ettevõtete ja kultuuriinstitutsioonide esindajad.

Parc Barcelona Media „@22“⁴⁷ on suuremahuline ühissettevõte, millesse kuulub arendajana MediaComplex, Pompeu Fabra Ülikool ja Barcelona linn ning mille eesmärgiks on integreerida erinevaid meediavaldkondi ja nendega seotud teenuseid. Paikneb endises Ca l'Aranyo tekstiilivabrikus. Eesmärgiks on välja arendada kõrgtasemeline rajatis digitaalse meedia ettevõtetele, mis ühtlasi oleks konvergentsikeskuseks erinevate kunsti- ja tehnoloogiavaldkondade jaoks; audiovisuaal- ja meediavaldkonna teadus-arendus- ning innovatsiooni toetav keskus kogu Vahemere regiooni jaoks.

Angaar⁴⁸ – Kataloonia Visuaalsete Kunstide Ühingu poolt hallatav 1800 m² endine tööstushoone, mis pakub soodsa hinnaga stuudiopinda erinevate põlvkondade kunstnikele. Lisaks võimaldatakse ligipääs erinevatele digitaaltehnoogiatele, seadmetele, antakse konsultatsioone, korraldatakse töötubasid, diskussioone, väljapanekuid. Palju on erinevaid toetavaid teenuseid. Samuti toimub selle juures rahvusvaheline kunstnike vahetuse ja residentuuri programm. Keskne tähelepanu on pööratud muutuvale linnale ja kunstnike rollile selles. Eesmärgiks on tõmmata avalike institutsioonide tähelepanu kunstnike ja eelkõige alustavate kunstnike probleemidele, et leida neile lahendusi.

Berlin Partner on majandusarengu ja investeeringute agentuur, mis kuulub Berliinile ja Brandenburgi regioonile. Organisatsiooni poolt pakutakse äri alustamiseks paketti, millesse kuuluvad tööruum, eluruum ja transpordi “passid” ning esimesel kolmel kuul alustaja stipendium suuruses 2300 eurot. Organisatsioon tegeleb ka suuremate ettevõtete Berliini meelitamisega. Äritoetused on eelkõige mõeldud uue majanduse sektoritele ning loovtööstustele. Berlin Partner tegutseb koostöös kaubandus- ja tööstuskojaga ettevõtlusprobleemide lahendamisel, korraldab näitusi ja äriväljapanekuid.⁴⁹

Festivalid

16 Euroopa linna hõlmanud uuringus *Culture & Urban Regeneration* järeldati, et enamus linnu organiseerivad või toetavad mitmeid festivale, kasutades seda kui ühte traditsioonilise kultuuripoliitika vahendit. Samas võib täheldada, et festivale kasutatakse järjest enam kui majandusliku hooba linaelu arendamiseks – sagedasti ongi festivalid vahendiks, mille kaudu püütakse tähtsustada kultuuri majanduslikku poolt. Küllalt sageli jäävad festivalid siiski iseseisvateks projektideks, mida pole muu poliitika ja strateegiatega seostatud. Festivalides nähakse ennekõike võimalust propageerida kohalikku kultuuri, kohalikku identiteeti või tuua esile vastava regiooni (loovmajanduslikku) eripära. Kokkuvõttes nähakse festivale instrumentidena, mille abil püütakse (ajutiselt) kujundada, elavdada linna loovat ja kultuurilist atmosfääri. (Rutten 2006, 47, 48)

⁴⁷ Allikas: <http://www.parcbarcelonamedia.com/>

⁴⁸ Allikas: Strategies for Creative Spaces. Barcelona Case Study, November 2006, London Development Agency.

⁴⁹ Allikas: <http://www.berlin-partner.de/>

Maikuu disainifestival Berliinis⁵⁰. Berliin oli esimene Saksa linn, millele UNESCO poolt omistati *City of Design* tiitel 2006. aastal. Esimene kahepäevane festival *Designmai* peeti 2003. aastal, millest nüüdseks võtab osa ligikaudu 130 stuudiot. Festival on väikese-eelarveline, seda veavad peamiselt disainiringkonnad ise. Berlin Partners annab välja valdkonna tähtsust rõhutavat disainiauhinda. Ürituse kasvavat populaarsust tõendab suur Designmai veebilehe (www.designmai.de) külastatavus – 6 miljonit klikki.

Festival Särav Birmingham (*Brilliantly Birmingham*) on Birminghamis toimuv kaasaegne juveelifestival, mis rõhutab linna rikkalikku juveelitööstuse ajalugu ja sellealast kompetentsi. Festival on instrumendiks, mille abil soovitakse tõsta esile juveelisektorit kui kohalikku loomemajanduse haru. Festivali abil ja kaudu ühendatakse ajalooline ja unikaalne juveelitööstuse kvartal kaasaegse disainerite kogukonnaga. Juveelitööstuse kvartalis on kokku üle 1200 juveeliettevette ning üle 100 disaineri. Omaette väärtuseks on kvartali arhitektuuriline külg, koondades suure hulga ajaloolisi hooneid. (Rutten 2006, 47; Case ... 2006, 4)

Napoli kunstifestival. 2005. aastal Napolis toimunud kunstifestival töi kümneks päevaks kokku 600–700 noort kunstniku erinevatest Vahemeremaadest. Kõik osalejad olid alla 30-aastased ja tulid kokku 60 erinevast linnast. Festival pakkus kunstnikele võimalust näidata omi töid, vahetada omavahel kontakte ja informatsiooni. Festivalist kujunes välja järjepidev ja eri maade kunstiringkondi ühendav üritus, mida leiab aset iga kahe aasta tagant erinevas Vahemeremaa linnas. (Rutten 2006, 47)

Katowices toimub Grzegorz Fitelberg'ile pühendatud **rahvusvaheline heliloojate konkurss**, mis leiab aset iga nelja aasta tagant. Nimetatud konkurss kuulub Poola kolme suurima klassikalise muusika konkursi hulka. Tegemist on olulist rahvusvahelist mõju omava kultuurisündmusega, mis asetab Katowice klassikalise muusika kategoorias rahvusvahelisele kaardile. (Rutten 2006, 47)

Kommunikatsioon ja võrgustikud

Võrgustik ARSNET Turus⁵¹. Selle näol on tegemist veebipõhise unikaalse teenusega (portaaliga), mille eesmärgiks on koondada professionaalseid loomeisikuid, pakkuda neile n.ö kontaktide loomise, vahetamise võimalust ja kultuuriteenuseid Turus ja selle ümbruses. Arsneti galeriist leiab infot ligikaudu 2000 professionaalse tegija kohta muusika, kujutava kunsti, kirjanduse, tantsu, teatri ja tsirkuse, disaini ja käsitöö ning filmi ja animatsiooni valdkonnast. Portaalil on üleval tuhatkond pilti ja sadakond videoklippi ning loomeinimesi ja loomingut tutvustavat kirjatükki. Samuti leiab portaalist kõikevõimalikke kultuuriteenuseid: erinevate sündmuste, loengute programme, kunsti, käsitöö tooteid, pindu erinevate ürituste korraldamiseks jne.

Virtuaalne küla Helsingis (*Helsinki Virtual Village*). Arabianranta kohalike väike- ja keskmise suurusega loov- ja tehnoloogiaettevõtete ja suurettevõtete sidemete

⁵⁰ Allikas: Strategies for Creative Spaces. Berlin Case Study, November 2006, London Development Agency.

⁵¹ Allikas: www.arsnet.fi

tihendamiseks arendati välja virtuaalne küla. Virtuaalne küla pakub kiiret traadita internetiühendust kõigile Arabianranta ettevõtetele (ja kodumajapidamistele), toetades selleläbi koostööd, võrgustumist, teadmistevahetust ja osalemist. (Strategies ... 2006, 18)

Disaini võrgustikorganisatsioon (*network organization for disain*) **Bergenis**. Selle eesmärk on koordineerida disainialast arengut Bergenis regioonis. (Action ... 2008)

Sotsiaalne kaasamine

„**Värske kunsti**” (*Fresh Arts*) **programm Torontos**. Nimetatud programmi raames palgati noori suveks tööle erinevate loovate projektide juurde. Programmi rahastamine toimus kohaliku tööhõivestrateegia raames ja selle eesmärgiks oli pakkuda noortele inimestele võimalusi omandada kunstialaseid ja administratiivseid oskusi, osaledes loovates protsessides seitsmes erinevas loomevaldkonnas. Programmis osalenutest kasvas hiljem välja mitmeid tuntuid artiste. (Strategies ... 2006, 9)

Noorte talentide arendamise initsiatiiv Torontos. Mittetulundusorganisatsiooni *Regent Park Focus* eestvedamisel on loodud keskus oma raadiojaama, ajalehe, fotograafia, muusikastuudio ning filmi- ja videoprogrammidega, pakkudes noortele võimalusi oma loovuse väljendamiseks ja arendamiseks. Noortel on võimalus õppida raadiosaadete tegemist, DJks, lugude kirjutamist, filmide tegemist, fotograafiat jms. (Strategies ... 2006, 11)

Kontupiste – ühiskonna ligipääsu punkt⁵² (*community access point*) **Helsingis** toimib üheaegselt nii avaliku internetipunkti kui kultuurikeskusena. Keskus pakub nn piiratud ligipääsuga sotsiaalsetele gruppidele (eakad, immigrandid) võimalusi (nt kiirkursuste näol) omandada infoühiskonna toimetulekuoskusi. Keskuses on loodud võimalused ka näituste ja väiksemate ürituste korraldamiseks, filmide näitamiseks, samuti lastele mängimiseks. (Case ... 2006, 12; Rutten 2006, 44)

Regionaalsed kultuurikeskused: Stoa, Kanneltalo ja Malmitalo Helsingis. Stoa, Kanneltalo ja Malmitalo on multidistsiplinaarsed kultuurikeskused ja suunatud laiale sihtgrupile/tarbijaskonnale, pakkudes tegevust erinevas vanuses ja erinevate kultuurihuvidega ja sotsiaalsete võimalustega helsinglastele. Need keskused on rajatud uutesse eeslinnapiirkondadesse eesmärgiga mitmekesistada sealsete elanike tegutsemisvõimalusi ja pakutavaid teenuseid. (Case ... 2006, 12)

52 Vt lähemalt: <http://www.alueportaali.net/kulttuuriraide/kontupiste.html>.

2.3 Teoreetiliste lähenemiste ja linnade praktikate kokkuvõtteks

Loova linna kontseptsioonis põimuvad majanduslikud, sotsiaalsed ja kultuuripoliitilised eesmärgid ja lähenemised. Hoolimata, et teoreetilisel tasandil on võimalik leida küllalt selgeid ühiseid nimetajaid, tuleb linnade praktikaid eraldi hinnates siiski nentida, et üksikute linnade tasandil kasutatavad lähenemised on suhteliselt erinevad. Põhjused, mis tingivad linnade praktika mitmekesisuse, on linna määratlevad karakteristikud: linnade ajalooline areng, geograafilised tingimused, linna suurus jne, samuti nende lähteasukoht loovuse ja kultuuri arendamisel (sh sellealaste juba olemasolevate tegevuste, dokumentide olemasolu), linna ambitsioonid, taotlused jne.

Kokkuvõtlikult saab loova linna arendamise lähenemiste ja valikute kohta teha järgmised üldistavad järeldused:

- linnad kasutavad erinevaid strateegilisi lähenemisi ning kombineerivad neid, luues niimoodi omakorda nn hübriidpoliitikat kultuuri ja loovuse arendamiseks;
- loova linna arendamiseks, vastavaks strateegiaks ei ole olemas ühte selget mudelit või „kavandit”. Strateegiad ja poliitikat tuleb välja arendada kohaliku konteksti, tingimusi, ressursse jne arvestades, sealjuures ühena kesksetest tuginetakse kohaliku kultuuri- ja ajaloopärandile. Eelöeldu viitab Tallinna teatavale eelisele loova linna arendamisel. Omakorda tõstatab see küsimuse rõhuasetusliku vahekorra leidmise kohta nn vana ja uue kultuuri vahel;
- paljudel linnadel puudub ühtne (üks terviklik) strateegia ja poliitika loova linna kontseptsioonil põhineva lähenemise rakendamiseks. Valdaval juhul on tegemist eraldiseisvate projektidega. Suurematel linnadel on üldjuhul kultuuri ja majandust siduv/ühendav strateegia. Rõhutatakse seda, et strateegia peab olema oma loomult pidevalt muutuv – mitte ei ole n.ö „kivisse raiutud *grand-kava*”;
- loova linna arendamist võib sageli pidada otsinguliseks protsessiks ning selge fookus kujuneb pikaajalises perspektiivis. Sellest tulenevalt saab situatsioonis, kus loova linna kontseptsioonil põhineva lähenemise kasutamine linna arendamisel on algusjärgus (nagu Tallinn seda on), pakkuda välja eesmärgipüstituse ja arendussuunad, mis vastavad käesoleva hetke tingimustele ja vajadustele. Vajalik on pidev ülehindamine, eesmärkide ja strateegiliste suundade täpsustamine;
- äärmiselt kesksena nähakse linnavõimu poolset eestvedamise rolli – loov ja ideedel põhinev linnajuhtimine on üks loova linna arendamise võtmesõnadest;
- üheks keskseks aluspõhimõtteks on ka koostöö tõhustamine: seda nii loomevaldkondade esindajate vahel, nii linnakodanike, sh loomeisikute ja linna vahel, linna ja ülikoolide jt haridusasutuste vahel jne, väga olulisel kohal on ka linna ja riigi vaheline koostöö. Partnerlus ja võrgustikud on loova linna keskseteks märksõnadeks;

- paljude linnade praktikaks on kultuuri ja loovuse „kasutamine” linna imago parandamiseks ja teiste ligimeelitamiseks, seda nii turistide kui ettevõtjate osas;
- linna arendamise/poliitikate seisukohalt on praktiliselt võimatu eraldada „saadava kasu” erinevaid osiseid: majanduslikku, kultuurilist, sotsiaalset jne. Linna majandus, linna imago, sotsiaalne ühtsus jms on omavahel tihedas seoses.

Loova linna kontseptsiooni ja erinevate linnade praktikate analüüsimine on oluline sisend loova linna kontseptsiooni väljatöötamiseks Tallinnale. Samas on oluline meeles pidada, et iga linn on ainulaadne elav organism, teatud mõttes ökosüsteem, mille puhul saame teistele praktikatele tuginemisel lähtuda vaid üldistest paralleelidest; lahenduste kopeerimine on mõttetu, need ei lähtu sellest organismist enesest, ehk teisisõnu inimestest, kes selle moodustavad ja kannavad tema loovat energiat. Samuti on loova linna üks eesmärkidest peale loova potentsiaali ja kõrget lisandväärtust tootva majanduse arendamise ka eristuva identiteedi ja üldise atraktiivsuse suurendamine, järelkult peavad lahendused olema ka autentset.

3.

Olemasolevate uurimuste ja Tallinna arengut suunavate dokumentide analüüs

3.1 Loova linna ideestik olemasolevates Tallinna arengut suunavates dokumentides

Olemasolevate Tallinna arengut suunavate dokumentide analüüsimine annab võimaluse hinnata, millisel määral ja kujul on oluline arvestada juba olemasolevate dokumentidega: millised eeldused (ja ka piirangud) need Tallinna kui loova linna arendamisele seavad.

Erinevate Tallinna arengut suunavate dokumentide hulgast oleme tähtsaks pidanud analüüsida järgmisi: arengustrateegia „Tallinn 2025”, Tallinna arengukava 2006–2021, Tallinna taotlus Euroopa 2011 kultuuripealinnaks kandideerimisel.

Olemasolevate dokumentide analüüs, mis nähti ette juba käesoleva töö lähteülesandes, on teostatav loova linna ideestikuga seostuvate põhimõtete, seonduvate võimalike seoste otsimise kaudu. Üldistusi tehes võib olemasolevatest linna arengut suunavatest dokumentidest leida viiteid loova linna ideestikuga haakuvatele aspektidele; otsesemaid viiteid leiab loomemajanduse temaatika kohta (s.t et terminit „loomemajandus” või sellega lähedast/sellega seotud terminit on dokumentides kasutatud). Arvestades käesoleva temaatika esinemise suhtelist tagasihoidlikkust linna arengut suunavates dokumentides, on oluliseks peetud tuua neist esile nii loova linna kui loomemajandusega seostuvad momendid.

Alljärgnevalt esitame dokumentide kaupa kokkuvõtlikult olulisemad seisukohad (taotlused, eesmärgid, arengusuundumused jne), mis seostuvad loova linna ideestikuga haakuvate aspektidega.

Tallinna pikaajaline arengustrateegia „Tallinn 2025”

2004. aastal vastu võetud Tallinna pikaajaline arengustrateegia „Tallinn 2025” koosneb üldstrateegiast ja kuuest (rohkemal või vähemal määral) valdkondlikust allstrateegiast: 1) Tallinna ettevõtluse ja ettevõtluskeskkonna arendamise strateegia; 2) Tallinna kultuuri ja turismi strateegia; 3) Tallinna hariduse ja noorsootöö strateegia; 4) Tallinna sotsiaalse heaolu strateegia; 5) Tallinna elukeskkonna: linnaplaneerimise, -ehituse ja -arhitektuuri, elamumajanduse ja kommunaalmajanduse arendamise strateegia; 6) Tallinna linnajuhtimise ja -rahanduse strateegia. Kuigi otseselt ei loova linna ega ka loomemajanduse mõistet strateegiast ei leia, puudutavad antud temaatikat kolm valdkondlikku strateegiat: Tallinna ettevõtluse ja

ettevõtluskeskkonna arendamise strateegia, Tallinna kultuuri- ja turismistrateegia, samuti (vähesel määral) ka Tallinna elukeskkonna: linnaplaneerimise, -ehituse ja -arhitektuuri, elamusmajanduse ja kommunaalmajanduse arendamise strateegia.

Tallinna ettevõtluse ja ettevõtluskeskkonna arendamise strateegias on loova linna ideestiku seisukohalt oluline esile tuua selles sisalduv järgmine üldpõhimõtteline rõhuasetus: tagamaks Tallinna ettevõtluskeskkonna atraktiivsust, tuleb ühendada järgmised kolm tegurit: idee, tehnoloogia ja tolerants.

Tallinna ettevõtluse ja ettevõtluskeskkonna arendamise strateegia baseerub neljal tulevikusuunal, nendest ühena peeti oluliseks **elamusmajandust**⁵³. Elamusmajanduse tõstmist Tallinna nelja prioriteetsema ettevõtlussuuna hulka kolm-neli aastat tagasi tuleb lugeda ülimalt oluliseks sammuks⁵⁴. Elamusmajandust mõisteti strateegias kui turismiteenindusega seotud ettevõtlussektorit, mis seoks endaga erinevad emotsioonipõhiseid teenuseid pakkuvad ettevõtted (sh kultuur, sport, vaba aeg, ka terviseteenused).

Elamusmajanduse kui tulevikusuuna valikut põhjendati ühelt poolt sellega, et üldise heaolu kasvuga kaasneb inimeste kultuuri ja meelelahutuse tarbimise soovi tõus. Teiselt poolt tugineti arusaamale, et Tallinnal on olemas ressurss (eeldused) elamusmajanduse suuna arendamiseks, nagu vanalinn, meri, saared ja mets jne, mille põhjalt arendada turismi. Üldise külastusturismi kõrval on potentsiaali arendada ka teisi turismivaldkondi nagu: konverentsiturism, sündmusturism, tervishoiuturism, väikelaevade turism; olulist rolli nähti Tallinnal ka kui loodusturismi vahendajal mujale Eestisse. Kolmanda tegurina osutati elamusmajanduse suuna valiku põhjendamisel soodsale ettevõtlusstruktuurile. Ettevõtlusstruktuur Tallinnas nagu enamustes kaasaegsetes suuremates linnades, eriti pealinnades, on järjest enam teeninduse keskne; ka haridussüsteem toodab tänases Eestis enam sotsiaal- ja humanitaaralade esindajaid kui tehniliste alade professionaale.

Loova linna ideestikuga on seostatav ka teine strateegias toodud ettevõtluse tulevikusuund: **tehnoloogiapõhine teadmistemahukas ettevõtlus**. Ennekõike peeti sellega seoses silmas teadmistemahukat arendustegevust ja väiketootmist (väljaspool asuvate ettevõtete tarbeks), samuti tehnoloogiapõhist teenindust, mille alusel kasvatada Tallinna ettevõtete konkurentsivõimet ja ekspordivõimet rahvusvahelisel turul. Selle suuna arendamise eelduseks peeti ülikoolide potentsiaali senisest paremat kasutamist, täiend- ja ümberõppe soodustamist, ettevõtlusmentaliteedi laiemat levikut ja ettevõtlusjulgust noorte seas ning erinevate tehnoloogia ja ettevõtluse harude võrgustike moodustumist.

Tehnoloogiapõhise teadmistemahuka ettevõtluse suuna valiku põhjendamisel lähtuti ühelt poolt tõdemusest, et Tallinnal ei ole loodusressurssi ega ka odavat tööjõuresursi (sealjuures tuleb arvestada üldise tulevikusuundumusega, et suuremad tootmisettevõtted liiguvad pigem linnast välja). Teiselt poolt lähtuti arusaamast, et Tallinnal on jällegi olemas potentsiaal eelkõige Tallinna Tehnikaülikooli näol, selle läheduses asutatud Tehnoloogiapargi ja

⁵³ Inglise k. – *experience economy*; mitmes Skandinaavia riigis, s.h. Rootsis, kasutatav mõiste, mis on lähedane meil kasutusel olevale „loomemajandusele“.

⁵⁴ Ülejäänud kolme tulevikusuunana nähti järgmisi: tehnoloogiapõhine teadmistemahukas ettevõtlus, ökoloogiasõbralik ettevõtlus ja vahendav majandus.

tehnoloogiamahukatele alustavatele ettevõtetele mõeldud ettevõtlusinkubaatori näol (samuti kavandatavate inkubaatorite näol).

Strateegias hinnati nii elamusmajanduse kui tehnoloogiapõhise teadmistemahuka ettevõtluse suuna õnnestumise korral nende suundade mõju linna arengule tugevaks; samal ajal peeti ka linna sekkumise vajadust suundade väljaarendamiseks tugevaks. Erinevused eksisteerivad nende suundade rakendumise hõlpsuse osas: kui elamusmajanduse suuna rakendumise võimalikkust peeti küllaltki hõlpsaks (kuna eeldused selleks on paljuski olemas), siis tehnoloogiapõhise teadmistemahuka ettevõtluse suuna rakendumise võimalikkust siiski suhteliselt raskeks.

Kultuuri- ja turismivaldkonna arengustrateegia aluseks on arusaam, et kultuur on ühelt poolt oluline linnakodanikule – identiteedi loojana, enesearendajana, vaba aja veetmise vormina, aga ka töökohtade pakkujana ja maksude allikana; teiselt poolt saab kultuuri abiga pakkuda end väljapoole – teistele ehk teisisõnu arendada turismi ja pakkuda elamusmajanduse alaseid teenuseid.

Kultuuri arendamisel tähtsustati strateegias muuhulgas järgmisi suundumusi, mida saab lugeda ka loova linna kontseptsiooniga seostuvateks:

- Tallinnast tervikliku kultuurielu keskkonna loomine (sh kultuurielu laiendamine ka väljapoole vanalinna);
- Tallinnast suurürituste ja festivalide linna kujundamine;
- Tallinna kujundamine professionaalse kõrgkultuuri linnaks;
- multikultuurilise keskkonna väljaarendamine (sh adaptatsioonivõimelise kultuuripoliitika edendamine; erinevate kogukondade koostöö soosimine);
- uuendustele avatuse, innovaatilisuse soosimine (sh linnapoolne tippkunstnike disaini, skulptuuri soosimine linnaruumi kujundamisel; uute infotehnoloogiliste lahenduste rakendamine oma haldusalas).

Turismi seisukohalt on loova linna ideestiku kontekstis olulised järgmised strateegias esitatud arengusuundumused:

- linna kui turismisihtkoha vajadustega arvestamine linna planeerimisel ja arendamisel. Selle juures oli keskseteks märksõnadeks ligipääs ja liikumine, samuti vanalinna ja kesklinna avamine merele;
- turismiga hõivatud piirkonna laiendamine ja turismiteenuste ja -toodete mitmekesisdamine. Sellega seoses tähtsustati Tallinna erinevate piirkondade mitmekesisust ja selle säilitamist/rõhutamist; Tallinna keskkonna mitmekesisust nähti võimalusena turismi arendamisel: sh vanalinna aktiivse turismiala laiendamine kogu vanalinna ja ümbritseva rohelise vööndi ulatuses; Rocca al Mare ja Pirita kujundamine olulisteks turismikeskusteks; Rotermanni kvartali kujundamine kunstikeskuseks; puitasumite kaasamine päranditurismi; Tallinna lähiste kvaliteetsete kämpingute ja puhkekülade võrgustiku loomine; liikumine Talsinki kui kaksiklinnana toimiva turismisihtkoha suunas.

Kultuuri- ja turismivaldkonna arengustrateegia ja ettevõtluse arengustrateegias esitatud elamusmajanduse tuleviku suuna arendamise kaudu püütakse Tallinna kujundada Läänemere regiooni üheks keskseks festivali- ja elamusmajanduse keskuseks. See eeldab aastaringset ürituste korraldamist, kultuuriürituste tihedust ja

mitmekesisust ning pikemaajalist kultuurikalendrit, linnale kuuluvate kõrgkultuuri kandvate institutsioonide arengu soodustamist ning erakätes olevate kultuuriinstitutsioonide ja projektide toetamist (sh väärtfilmikinod, galeriid, erastuudiod, spordialased tippüritused) ning kultuuri- ja meelelahutusettevõtete arengu soodustamist üldiselt.

Tallinna elukeskkonna: linnaplaneerimise, -ehituse ja -arhitektuuri, elamumajanduse ja kommunaalmajanduse arendamise strateegia visioonina nähakse hea elukeskkonna loomist. Linnaelanike rahulolu ja hea elukeskkonna saavutamise eelduseks peetakse linnaplaneerimise-, arhitektuuri- ning eluaseme- ja maapoliitika koostöömist ning ühistranspordi kui linna prioriteedi arvestamist liikluskorralduses ja linnaplaneerimises. Nimetatud rõhuasetused (sh just ühistranspordi tähtsustamine) on olulisel kohal ka loova linna kontseptsioonis.

Käesolevas allstrateegias sisalduva linnaplaneerimise- ja arhitektuuripoliitika suuna all on tähelepanu vääriiv tegevussuund – **analüüsidel, pideval kaalutlemisel ja loovusel baseeruv linnaplaneerimine**. Loovust nähti olulise alusena linna planeerimises osutades sellele, et linnavalitsuse kui planeeringute menetleja peab tuginema visioonidel baseeruvale linnaplaneerimisele. Elukeskkonna kujundamise osas on muuhulgas rõhutatud järgmisi suundumusi:

- inimsõbralikuma linnakeskkonna kujundamist, sh jalakäijate tsoonide laiendamist ning jalgrattateede võrgustiku loomist ning puhkealade ja tänavate inimsõbralikumaks kujundamist;
- linnaelanike kaasamist kogu linna ja oma elukeskkonda muutvate otsuste tegemisse;
- linna avaliku ruumi arendamist: parkide, mänguväljakute jt avalike ja väljasolemise kohtade tähtsustamine hea elukeskkonna määratlemisel;
- ühistranspordi prioriteetsuse arendamist, selle atraktiivsuse tõstmist.

Tallinna arengukava 2006–2021

Tallinna arengukava 2006–2021 põhineb strateegial „Tallinn 2025” ja on suunatud selle põhimõtete ja tegevussuundade elluviimiseks. Arengukava täiendab strateegiat konkreetsete arengueesmärkide ja detailsemate tegevustega. Seetõttu ei peetud vajalikuks analüüsida arengukava eraldi.

Tallinna taotlus Euroopa 2011 kultuuripealinnaks kandideerimisel

Tallinna taotluses Euroopa 2011 kultuuripealinnaks kandideerimisel on fookuses kultuuri tähtsustamine linna arengus, selles on (erinevalt teistest linna arengut suunavatest dokumentidest) otseselt räägitud loomemajanduse arendamise vajalikkusest (kasutades seda terminit); taotlusest leiab ka laiemaid – loova linna ideestikuga haakuvaid seisukohti. Samas on täheldatav terminoloogilise ühtsuse puudumine: taotluses kasutatakse nii loomemajanduse, loovtööstuse, loovmajanduse terminit, erinevate terminite kasutamine on aga põhjendamata jäetud.

Tallinna taotluses Euroopa 2011 kultuuripealinnaks kandideerimisel on Tallinn linna arengu planeerimisel seadnud eesmärgiks kultuuri prioriteetse arendamise. Peaeesmärgid tähtsustavad loova linnaga seostuvaid märksõnu nagu: loominguilisus, multikultuursust toetav ja koostööd soodustav linnakeskkond, loomemajandust tähtsustav majanduselu, Tallinna kui sihtkoha atraktiivsus. Taotluses toodud eesmärgid on järgmised:

- luua inimeste loominguilist aktiivsust ja algatusvõimet esmatähtsana arvestav linnakeskkond, suunates linna investeeringuid infrastruktuuri elanike kasvavaid kultuurilisi vajadusi esmatähtsaks pidades;
- luua mängureeglid, mis võimaldaksid loomemajandusel hõivata strateegiline positsioon Tallinna majanduselus ning muutuda osaks Tallinna kaubamärgist;
- soodustada Eesti ja teiste Euroopa rahvaste, nii loojate kui ka institutsioonide kultuurilist läbikäimist, uusi projekte ja koostööd, et muuta Tallinn püsivalt avatuks ja multikultuurseks; luua Tallinna olemasolevate ja tekkivate tähtsündmuste finantseerimis- ja nõustamissüsteem, mis kindlustab Tallinnale oluliste ürituste jätkusuutlikkuse ja rahvusvahelise maine;
- saavutada Tallinna tuntus turismi tähtsamatel sihtturgudel kultuuriturismi atraktiivse sihtkohana ning selle kaudu saavutada kultuurituristide osakaalu hüppeline tõus Tallinna külastajate hulgas.

Eesmäärke peetakse saavutatuks muuhulgas siis, kui kultuuri infrastruktuuri tehtavate investeeringute osakaal linnaeelarves on kasvanud; kui tõusnud on kultuurituristide absoluutarv, kasvanud on nii kultuurisündmuste hulk kui nende külastatavus ning samuti kui loomemajanduse osakaal linna majanduslikus kogutoodangus on kasvanud.

Loova linna ideestiku kontekstis on oluline osutada järgmistele taotluses märgitud tegevustele (antud kokkuvõtlikult ja põhimõtteliste tegevussuundadena), nagu:

- multifunktsionaalsete kultuuri- ja meelelahutuskeskuste, ka konverentsikeskuste arendamine (Lauluväljaku kompleks, Kultuurikatel, Linnahall, Sakala Keskus, Rocca al Mare keskus);
- avaliku linnaruumi arendamine (Vabaduse väljak, mere ääre väljaarendamine – kultuurikilomeeter, linna välisvalgustuse väljaarendamine, roheline linnaplaneerimise käivitamine);
- kultuurisündmuste programmi, sellega seotult ka info- ja kommunikatsioonivahendite täiustamine ja arendamine (nii programmilised kui sündmustepõhised üritused, festivalid jms).

3.2 Tallinna loomemajanduslik positsioon: Eesti ja Tallinna loomemajanduse kaardistusuuringute tulemused

Käesolevas punktis on esitatud kahe loomemajanduse kaardistusuuringu tulemused; üks neist puudutab konkreetselt Tallinna, Eesti loomemajanduse kaardistusuuringust on tehtud järeldusi Tallinna kohta.

Uuring: Eesti loomemajanduse kaardistamine

Eesti Konjunktuuriinstituudi poolt 2005. aastal läbi viidud loomemajanduse kaardistamise käigus hinnati loomemajandust⁵⁵ ja selle erinevaid allvaldkondi muuhulgas ka regionaalsest aspektist (kuhu ühe või teise valdkonna ettevõtte on koondunud, kus on enim loomemajanduses hõivatuid jms). Kaardistuse tulemustest saab järeldada, et loomemajandus on koondunud peamiselt Tallinna, seda nii hõivatute, ettevõtete arvu jm näitajate osas (vt lähemalt tabel 1).

Tabel 1 Tallinna osatähtsus loomemajanduse allvaldkondade lõikes

Valdkond	Tallinna osatähtsus
Arhitektuur	<ul style="list-style-type: none"> Tallinna osatähtsus valdkonna käibes 78,4%; 83% valdkonna firmadest Tallinnas; ehitusturg kasvanud eeskätt Harju maakonnas ja Tallinnas.
Audiovisuaalvaldkond: film ja video	<ul style="list-style-type: none"> valdkonna ettevõtte on koondunud põhiliselt Tallinna, vaid üksikud firmad tegutsevad Tartus, Pärnus vm maakondades (v.a videolaenutused, ja -müük, mis levib ühtlasemalt üle Eesti); 90% filmilevi 2004. a müügitulust saadi Tallinnast; valdkonna hõivatutest 77% elab Tallinnas (2000. a rahvaloenduse andmed); kõik filmiala organisatsioonid on koondunud Tallinna.
Audiovisuaalvaldkond: ringhääling	<ul style="list-style-type: none"> üldjoontes on Eesti suhteliselt hästi kaetud võimalusega vaadata kaabel-TV saateid; samas on Kaabel-TV firmade kontsentratsioon selgelt üsna kõrge Tallinnas; põhiosa programmitootjatest paikneb Tallinnas.
Disain	<ul style="list-style-type: none"> ettevõtete ja ekspertide küsitluse põhjal saab väita, et suur osa disainereist on koondunud Tallinna (seda nii tööstusdisaini kui unikaaldisaini valdkonnas); nt kujundamise ja toote kavandamise ettevõtete TOP10 2003. a järgi asuvad kõik TOP10 ettevõtte Tallinnas.
Etendus Kunstid	<ul style="list-style-type: none"> teatritegevus on koondunud peamiselt Eesti suurematesse linnadesse, eriti Tallinna. 20-nest suuremast riiklikust ja munitsipaalteatrist ning väiketeatrist asub 12 Tallinnas; Tallinnas töötab 57% näitlejatest (Statistikaameti 2000. aasta rahvaloenduse andmetel); regulaarseid teatrifestivale on Eestis 10, neist 6 toimuvad Tallinnas.
Meelelahutuse IT	<ul style="list-style-type: none"> konsooli- ja arvutimängude jaemüük on suurim Tallinnas
Kirjastamine	<ul style="list-style-type: none"> ekspertide hinnangul toimub nelja suurema hulgimüügifirma kaudu 75% kogu realisatsioonist, sellest 2/3 Tallinnas ja selle lähiumbruses. Raamatukaubandus on koondunud Tallinna, Tartusse ja Pärnusse, maapiirkondades praktiliselt puudub.
Kunst	<ul style="list-style-type: none"> ekspertide hinnangul on peamised tarbekunsti müügilaleriid Tallinnas; kõige rohkem on näitustel käinud Tallinna ja Tartu elanikud, kõige vähem Ida-Virumaa elanikud.
Muuseumid	<ul style="list-style-type: none"> muuseumid on üheks regionaalselt ühtlasemalt arenevaks kultuurivaldkonnaks; siiski on muuseume (sh filiaale) kõige enam Tallinnas (43); (Tartus ja Tartumaal (kokku 35), Lääne-Virumaal (22), Jõgevamaal (19), Viljandimaal (19), Läänemaal (18), Võrumaal (17) ja Harjumaal (16));

⁵⁵ Antud uuringus on loomemajandust Eestis defineerinud järgmiselt: *Loomemajandus on majandussektor, mis põhineb individuaalsel ja kollektiivsel loovusel, oskustel ja andel ning mis on võimeline looma heaolu ja töökohti läbi intellektuaalse omandi loomise ja kasutamise.* Uurimuses käsitleti loomemajanduse alla kuuluvatena Tabelis 1 loetletud tegevusvaldkondi

	<ul style="list-style-type: none"> Tallinna muuseumid kuuluvad ka enim külastatavate muuseumide hulka: enim külastatavad on turismi- ja puhkepiirkondade, eelkõige Saare- ja Hiiumaa muuseumid, samuti Tallinna ja Tartu muuseumid; samas kõige vähem külastajaid oli vahetult Tallinna ümbruses – Harju ja Rapla maakondade muuseumides.
Muusika	<ul style="list-style-type: none"> Äriregistri andmetel tegeles 2003. aastal helisalvestiste kirjastamisega Eestis 13 ettevõtet, kes on peamiselt koondunud Tallinnasse ja selle lähiümbrusesse; 65% antud valdkonna hõivatutest (muusikud, heliloojad, interpreedid jne) elab Tallinnas; 47% antud valdkonna tegevusaladel töötavatest on Tallinnas
Reklaam	<ul style="list-style-type: none"> kolmveerand kõigist reklaamifirmades töötavatest linlastest elab Tallinnas. Reklaamitöötajate kontsentratsioon on Tallinnas suhteliselt kõrge, kuid ka mujal Eestis on arvestatav reklaaminduse inimressurss; reklaamiagentuuride TOP10 20firma müügitulu moodustas 2003. aastal 43% reklaami valdkonna kogumüügitulust ning piirkondlikult on suurimad reklaamifirmad koondunud eranditult Tallinnasse, viimast nii müügitulu järgi kui agentuuritulu ja agentuuritulu kasvu järgi

Allikas: Eesti loomemajanduse kaardistamine. Tallinn: Eesti Konjunktuuriinstituut, 2005.

Märkus: Tabelis esitatu vähene süsteemsus tuleneb asjaolust, et kaardistamisel ei ole kõigi valdkondade puhul välja toodud ühesuguseid näitajaid, samuti pärinevad andmed eri allikatest (2000. a rahvaloenduse andmed, iga-aastane statistika, ekspertide ja valdkonna inimeste hinnangud jne).

Arvestades loomemajanduse koondumist Tallinna, saab üldistades väita, et erinevate loomemajanduse allvaldkondade omavaheline proportsionaalne jaotus (käibe, töötajate, ettevõtete arvu osas), mis kaardistamise uuringus ilmnes Eesti kohta, on üle kantav ka Tallinnale. Kirjastamise valdkond on esikolmikus nii ettevõtete ja töötajate arvu kui käibe poolest. Muusika ja reklaami valdkond on esikolmikus kahel korral (reklaam ettevõtte arvu ja käibe osas; muusika töötajate arvu ning käibe puhul). Arhitektuuri valdkond tõusetub esile samuti ettevõtete arvukuse poolest. Meelelahutustarkvara valdkond on nii käibelt, töötajate kui ettevõtete arvult mahuliselt kõige väiksem. Samas, nagu on rõhutatud ka Eesti Tuleviku-uuringute Instituudi poolt teostatud uuringus „Loomemajanduse arendamine Eestis – ettepanekud tulevikuks“, ei saa kvantitatiivne „eesrindlikkus“ olla aluseks ühe või teise loomemajanduse allvaldkonna eelistamisele ja tähtsustamisele.

Tallinna loomemajanduse andmebaasi esmane ülevaade: loomemajandussektori struktuur, mahud ja ruumiline paiknemine

Tartu Ülikooli Geograafia Instituudis 2006. aastal valminud Tallinna loomemajanduse kaardistusuuringus käsitleti loomemajanduse üldnäitajaid, loomemajanduse ja selle allvaldkondade ruumilist paiknemist, aga samuti ka loomeinimeste jaoks meeldivaid ja ebameeldivaid kohti Tallinnas.

Antud uurimus tugineb Konjunktuuriinstituudi poolt läbiviidud uuringus toodud loomemajanduse definitsioonil, kuid selle teostajad on omalt poolt laiendanud vaadeldavate loomevaldkondade nimistut.

Alljärgnevalt anname uuringus esitatud tulemused kokkuvõtlikult:

- kõige enam loomekollektiive⁵⁶ Tallinna linnas kuulub reklaami, arhitektuuri ja kirjastamise valdkonda;
- loomekollektiivide hulk on Tallinnas suure ruumilise varieeruvusega. Suurem hulk loomekollektiividest koondub aktiivselt kasutatavasse linnaruumi, eriti kesklinna piirkonda;
- linnaosade lõikes on loomekollektiivid ülekaalus Kesklinnas, kõige vähem on loomekollektiive Pirital, samuti Haabersti linnaosas;
- ka linnaosadesisene loomekollektiivide paiknemise varieeruvus on suur: tuginedes kaardistuse tulemusele, on loomekollektiive kõige hõredamalt linna servas; (väidetavalt pole ühtegi loomekollektiivi seitsmes Tallinna asumis: Mäeküla, Astangu, Paljassaare, Raudalu, Tondiraba, Vao ja Laiaküla.) Kõige tihedamalt on loomekollektiive kesklinna piirkonnas: Vanalinna, Kassisaba, Tõnismäe, Tatari, Kompassi ja Raua asumites. Suurema tiheduse kiil on suunatud ka vanalinnast lõunapoole piki Pärnu maanteed (Kitseküla asum);
- nn *hotspot*ide⁵⁷ analüüsi järgi on kõige tihedamalt loomekollektiividega kaetud Vanalinn ning selle ümbrus;
- allvaldkondade lõikelise loomekollektiivide paiknemise analüüsi osas on uuringus järeldatud, et turistidele suunatud valdkonnad paiknevad eelkõige Vanalinnas, turismiga otseselt mitteseotud loomekollektiivid on enamasti kõige rohkem esindatud aga Vanalinnast lõunasse jäävates asumites (Tõnismäe, Tatari, Südalinn, Maakri, Kompassi ja Raua). Teistest selgelt erinev on audiovisuaalvaldkond, mis on koondunud Raua asumisse, kus paiknevad tele- ja raadiomajad;
- käibe alusel hinnates selgub, et alla miljonilise käibega loomekollektiivid domineerivad Vanalinnas, käibega üle 1 miljoni koonduvad Vanalinna lähedastesse Maakri, Südalinna ja Kompassi asumisse; teiseks koondumise kohaks on Pärnu maantee ümbrus Kitsekülas;
- loomekollektiivide töötajate tihedus on kõige kõrgem Maakri asumis; üldjoontes on suurem tihedus Vanalinnas ja selle lähemas ümbruses ning mõnevõrra ka Kitsekülas;
- uuringu raames uuriti ka loomeinimeste⁵⁸ jaoks meeldivaid ja ebameeldivaid kohti. Kokkuvõtlikult on uuringus väidetud, et meeldivate kohtadena mainiti selgelt kõige enam Kesklinnas paiknevaid kohti (60%), millele järgnes Piriita (10%) Põhja-Tallinn (9%) ja Nõmme (6%). Küllaltki palju (8%) mainitud kohtadest olid sellised, mida ei saa kindla linnaosaga siduda, nt pargid, agulid, sisehoovid, kodu vms, neid võib olla igas linnaosas. Kesklinna linnaosas mainiti kohtadena kõige enam Vanalinna, Kadriorgu, Toompead, kuid ka üksikuid objekte nagu Eesti Kunstiakadeemia, Linnahall, Raekojaplats ning ka mõningaid kõrtse (Von Krahl, Noku). Põhja-Tallinnas oli meeldivate kohtade seas esikohal Kalamaja, mainiti ka Koplit, Paljassaare poolsaart, Pelgulinna ja Stroomi randa. Nõmme ja Piriita puhul mainiti enamasti ainult linnaosa, üksikuid kohti toodi välja vähem kui Kesklinna puhul. Ebameeldivate kohtade jaotus on tunduvalt ühtlasem, esile tulevad 3 linnaosa, kus ebameeldivate kohtade osatähtsus on teistest tunduvalt suurem:

⁵⁶ Uuringus märgitakse, et loomemajandusega tegelevat äriettevõtet nimetatakse töös loomeettevõtteks, kuna aga valdkonnas tegeleb palju mittetulundus- ja avaliku sektori organisatsioone, siis nimetatakse neid kõiki kokku loomekollektiivideks.

⁵⁷ Nn *hotspot*ide analüüs tõi kõige suurema loomekollektiivide koondumisega piirkonnad välja asutuste aadressi punktide tiheduspinna arvutamise teel.

⁵⁸ Tulemused põhinevad mobiilpositsioneeritud 142 Eesti Kunstiakadeemiaga seotud loomeinimeste ankeetküsitluse vastustel.

Põhja-Tallinn (26%), Kesklinn (24%) ja Lasnamäe (23%). Veidi enam mainiti ka Mustamäed (8%) ja Haabersti linnaosa (7%). Põhja-Tallinna linnaosas toodi kõige enam välja Koplit (36 korda), millele jäi vaid veidi alla Balti jaam (32 korda). Kesklinna ebameeldivatest kohtades oli esikohal Viru Keskus (22 korda), sh mitu korda mainiti ka Viru Keskuse bussiterminali ja tunnelit. Kesklinna ebameeldivatest kohtadest mainiti mitmel korral ka bussijaama, keskturgu, sadamaala ja Tartu maantee piirkonda. Lasnamäe puhul on ebameeldivaks Lasnamägi tervikuna, ühtegi konkreetset kohta seal enamasti välja ei toodud. Mustamäe linnaosa puhul peetakse ebameeldivaks samuti nagu Lasnamäelgi kogu linnaosa, Haabersti puhul domineeris ebameeldiva kohana selgelt Õismäe. Kohtadest, mida ei saa konkreetse linnaosaga seostada, mainiti kõige enam kaubanduskeskusi, tunneleid ning magalapiirkondi.

Uuringus toodud soovitudest võib esile tõsta järgmisi:

- loomemajandus vajab linnavalitsuse poolset arengukava või meetmete programmi. Seda programmi on vaja ka vaatamata sellele, et loomemajandusel on juba oluline roll Tallinna äri- ja kultuurielus;
- loomemajanduse tegelikuks suunamiseks ja edendamiseks oleks vajalik linna algatatud koostöö kõikide oluliste loomeliitudega;
- loomemajanduse ettevõtted vajavad paremat ruumiprogrammi kesklinna läheduses või kesklinnas tegutsemiseks. Pikaajalised soodsad rendilepingud ja alternatiivsete hoonete programmid (Kultuurikatel, Tselluloos jms) tuleks kujundada uute *hotspot* ide tekkekohtadeks;
- vajalik oleks loomemajanduse IT sektori arendamisele suunatud programmi mis tegeleks vastavate inimeste ja ettevõtete koondamise ja äri alustamise toetamisega linnas;
- loomemajanduse ettevõtted toimivad kunstnike elukohtade läheduses, mitmekesises linnaruumis. Lisaks ettevõtete asukohtadele tuleks soodustada ka kunstnike ja vähemrahakate tudengite elukohtade püsimist kesklinna piirkonnas. Pikemas perspektiivis on just loomeinimeste eluasemepoliitika selle majandussektori käivitajaks;
- loomemajandus vajaks selget sidet turismiarendajate ja ettevõtjatega. Siin võib linnavalitsus olla initsiaatoriks avaliku- ja erasektori koostöök;

Uurimuse koostajad soovivad: „Loomemajanduse uuringu tulemused vajaksid seostamist linnageograafia ja linnaplaneerimisega, et ehitatud keskkonna arendamisel selle valdkonnaga osataks arvestada ja oleksid teatud teemade kontroll-nimekirjad. Eriti vajaksid senisest põhjalikumalt analüüsi loomeinimeste tegevusruumid, töö, vaba aja, kodu geograafia ning hinnangud linnaruumile, kaudselt sõltub loovisikute hoiakutest kogu sektori tulevik”.

3.3 Kokkuvõtteks: lähtepositsioon loova Tallinna arendamiseks

Eelpool vaadeldud dokumendid ja uuringud on oma lähteülesannetelt ja eesmärkidelt eraldiseisvad, koostatud erinevalt teadmiste baasilt, eri aegadel ega moodusta sidusat tervikut. Loova linna kontseptsiooni arendamine võiks potentsiaalselt olla võimaluseks tekitada sidusust nendes sisalduvate erinevate taotluste ja tegevuste vahel.

Tallinna pikaajaline arengustrateegia „Tallinn 2025“ käsitleb olulisi arengueesmärke, mille suhtes võib pidada „loova linna“ visiooni ja arengukontseptsiooni oluliseks vahendiks nende teostamisel. Nagu ka käesolevas aruandes on rõhutatud, lähtuvad paljud edukate linnade arendusprojektid maailmas kultuurilise potentsiaali ärakasutamisest ning loovust ja uuendusi soodustava keskkonna arendamisest majandusliku, sotsiaalse ja ruumilise uuenemise saavutamiseks.

Kokkuvõtlikult tuleb siiski nentida, et olemasolevates arengukavades ja strateegiates ei ole loovust ja kultuuri asetatud nn kriitiliseks teguriteks. Neid tähtsustatakse, aga sektoripõhiselt: kultuuri ja loovuse arendamise tähtsus turismis, majanduses. Selles mõttes tähendaks loova linna kontseptsioonist lähtumine linna arendamisel uue lähenemise juurutamist, uute põhimõtete sisseviimist linna arengu kavandamisel.

Tallinna loomemajanduse andmebaasi uuring, samuti Eesti loomemajanduse kaardistusuuringust tehtud järeldused annavad hea ülevaate loovettevõtluse üldisest struktuurist ja ruumilisest paiknemisest linnas ning loob eelduse edasiste loomemajanduse valdkondi käsitlevate uuringute läbiviimiseks. Uuringutest saab leida toetuse Tallinna tähtsusele ja samuti headele eeldustele loomemajanduse osas: loomemajandus, selle erinevate allvaldkondade esindajad on koondunud peamiselt Tallinna. Samuti on oluline välja tuua kesklinnapiirkonna olulisus loomemajanduse seisukohalt: linnaosade lõikes on loomekollektiivid ülekaalus Kesklinnas, sh kõige tihedamalt on need koondunud vanalinna ja selle ümbrusse; „mägesid“ peeti suhteliselt ebameeldivateks paikadeks.

Edaspidi tasuks uuringute osas kaaluda rõhuasetuse seadmist kvalitatiivset tüüpi uuringutele, mis võimaldaks mõtestada erinevate valdkondade arenguvajadusi süvitsi, samuti tegelda seoste analüüsimisega erinevate valdkondade vahel. Kindlasti oleksid vajalikud ka loovettevõtluse majanduslikke mahtusid, ekspordivõimet ning linna kultuuritarbimist käsitlevad uuringud, et kujundada välja aktiivne ja tõenduspõhine linna loomemajanduse valdkondi käsitlev poliitika.

Oluliseks tuleb pidada Tallinna loomemajanduse kaardistusuuringu teostajate antud soovitusi, mille hulgast märksõnadena jäävad kõlama strateegilise arendamise vajalikkus, koostöö eri osapoolte vahel, loomemajanduse seostamine teiste valdkondadega, sh linnaplaneerimisega. Kõiki neid kokku saab lugeda toetavateks aspektideks lähenemise laiendamise põhjendatusele – loova linna kontseptsioonist lähtumisele käesolevas töös.

Samuti on oluline rõhutada, et Euroopa kultuuripealinna 2011 projekti arendamise tegevused seostatakse edaspidi koostatud visioonikontseptsiooniga. Kuna

visioonidokument käsitleb kultuuri ja loovuse funktsionaalseid aspekte linna arengus tervikuna, siis soovitavalt peaks kultuuripealinna projekt, mille ülesandeks on seda arengut jõuliselt toetada ning turunduslikult kommunikeerida, lähtuma samadest kooskõlalistest eesmärkidest.

4.

Visiooniarutelud: Tallinna kui loova linna visiooni lähtealuste leidmiseks

4.1 Visiooniarutelude lähtekohad, metoodika, läbiviimise põhimõtted

Linna kui tervikut hõlmava visiooni koostamine saab toimuda erinevate osapoolte osalemise ja nendepoolse panustamise kaudu. See eeldab erinevatelt inimestelt arvamuste küsimist, erinevate seisukohtade läbiarutamist (ja hilisemas staadiumis ka saadud tulemuste koondamist).

Kriteeriumid, mida lähenemise valikult silmas peeti, olid järgmised:

- valdkonna komplitseerituse aste, mille osas inimeste arvamusi soovitakse saada;
- informatsiooni tüüp, s.t kui spetsiifilist või siis üldist informatsiooni on vaja;
- informatsiooni põhjalikkuse aste: millise põhjalikkuse astmega informatsiooni vajatakse (kas vaja on millegi kohta põhjalikumalt teada saada või piisab üldisemast informatsioonist);
- inimeste hulk ja arvamuste küsimiseks võimalik kulutatav aeg ehk teisisõnu: kui suure hulga inimeste arvamust kui pika või lühikese aja jooksul on vaja teada saada.

Hinnates eeltoodud kriteeriume käesoleva töö konteksti seisukohalt, on oluline nentida järgmist:

- loova linna kontseptsiooni käsitlemise mitmetahulisus, erinevate valdkondade põimumine ja seostumine teevad keeruliseks kvantitatiivsete ja kõrge standardiseerituse astmega (küsitlused jt) lähenemiste kasutamise erinevate osapoolte arvamuste nii teadasaamiseks kui samuti nende analüüsimiseks, üldistamiseks;
- vaja oli pigem spetsiifilist informatsiooni (kui lähtuda sellest, et loova linna temaatika eeldab selles osas seisukohtade avaldamiseks teatavat eelnevat selgitamist, sissejuhatust teemasse);
- vaja oli ka suhteliselt põhjalikku informatsiooni, pidades silmas, et oluliseks peeti, et inimesed põhjendaksid oma arvamusi ja seisukohti, tooksid illustreerivaid näiteid jne;
- nende inimeste hulka, kelle seisukohti on vajati, võib põhimõtteliselt pidada väga suureks: alustades loomevaldkondade esindajatest kuni kultuuri, loovuse, linnaplaneerimise jne teemade, valdkondade esindajate arvamusteni välja. Samas, projekti kestvusperiood etendab siin pigem piiritlevat tegurit.

Arvestades eeltoodud spetsiifikat saab võimalik valitav meetod olla kvalitatiivne (kuigi inimeste suur hulk, kelle arvamust võiks küsida, räägib kvantitatiivse lähenemise kasuks).

Kokkuvõttes kasutati erinevate arvamuste kogumiseks antud töö käigus peamiselt⁵⁹ osaliselt struktureeritud ülesehitusega ümarlaua meetodit. Toimunud arutelusid nimetati visiooniaruteludeks.

Osaliselt struktureeritud ülesehitusega ümarlaua meetod on osaliselt juhitud arutelumeetod, mis tähendab, et diskussiooni on valitud vedama diskussiooni juht (juhid) ning diskussiooniks on ettevalmistatud valitud hulk teemaplokke (koos suunavate küsimustega); puudub aga range struktuur arutatavate teemade järjestuse osas ning vestluse juhtimisel arvestatakse ka diskussiooni käigus üleskerkinud teemadega.

Ümarlaua meetodi valiku kasuks räägivad järgmised asjaolud:

- see võimaldab korraga kuulata grupi inimeste arvamusi;
- pakub osalejatele võimalust oma arvamusi teistega jagada;
- täiendavat efekti annab see, et inimestel on võimalus lisaks oma seisukohtade esitamisele ka nende üle arutleda, diskuteerida;
- võimaldab teemade suunamist diskussiooni käigus;
- võimaldab, vähemalt ühe grupi piires, jõuda teatavale ühisele arusaamale vastava teema põhipunktide osas.

Kombineeritult ümarlaua meetodiga kasutati lisaks küsitlusmeetodit, mis võimaldas tulemina saada kvantitatiivsele kujule taandatavaid hinnanguid. Läbiviidud lühiküsitlus seisnes etteantud väidete (10 väidet) reastamisel tähtsuse järjekorras. Tegemist oli avatud loeteluga, mis tähendas, et võimalus oli pakkuda ka omapoolne variant.

Sihtgrupi valik

Nagu märgitud, moodustavad loova linna “kandjad” väga mitmepalgelise grupi ning põhimõtteliselt võib pidada selleks kogu linna elanikkonda.

Projekti raames läbi viidud visiooniaruteludele inimeste valimisel lähtusime järgmistest põhimõtetest. Esiteks: arvestades loova linna kontseptsiooni esmakordset käsitlemist Tallinna kontekstis, valisime keskseks esindusgrupiks loomevaldkondade esindajad. Teiseks: mitmepalgelise nägemuse saamiseks püüdsime hõlmata eri vanusegrupe, sh rõhuasetusega noortel. Kolmandaks: visiooni laiapõhjalisuse tagamiseks haarati arutellu ka järgmised grupid: äriühingute esindajad, välissaatkondade esindajad (mõistmaks, millisena paistab Tallinn väljastpoolt tulijatele) ja nende rahvusgruppide esindajad, kelle emakeel ei ole eesti keel. Neljandaks: osalejate valikul tehti valik hea üldistusvõimega ja erinevate valdkondadega kokkupuutunute kasuks.

Tulenevalt sellest, et loomevaldkondade esindajad moodustavad omaette äärmiselt heterogeense grupi ning teisalt, tagamaks seda, et esindatud oleksid erinevate

⁵⁹ Lisaks toimusid ka üksikud eraldi kohtumised, intervjuud.

valdkondade, tegevuste esindajad, oli vajadus loomevaldkondade esindajaid omakorda grupeerida.

Erinevatest uuringutest jt dokumentidest leiab mitmesuguseid katseid loovuse ja kultuuri valdkondade grupeerimisest. Valdkondade loeteludes, samuti erinevate valdkondade liigitamises ühte või teise gruppi eksisteerib küll teatavaid erinevusi, kuid kokkuvõtlikult on võimalik eristada kolme suuremat gruppi: 1) kunst (ja kultuuripärand, ka käsitöö); 2) meedia ja meelelahutus; 3) loovad äriteenused (B2B teenused). Nende kolme grupi eristamise aluseks on püüdlus või soov eristada nn põhikultuuri valdkondi („core-cultural“ fields) ärilise(ma) ja tootmispõhise(ma) loomuga kultuuri- ja loovvaldkondadest. Tabel 2 kajastab erinevatele uuringutele ja dokumentidele tuginedes nimekirja hõlmavatest valdkondadest ja nende jagunemisest kolme grupi lõikes.

Tabel 2 Loovuse ja kultuuriga seotud valdkondade klassifikatsioon

Kunst (ja kultuuripärand, ka käsitöö)	Meedia ja meelelahutus	Loovad äriteenused (B2B teenused)
<ul style="list-style-type: none"> ▪ kujutav kunst, sh fotograafia ▪ kaunid kunstid ja fotograafia ▪ etenduskunstid: muusika, tants, teater, tsirkus, festivalid jt ▪ kirjandus ▪ muuseumid jm kultuuripärandiga seonduv ▪ käsitöö 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ film ja video ▪ raadio ja televisioon ▪ ajakirjandus ▪ muusikatööstus ▪ kirjastamine ▪ meelelahutus: kontserdid, muusikalid jt 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ disain: tootedisain, moekunst, graafiline disain jt ▪ meelelahutusIT, mängud, uus meedia ▪ arhitektuur, linnaruumi disain (<i>urban development design</i>), maastikuarhitektuur ▪ reklaam

Allikas: Rutten, P. (2006) Culture & Urban regeneration. Cultural Activities & Creative Industries. A Driving Force for Urban Regeneration, lk. 18-19; Our Creative Potential. Paper on Culture and Economy, 2005, Dutch Ministry of Economic Affairs and Ministry of Education, Culture and Science, lk 13; The Economy of Culture in Europe, 2006, European Commission, lk. 56.

Lähtuvalt kirjeldatud kolmesest jaotusest, moodustati ka loomevaldkondade esindajate grupid; neile kolmele grupile lisasime veel eraldi grupina kultuurikorraldajad/-mänedžerid. Igal arutelul osales keskmiselt 10 inimest (kellele lisandusid arutelu läbiviijad).

Arutelude teemad ja arutelude läbiviimine

Arutelude põhifookuse moodustasid neli keskset teemat (vt lisast ka eelmaterjal aruteluks):

1. millised on Tallinna eeldused olla loov linn/saada loovaks linnaks⁶⁰?
2. mis võiksid olla loova Tallinna põhilisteks vedavateks ideedeks (millised võiksid olla põhifookused)?

⁶⁰ Osalejate poolt tõsteti asjakohane küsimus, kas „loov linn“ on õige sõnaline väljend, kuivõrd linn kui selline ei loo ise midagi, inimesed loovad. Seega, kas poleks õigem kasutada sõnapaari „loovuse linn“? Samas ei saa unustada, et meie arutelud lähtuvad linnast kui ökosüsteemist, vastastikus toimes olevast organismist, kus sümboolne linna ruum ja märgisüsteem, sotsiaalsed võrgustikud ja väärtushoiakud mõjutavad inimesi ja nende iseorganiseeruvat tegevust läbi tagasisidestatud signaalide. Seega on linnal üksikisikut ja tema loovat tegevust mõjutav ning võimendav toime, mille strateegiline ärakasutamine ongi loova linna kontseptuaalne eesmärk.

3. millised näited mujalt võiksid olla Tallinna puhul rakendatavad?
4. millised on põhilised piirangud, mis takistavad loova Tallinna realiseerimist ja mida tuleks teha, et neid piiranguid „maha võtta“?

Teemade sõnastamisel oli lähtekohaks, et kultuuri kui sümboolse sfääri roll on postindustriaalses teadmispõhises ühiskonnas muutunud kõikeläbivaks. Seega, arutelutemaatika ei ole otseselt seotud kultuuripoliitiliste ettepanekutega, vaid keskkonnaga, mis on suuteline võimendama loovat tegevust, on soodus ideede vahetuseks, väljenduseks või teostamiseks, toetab loovust kõige laiemas mõistes.

Lisaks andsid aruteludel osalenud hinnangu loova Tallinna arendamise eesmärgistatusele, pannes tähtsuse järjekorda ette antud 10 väidet selle kohta, miks loova Tallinna arendamine on oluline.

Aruteludele kutsutud said eelnevalt kätte arutelu neli põhiteemat koos käesoleva projekti ja loova linna kontseptsiooni lühitutvustusega (vt ette saadetud materjali lisast 2).

Visiooniarutelud algasid sissejuhatava ettekandega loova linna temaatikasse ning projekti tegevuste ülevaatega. Seejärel toimus diskussioon nimetatud nelja teema osas. Enamusjuhtudel jaotati loova linna vedavate ideede arutamiseks osalejad kahte väiksemasse gruppi eesmärgiga saada enam erinevaid ideid. Eraldi gruppide tulemused arutati ühiselt läbi.

Arutelud kestsid valdavalt kolm tundi. Need salvestati ja hiljem transkribeeriti.

Arutelud toimusid ajavahemikul oktoober-november 2007 ja jaanuar 2008, neid viisid läbi Tallinna loomemajanduse visiooni koostamise juhtrühm koosseisus Veiko Jürisson, Katri Ristal, Erik Terk ja Külliki Tafel. Toimunud seitse arutelu leidsid aset järgmises järjestuses:

- 18.10.2007 arutelu sihtgrupiga "Kunst", vt osalenute nimekiri Lisast 1
- 19.10.2007 arutelu sihtgrupiga "Disain, arhitektuur, linnaplaneerimine", vt osalenute nimekiri Lisast 1
- 23.10.2007 arutelu sihtgrupiga "Meedia ja meelelahutus", vt osalenute nimekiri Lisast 1
- 15.11.2007 arutelu sihtgrupiga "Kultuurikorraldajad", vt osalenute nimekiri Lisast 1
- 8.01.2008 arutelu sihtgrupiga "Ettevõtjad", vt osalenute nimekiri Lisast 1
- 11.01.2008 arutelu sihtgrupiga "Tallinnas elavad välismaalased", vt osalenute nimekiri Lisast 1
- 11.01.2007 arutelu sihtgrupiga "Loomevaldkondade inimesed, kelle emakeel ei ole eesti keel", vt osalenute nimekiri Lisast 1

Lisaks toimus mitmeid väiksemaid kohtumisi ning kirjalikke ja suulisi intervjuusid. Kokku on visiooni koostamiseks arvamusi ja seisukohti küsitud pea sajalt inimeselt. Kokkuvõttes saadi arvestatav kogus kvalitatiivset materjali (ligikaudu 100 lehekülge arutelude üleskirjutusi) Tallinna loova linna visiooni kontseptsiooni koostamise tarbeks, mida võib lugeda piisavaks visioonikontseptsiooni põhijoonte määratlemiseks. Sellisel arvestataval hulgal inimeste kaasamine ümarlaua

aruteludesse ühtib ühtlasi loova linna kontseptsiooniga, mille üheks põhijooneks on inimeste kaasamise tähtsustamine, inimeste osalemise ja koostöömõtlemise tahe.

Alljärgnevalt esitame kokkuvõtte arutelude tulemustest. Anname ülevaate sellest, mida peeti Tallinna olulisemateks ja tugevamateks eeldusteks, et Tallinnast saaks kujuneda loov linn; samuti sellest, mis võiks olla selleks eesmärgiks, miks loovat Tallinna peaks arendama ja mis võiksid olla keskseteks vedavateks ideedeks. Sellejärgselt on esitatud olulisemad piirangud, mis takistavad Tallinnal olemist loov linn / saamist loovaks linnaks.

4.2 Loov Tallinn?! Järeldused visiooniaruteludest

4.2.1 Põhilised eeldused loovale Tallinnale

Esimese teemana palusime loomingulise valdkonna esindajatel hinnata loova Tallinna eeldusi. Küsimuse püstitamisel lähtusime arusaamast, et täna veel ei saa rääkida Tallinnast kui loovast linnast, küll aga eeldasime, et Tallinnast võiks loov linn kujuneda. Selleks lasimegi arutleda Tallinna eelduste, s.t olemasolevate tugevuste ja positiivsete arengute üle.

Olulisemad eeldused, mis räägivad Tallinna kui loova linna kujunemise kasuks, mis toetavad selle kujunemist, on esitatud alljärgnevalt koondmärksõnade, -ideede kaudu, püüdes sealjuures osalejate arvamuste vahetumaks edasiandmiseks võimalikult vähesel määral muuta nende sõnakasutust.

Loovate ideede/inimeste olemasolu Tallinnas: Eesti kontekstis on suurim loovate inimeste kontsentratsioon Tallinnas. Inimesed on julged, ettevõtlikud, teavad paljusid asju, on palju ideid (muu Eestiga võrreldes rohkem).

Noortekeskus, noorte usaldamine:

- 1 Rõhk on noortel (ürituste korraldamine jne);
- 2 Noor maa, palju noori inimesi, usaldatakse juhtpositsioone noortele.

Avatus, avatud-olemine⁶¹, s.t, et Tallinna iseloomustab:

- 1 avatus uutele mõtetele, arvamustele, suundumustele (ei ole „sammalt selga kasvanud”); inimesed on uudishimulikud ja vastuvõtlikud ka uuele ja alternatiivsele;
- 2 inimesed on avatud; hoolimata, et vähesest suhtlemisest alati olemisest, on inimesed siiski sõbralikud, välismaalane tunneb end teretulnuna (mujal maailmas ei antaks nt osakonnajuhataja positsiooni välismaalasele)
- 3 „ringi sissesaamise” lihtsus, „omaks” saadakse kiiresti;
- 4 viimased 20 aastat on ainult muutused, ka vanem põlvkond on sellega kaasa

⁶¹ Oluline on rõhutada, et avatust ja avatud olemist rõhutasid ja tõid esile ka just välismaalaste ja välissaatkondade esindajate grupp.

- tulnud, kõik on muutustega harjunud;
- 5 Tallinnas on vähe barjääre, lihtne olla loovisik, ajalooliselt on loojaid tunnustatud;
 - 6 võrreldes teiste Eesti linnadega on informatsioonivahetuse aktiivsus palju suurem;
 - 7 Tallinn on väga puhas leht, võrreldes maailma suurte metropolidega on meil võimalusi palju ja see on suur eelis;
 - 8 Tallinn/Eesti on välismaalastele endiselt uus koht, tullakse huviga, eelarvamused puuduvad, usutakse, mida keegi omast kogemusest räägib.

Tallinna iseloomustab tugev kultuurihuvi, kultuuritarbimise kõrge tase, mis on kujunenud juba ajalooliselt; ürituste, kontsertide külastamine on juba ajalooliselt olnud aktiivne.

Tallinna soodne (huvitav) geograafiline asend ja (sellega seotud) ajaloolise pärandi mitmekesisus, märksõnadeks siinjuures on risttee, piiripealsus, väravaks- ja sadamaksõlemine, asumine keskpunktis:

- 1 risttee: ühtpidi on siin [Eestis ja Tallinnas] Euroopa ja Aasia piir;
- 2 piiripealsus: Lääne-Euroopa piirilinn, varemalt, „nõuka” ajal, idapoolne piirilinn; elame Ida ja Lääne kultuuride liitekohas. Geograafiline asupaik võib anda edu;
- 3 värav: oleme aknaks Euroopale; Peterburi ja Põhja-Euroopa värav;
- 4 sadam: Tallinn kui sadamalinn – siitkaudu arendada kultuurturismi, selleks on olemas hea infrastruktuur. Merelinn, merelähedus!
- 5 keskpunkt: Tallinn asub tugevate keskuste vahel – meie ümber on palju spetsialiseeritud keskusi: Helsingi, Peterburi, Stockholm;
- 6 lisaks lähedus Skandinaavia pealinnadele, Peterburile;
- 7 tugevad sidemed Soome ja Rootsiga, ajalooliselt oleme seotud Saksamaa, Taani, Venemaa, jpt maadega. Linnas on jälgi igast kultuurist, need oleks vaja välja tuua ja inimestele näidata.

Tallinn on suuruse mõttes „paras”, s.t:

- 1 Tallinn on ka suuruselt piiripealne – Tallinnale on omased nii suur- kui väikelinna elemendid; selline piiripealsus ja määratlematus on inspireerivad;
- 2 Tallinn on mobiilne, mis väljendub (vähemalt) järgmistes asjades: siin saab kiirelt eksperimenteerida + siin on kergem läbi lüüa + inimesed tunnevad üksteist + kui „untsu” läheb, saab parandada jms;
- 3 Tallinna suur pluss on see, et on hästi kompaktne. Ühest kohast teise minek võtab minimaalselt aega, lennujaam asub keset linna.

Mitmekesise linnaruumi olemasolu; Tallinna linnaruum on mitmekesine ja mitmepalgeline, seda väljendavad järgmised asjaolud:

- 1 kontrastsus erinevate linnaosade vahel suur – tegemist on erinevate maailmadega. Ka Tallinnasse sisenemine on väga erinev: sõites mööda erinevaid maanteid – Tartu, Peterburi või Pärnu maanteed mööda – on kolm täiesti erinevat maailma;
- 2 ajaloolisest taustast, erinevate perioodide üheaegsest kooseksisteerimisest tulenev vastuolulisus;
- 3 järskude üleminekute olemasolu linnaruumis;
- 4 kihistused arhitektuuris – vanalinnas pole midagi unikaalset, pigem 20ndad, puitarhitektuur, stalinistlik arhitektuur – kohati 10 kihistust kõrvuti, vot see on unikaalne. Oluline on seda säilitada (peaaegu on juba liiga hilja);
- 5 unikaalsed linnaosad/majad, pole tüüpprojekte;

- 6 meri, mereäär, avatus merele;
- 7 kokkuvõttes: linna moto võiks vabalt olla: „Tallinn – kontrastide linn”.

„Lahendamata” kohtade olemasolu Tallinnas. Ehk teistpidi võttes: arenguvõimaluste, potentsiaali olemasolu millegi (hea) tekkeks. Selle osas osutati järgmistele näidetele: mereäärne (Patarei vangla, Kultuurikatel, Admiraliteedi basseini äärne, Tallinna *city*), Kalamaja-Kopli. Meil on veel linnale või riigile kuuluvaid territooriume, kuhu saab rajada keskusi.

„Kole-keskkonna” inspireerivus. Tallinnale iseloomulikud „augud” linnaruumis, ebamugavad linnapiirkonnad (magalad) jms mõjuvad kokkuvõttes inspireerivalt, muuhulgas väideti, et loovus kaldub arenema seal, kus olla on ängistav ja piinarikas, mitte mugav ja mõnus. Linnaruumis on veel täitmata tühje kohti.

Kultuuriline ja kultuurieluline mitmekesisus:

- 1 Tallinna kultuuriprogramm on väga mitmekesine ja piiriülene (s.t toimub eri valdkondi siduvaid üritusi); on palju initsiatiive igasuguste festivalide näol; samuti ka KUMU jt. kultuuriinitsiatiivid. Meil on ka väga head teatrid, tugev kontserdipotentsiaal;
- 2 rahvuslik mitmekesisus, vene keelt kõneleva elanikkonna paljusus. Tallinna multikultuursus (suure vene diasporaa olemasolu, ainult Tallinnas ligi 100 etnilist gruppi!). Loovuse jaoks on vaja diversifikatsiooni: Tallinnas on olemas väga multikultuurne taust – seda võiks veel rohkem ära kasutada;
- 3 Tallinnas elab mitmeid rahvusvaheliselt tunnustatud loovisikuid (muusikud, meediakunstnikud, lavastajad, disainerid). Inimesed, kes siin elavad, neile meeldib siin elada.

Institutsioonide koondumine Tallinna ja tähendusega objektide, sümbolite olemasolu siin:

- 1 Tallinn on Eesti kultuuri keskuseks (vähemalt institutsionaalses mõttes), siin on rahvusteater, rahvusoper, rahvusmuuseum jne);
- 2 akadeemiline potentsiaal, sh kunstiga tegelevate ja loovust arendavate kõrgkoolide olemasolu: siin on tugev kunstiõpe, koolid: EKA, Tallinna Ülikoolis koreograafia õpetamine kui „loova” hariduse olemasolu jne. Üheks ressursiks ongi hariduskeskkond, sh loovkunstide alal. See võimaldab silla-ehitust ettevõtetega. Ja mitte ainult nn uutega, vaid ka traditsioonilisemat laadi ettevõtetega. Praegu toimib disain osas, aga potentsiaal on ka teistes valdkondades;
- 3 Tallinnas on kõik [loov]valdkonnad olemas, mis ühel riigil olema peavad. Kogu Eesti jaoks on see võib-olla nõrkus, aga Tallina jaoks on kindlasti pluss. Kõik teadmised, tugiteenused on Tallinnas olemas;
- 4 siinsete kultuuriinstitutsioonide (ajalooline) tugevus, samuti kultuurimajade olemasolu erinevates linnajagudes; kultuuriinstitutsioonid on kompaktselt jaotunud (teatrid, muuseumid on keskendunud suhteliselt väikesele territooriumile);
- 5 tähendusega objektide olemasolu Tallinnas (näiteks Teletorn, ka Balti jaama turg); linnaosadest on oluline Põhja-Tallinn oma omanäolisusega ja avatusega merele;
- 6 vanalinn: annab sümbolina Tallinnale väga palju. See eristab meid paljudest teistes metropolidest. Toob siia külastajaid, annab eelise teiste linnade ees.

Vana ja uue kooseksisteerimine:

- 1 uue ja vana sümbioos, see inspireerib;
- 2 Tallinna iseloomustavateks märksõnadeks on ühelt poolt keskaegne vanalinn, traditsioonid, teiselt poolt jällegi e-riigi ja Skype'i maine, innovaatilised lahendused;
- 3 erineva tausta ja miljöoga linnaosad;
- 4 paljulubavaks eelduseks on nendevahelise sümbioosi tugevdamine.

IKT ja seotud infrastruktuuri tugevus:

- 1 kuskil Euroopas pole sellist avaliku interneti kättesaadavust nagu Tallinnas. Pea igas kohvikus on see tasuta. Siin töö tegemiseks ei pea tingimata kontorit omama. Eriti kehtib Tallinna kohta (ka muu Eesti kohta). Loovtöö infrastruktuur on see märksõna;
- 2 väga hea eeldus (infra osas) on see, et me pole teinud rumalaid investeeringuid – seda eriti tehnoloogiamahukas filmi- ja multimeediasektoris. Ei ole võtnud omaks esimese generatsiooni asju. (Nt Helsingi on investeerinud tehnoloogiatesse, mis hetkel on juba minevik; nende hind on hetkeks langenud sajakordselt.) Selles mõttes on meil edu – kui oskusteave on sama, siis tehnoloogia areng annab meile praegu võimaluste akna, konkurentsieelise. Eriti, mis puudutab tehnoloogilisi investeeringuid ja ennekõike just loomemajanduse valdkonda;
- 3 kogu meie infrastruktuur on suhteliselt uus. Tänu sellele, et meil vana ei olnud. See toetab uue majanduse toodete arendamist;
- 4 väga suur pluss on ka see, et avalikud teenused (uue majanduse toodetele) on hästi kättesaadavad – m-parkimine, e-teenused.

Turvalisus kui märksõna:

- 1 turvaline ettevõtluskeskkond;
- 2 Tallinn on suhteliselt turvaline linn. S.t Tallinna on suudetud turvaliseks teha. On küll teatud linnaosad, mis pole turvalised.

4.2.2 Loov Tallinn – milleks? Ehk eesmärk loova Tallinna arendamiseks

Loova linna aruteludel osalenud andsid hinnangu loova Tallinna eesmärgistatusele. Palusime neil panna tähtsuse järjekorda (kus 1= kõige olulisem jne) kümme väidet, selle kohta, miks loova Tallinna arendamine on nende hinnangul oluline (vt väidete loetelu kastist 5 ja lisast kättejagatud küsimus)⁶².

⁶² Lisaks oli võimalus vastajatel ise välja pakkuda oma variant. Kokku pakkus 20 vastajat välja oma variandi (omapoolsed variandid). Loovaldkondade (sh kultuurikorraldajad) esindajate pakutud variandid olid järgmised: Loova Tallinna arendamine on oluline, et (kui vastajad märkisid ka tähtsuse numbrit, on see lisatud): a) parandada inimeste elukeskkonda – 1; b) ühendada mineviku keskkond viimaste tehnoloogiliste saavutustega – 1; c) muuta inimeste mentaliteeti eelarvamustevabaks, sallivaks, innovaatiliseks, avatuks jne ehk loovaks – 1; d) üle vaadata stereotüübid ja loobuda takistavatest mõttemallidest – 1; e) informatsiooni liikumine; f) tuua kunsti/muusikat avalikku ruumi – 5; g) tugevdada kogukondi; h) tugevdada kodukandi tunnet. Ettevõtjad esitasid järgmised omapoolsed variandid: a) suurendada linna atraktiivsust välismaalastele (nii elu kui töökeskkonnana) – 2; b) müüa Eesti edulugu maailma, arendada seda lugu edasi – 1; c) arendada koostööd: linn-ettevõtjad-ülikoolid. Välismaalaste grupi poolt lisati järgmised: a) tuleks alustada kultuuripõhise visiooni protsessiga

Kas loova Tallinna arendamine on oluline selleks, et:

- uuendada linna kuvandit;
- tugevdada linnakodanike, siin tegutsevate ettevõtete jt subjektide identiteeti Tallinna suhtes (n.ö. kodanikuks olemise tunnet);
- parandada linnaruumi kvaliteeti;
- tõmmata ligi innovaatilisi ja kõrgtehnoloogilisi ettevõtteid;
- rõhutada loovust ja teadmisi linna majandusmudeli alusena;
- luua linnasiseseid tugevaid loovaid keskusi ja võrgustikke;
- pakkuda elanikele atraktiivset elukeskkonda ja vabaaja veetmise võimalusi;
- suurendada linna kultuurilist mitmekesisust;
- suurendada linna ajaloolise kultuuripärandi rolli;
- arendada turismi s.h. kvaliteetturismi.

Väiteid hindas kokku 63 inimest.

Pannes kõikide vastajate hinnangud tähtsuse järjekorda selle põhjal, milline väide on hinnatud kõige tähtsamaks (number üks tähtsusega), eristub loetelust neli väidet. Järjekorda asetatuna kujuneb esinelik järgmiseks:

1. luua linnasiseseid tugevaid loovaid keskusi ja võrgustikke (19 vastajat);
2. rõhutada loovust ja teadmisi linna majandusmudeli alusena (13 vastajat);
3. parandada linnaruumi kvaliteeti (12 vastajat);
4. pakkuda elanikele atraktiivset elukeskkonda ja vabaaja veetmise võimalusi (11 vastajat).

Võttes esimese valiku juurde ka teise ja kolmanda koha hinnangud, on esinelik sama:

1. luua linnasiseseid tugevaid loovaid keskusi ja võrgustikke (39 vastajat);
2. rõhutada loovust ja teadmisi linna majandusmudeli alusena (29 vastajat);
3. parandada linnaruumi kvaliteeti (28 vastajat);
4. pakkuda elanikele atraktiivset elukeskkonda ja vabaaja veetmise võimalusi (28 vastajat).

Oluline on pöörata tähelepanu ka sellele, milliseid eesmärke ei peetud olulisteks. Kõige vähem oluliseks pidasid vastajad väiteid: "Loova Tallinna arendamine on

(*culture-led vision process*), et ühitada tegijaid ja huvisid; b) teha linna rohelisemaks – 1; c) vähendada autoliiklust ja õpetada kodanikele öko-linna põhimõtteid – 1; d) meelitada ligi kvaliteetseid rahvusvahelisi organisatsioone – 1; e) muinsuskaitsete hoonete/vanade hoonete säilitamine – 9; f) vanade majade säilitamine, mitte ainult vanalinn, vaid ka nõukogudeaegne pärand – 3; g) toetada Eesti disaini, tooteid – 4; h) uue ja vana kooseksisteerimine – *this makes a vibrant city* – 4. Mitteeestlaste grupp lisas juurde järgmist: a) suurendada kultuurisfääri finantseerimist – 2; b) linn peab kontrollima uusimaid ehitusobjekte – 7; c) koolitada loovaid inimesi eesmärgiga, et tekiksid aktuaalsed ja omafinantseeritavad projektid; d) korraldada konkreetne linnapoolne finantseerimissüsteem, mille alusel sõeluda välja parimaid projekte. Ainult perspektiivsed ja adekvaatsed projektid saaksid toetust – 2; e) aidata eraisikuid arendada oma äri, et nad hiljem saaksid finantseerida loovaid projekte; f) tõmmata ligi välismaalt erinevaid spetsialiste, pakkudes neile soodsaid tingimusi eesmärgiga mitmekesistada kultuuri – 4.

oluline selleks, et uuendada linna kuvandit”, “Loova Tallinna arendamine on oluline selleks, et suurendada linna ajaloolise kultuuripärandi rolli” ning “Loova Tallinna arendamine on oluline selleks, et arendada turismi, s.h kvaliteetturismi”.

Alljärgnevalt on toodud vastused ära eri vastajagruppide lõikes:

Loomevaldkondade esindajad. Kõige tähtsamaks hinnati (number üks tähtsusega):

1. rõhutada loovust ja teadmisi linna majandusmudeli alusena (8 vastajat);
2. luua linnasiseseid tugevaid loovaid keskusi ja võrgustikke (8 vastajat);
3. pakkuda elanikele atraktiivset elukeskkonda ja vabaaja veetmise võimalusi (8 vastajat);
4. parandada linnaruumi kvaliteeti (6 vastajat).

Võttes esimese valiku juurde ka teise ja kolmanda koha hinnangud, on esinelik sama, kuigi järjekord on veidi muutunud:

1. luua linnasiseseid tugevaid loovaid keskusi ja võrgustikke (19 vastajat);
2. rõhutada loovust ja teadmisi linna majandusmudeli alusena (16 vastajat);
3. parandada linnaruumi kvaliteeti (16 vastajat);
4. pakkuda elanikele atraktiivset elukeskkonda ja vabaaja veetmise võimalusi (14 vastajat).

Kõige vähem oluliseks pidasid loomevaldkondade esindajad väiteid: “Loova Tallinna arendamine on oluline selleks, et suurendada linna ajaloolise kultuuripärandi rolli” ning “Loova Tallinna arendamine on oluline selleks, et arendada turismi, s.h kvaliteetturismi”.

Ettevõtjad. Kõige tähtsamaks hinnati (number üks tähtsusega):

1. tugevdada linnakodanike, siin tegutsevate ettevõtete jt subjektide identiteeti Tallinna suhtes (n.ö. kodanikuks olemise tunnet) (3 vastajat);
2. luua linnasiseseid tugevaid loovaid keskusi ja võrgustikke (3 vastajat);
3. tõmmata ligi innovaatilisi ja kõrgtehnoloogilisi ettevõtteid (2 vastajat);
4. parandada linnaruumi kvaliteeti (2 vastajat).

Võttes esimese valiku juurde ka teise ja kolmanda koha hinnangud, on mõningaid muutused:

1. luua linnasiseseid tugevaid loovaid keskusi ja võrgustikke (7 vastajat);
2. pakkuda elanikele atraktiivset elukeskkonda ja vabaaja veetmise võimalusi (6 vastajat);
3. tõmmata ligi innovaatilisi ja kõrgtehnoloogilisi ettevõtteid (6 vastajat);

Kõige vähem oluliseks pidasid ettevõtluse esindajad väidet: “Loova Tallinna arendamine on oluline selleks, et uuendada linna kuvandit”.

Välismaalased. Kõige tähtsamaks hinnati (number üks tähtsusega):

1. parandada linnaruumi kvaliteeti (4 vastajat);
2. luua linnasiseseid tugevaid loovaid keskusi ja võrgustikke (3 vastajat);
3. pakkuda elanikele atraktiivset elukeskkonda ja vabaaja veetmise võimalusi (3 vastajat);

Võttes esimese valiku juurde ka teise ja kolmanda koha hinnangud, on mõningaid muutused:

1. luua linnasiseseid tugevaid loovaid keskusi ja võrgustikke (8 vastajat);
2. parandada linnaruumi kvaliteeti (6 vastajat);
3. rõhutada loovust ja teadmisi linna majandusmudeli alusena (5 vastajat);
4. pakkuda elanikele atraktiivset elukeskkonda ja vabaaja veetmise võimalusi (5 vastajat).

Kõige vähem oluliseks pidasid välismaalased väidet: "Loova Tallinna arendamine on oluline selleks, et uuendada linna kuvandit".

Mitte-eestlased. Kõige tähtsamaks hinnati (number üks tähtsusega) ühte väidet: luua linnasiseseid tugevaid loovaid keskusi ja võrgustikke (5 vastajat).

Võttes esimese valiku juurde ka teise ja kolmanda koha hinnangud:

1. luua linnasiseseid tugevaid loovaid keskusi ja võrgustikke (5 vastajat);
2. tugevdada linnakodanike, siin tegutsevate ettevõtete jt subjektide identiteeti Tallinna suhtes (n.ö. kodanikuks olemise tunnet) (5 vastajat);
3. rõhutada loovust ja teadmisi linna majandusmudeli alusena (4 vastajat);
4. suurendada linna kultuurilist mitmekesisust (4 vastajat).

Kõige vähem oluliseks pidasid mitte-eestlased väidet: "Loova Tallinna arendamine on oluline selleks, et arendada turismi, s.h kvaliteetturismi".

4.2.3 Juhtideed loova Tallinna arendamiseks

Osalejatele tehti ettepanek pakkuda välja selliseid juhtideid või tegevusfookuseid, mis võiksid anda impulsse ja tugevdada Tallinna kui loova linna potentsiaali või viia lähemale soovitavale, eeldusel, et tänane olukord on veel kaugel ideaalist.

Osalejate poolt väljendatud ja esile tõstetud ideed on grupeeritud parema ülevaatlikkuse saamiseks tinglike ühisnimetajate alla.

Üldised ideed

Tavaliselt püüavad inimesed ideede kaardistamisel paigutada oma ideed mingi tausta või ideestiku konteksti, mis täpsustab ideed ümbritsevat tähendusruumi. Osaliselt on üldiste ideede alla koondatud ka sedalaadi täpsustused.

- 1 Tuleks lähtekohana määratleda, millises raadiuses me oma loovust vaatleme:

- Balti, Põhjala, Euroopa, maailm?
- 2 Meie asukoht keskel, Ida ja Lääne, Põhja ja Lõuna vahel loob palju võimalusi. Sellega seoses on meie ümber suur võimaluste ruum.
 - 3 Mentaliteetide, kultuuride ristteel olemisest tuleks luua eelis, kultuurid rikastavad.
 - 4 Kasutada rohkem ära linna kultuurilist mitmekesisust. Luua projekte, kus eestlased ja venelased ühiselt võiksid tegutseda.
 - 5 Tallinna tuleks tõmmata rohkem erinevaid kultuure, muuta linn kultuuriliselt mitmekesisemaks. Linn kui kultuuride katel.
 - 6 Peaksime väärtustama olemasolevat mitmekesisust: kollektiivid, kogukonnad, festivalid, üritused jne.
 - 7 Mis on meie fookus, kas MOODSUS või MUUSEUM?
 - 8 Modernse ja ajaloolise ühendamine, moodsas keskkonnas keskaegne muusika, vanalinnas nanotehnoloogia. Traditsioone on võimalik ühendada moodsaga: vana käsitöö ja oskused uues keskkonnas. Meile on iseloomulik maa lähedus, võiks öelda, et maa tuleb linna.
 - 9 Rõhutada tuleb erilist, ka absurdset: nt. linn, kus paistab päike aasta jooksul kõige vähem.
 - 10 Käsitleda meie kliimat kui võimalust, eristumise alget (valgusfestival jms).
 - 11 Linna suured kultuuriasutused võiksid olla loovamad, inimestele lähemale tulla, olla rohkem avatud.
 - 12 Virtuaalne loov linn, "pesad" netis kunstnikele, virtuaalne loov keskkond, mis seob omavahel inimesi.
 - 13 Igasugune meediaga seonduv tegevus võiks olla üks fookusi.
 - 14 Suurendada linna ja eraomandi koostööd linna haljastamisel, haljastus koos arendusega paika panna.
 - 15 Leida vorme, kuidas erinevate loovvaldkondade inimesed saaksid koos mõtelda ja töötada linna heaks. Jätkata praegust algatust.
 - 16 Kunstibuss või kunstimuuseumi buss, mis sõidaks ringi linnaosades ja tutvustaks kunsti (ka nn kunstikioskid linnaosades).
 - 17 Kaasaegne (modern)tants võiks olla Tallinna "oma" esindustoode. See on kunstiliik, mis on kõigile ilma keeleta arusaadav.
 - 18 Rohkem pöörata linnas tähelepanu disainile ja disainiüritustele.
 - 19 Roheline linn. Arendada elektritransporti (London 2012 näide).
 - 20 Tallinn võiks sisse seada linna avatud innovatsiooni auhinnad. X-prize. Odav moodus. Võiksid osaleda ka tudengid.
 - 21 Üldse loovust ergutada auhindade (tunnustus) kaudu.
 - 22 Tallinn kui virtuaallinn. Täna olemas juba tugev infra (Intelligentne linn), e- ja m-teenused, traadita võrk.
 - 23 Muuta e- ja m-teenused kättesaadavaks ka turistidele. Need teenused on suur innovatsiooniallikas.
 - 24 Tehnoloogiaparkidesse programmide kaudu kaasata noori ja lapsi, isegi lasteaialapsi. Loovuse arendus ja huvi tekitamine.

Linnaruum

Linnaruum on olulise tähtsusega komponent kõigis loovmajanduse üldistes käsitlustes ning seisab kesksel kohal loova linna käsitlustes. Samuti kerkisid linnaruum ja -keskkond käesolevate arutelude keskpunkti. Kindlasti olid kõige suuremad ootused seotud mereäärse ala planeerimise ja avaliku ruumina väljaarendamisega, mis peaks olema keskseks fookuseks ja ülesandeks linnale. Meri ja avatus merele on olulise märgilise tähendusega. Kuid siiski ei ole see ainus

linnaruumi osa, millele tähelepanu pöörata. Üks radikaalsemaid ideid oli südalinna müratekitava transpordi eemaldamine, et luua vaikuse tsoon, kuhu on võimalik tekitada erinevaid helilisi identiteete akustilise disaini kaudu. Märksõnadeks on ruumi kvaliteet, kunst, ootamatus, teistmoodi olek.

- 1 Oluline on luua kvaliteetsed avalikku ruumi, s.h parke ja identiteediga kohti erinevatesse piirkondadesse.
- 2 Arendada tuleb stiilide ja meeleolude paljusust, arhitektuuriliste keskkondade mitmekesisust. Seda on vaja teadvustada ka oma inimestele, mitte ainult turistidele.
- 3 Vanalinnas on 7 platsi. Kujundada need inimestele. Praegu autode parkimine. See annaks vanalinna avalikku ruumi juurde.
- 4 Kasutada linna ehituste puhul „1% kultuurile“ põhimõtet, kus iga linna poolt rajatava objekti puhul arvestatakse 1% kunstijätkude lisamiseks.
- 5 Kunst avalikku ruumi (ilma onupojapoliitikata).
- 6 Akustiline disain südalinna, müra tekitava transpordi kaotamine, helilised identiteedid erinevatele objektidele (vrld. valgusdisain).
- 7 Linn vajab visuaalse(te) identiteedi loomist – praegu ebamäärased või valed signaalid (kasiinode linn).
- 8 Tänavapildis korrastada meenemajandus, mis kannab ja edastab linnale olulisi väärtusi ja sümboteid, praegu tuleb sealt palju valesid signaale.
- 9 Kohad generatsioonide mälu, mis väärivad säilitamist (vrld. Sakala keskus).
- 10 Tuleks säilitada ja arendada väljakujunenud tähendusega objekte (teletorn, Balti jaama turg jne).
- 11 Kasutada eestlastele olulisi sümboteid – jaanituli, maamärgid.
- 12 Rotermanni kvartal peaks omama aktiivset kultuurilist keskkonda ja avalikku ruumi linnainimeste jaoks. See on linna süda, praegu tundub kujunevat pigem kaubatänavaks.
- 13 Mereäärsel alal võiks olla mere teemapark, kus on erinevad merega seonduvad näitused, muuseumid, atraktsioonid mereajaloost jms.
- 14 Elavdada linnaosade keskused ja need ühendada omavahel.
- 15 Rattateed ohutumaks – praegu väga ohtlik.
- 16 *Reality-show* linnapiirkonna ümberkujundamisest.
- 17 Muuta elavaks ka ülalinn (Toompea) ja vanalinna ümbrus, mitte ainult all-linna osa.
- 18 Rooma 7 mäe peal – Tallinn 7 väljakut.
- 19 Linna kuvand peaks muutuma atraktiivsemaks.
- 20 Ka magalates on võimalik luua huvitavat keskkonda. Paigaldada installatsioone, mingeid suuri konstruktsioone, muuta majad erksateks.
- 21 Valgusinstallatsioonid, mängida valgusega, linnaosadele oma valgusprojektid.
- 22 Rohkem pöörata tähelepanu keskuste ja kesklinna poodide/vitriinide disainile (hindamine: parim – koledaim?)
- 23 *Free drinking zone* nagu Pirogovi mäel Tartus võiks olla Harju mägi.
- 24 Säästlik planeerimine, kasutada kompaktsust. Keskkonnasõbralik transport.
- 25 Linnas on erinevaid tõmbekeskusi, mis tuleb omavahel ühendada rõhutades nende erinevust.
- 26 KUMU ümber peaks toimuma rohkem komplementaarseid tegevusi, et moodustuks midagi klasteri taolist.
- 27 Konverentsikeskuse loomine tooks tohutult töökohti ja käivet kogu linnale.

Keskkonnad

Üheks väga selgelt läbivaks hinnanguks Tallinna eeldustele oli maailma metropolidega võrreldes suhtelise väiksuse ja kompaktsuse juures suur keskkondade mitmekesisus. Väga ootamatult on võimalik sattuda ühest keskkonnast teise. See loovat mõtlemist ja tegevust positiivselt mõjutav aspekt leidis rõhutamist ka läbivate ideede kaudu. Korduvad märksõnad olid inimlik mõõde, liigse korrastatuse (steriilsuse, euro) vältimine, keskkonnasäästlik mõtlemine.

- 1 Linna erinevad piirkonnad peaksid säilitama ja rõhutama oma autentset väärtust (Suur-Ameerika festivali näide), looma oma tõmbekeskusi.
- 2 Tuleb säilitada keskkondade eripärad, anda mõnes kohas ka täielik tegutsemisvabadus. Kõik ei pea olema lõpuni korras. Et oleks kohti, kus luua ja koguda asju, mida teistel ei ole.
- 3 Vajalik on arendada mikrokeskkondi: väikekaubandus, poekesed, kohvikud, raamatukauplused, kus saaks olla, kohtuda.
- 4 Tallinna pargid tuleks välja arendada, muuta elavamaks (Harju mägi, Snelli tiik ja park on suurepärase koht tänu veele, Tammsaare park vajaks uuendamist ja atraktiivsust juurde). Näide Viinist, kus pandi parki üles ekraan ja näidati filme. Ka Tallinnas võiks selline asi olla, talveks on ka siseruume olemas.
- 5 Magalate elustamine, seal võiks ka olla midagi intellektuaalset.
- 6 Luua ka mujale Katariina käiguga sarnast kunstikeskkonda kunstnike koondamise kaudu.
- 7 Ökopealinn. Rohelise pealinna ideed tuleks edasi arendada. Euroopas pole. Näiteks laupäeviti kesklinn autovabaks. Teha kardinaalseid otsuseid.
- 8 Rohkem tähelepanu ümbruse haljastamisele kogu linnas. Eestlane sõidab maale.
- 9 Säästlik, ökoloogiline linn, autovabad keskkonnad.

Arhitektuur

Arhitektuuri puudutavaid ideid osalejatelt palju ei laekunud, mis on ilmselt seotud professionaalsete loojate respektiga ühe professionaalse loovvaldkonna ees. Samas peab tunnustama, et arhitektide ja linnaplaneerijate hoiak arutelude suhtes oli mõneti vältiv, mida võib teatud mõttes ka mõista arvestades kogu senist vastuolulist praktikat linnaruumi poliitika vallas, millele osundati kriitiliselt ka arutelude käigus. Selle tema puhul on kaks olulist märksõna: kaasamine ja professionaalsus.

- 1 Luua ühtne nägemus Tallinna arhitektuurist ja avalikust linnaruumist.
- 2 Eksperimentaalne lähenemine uutele rajatavatele hoonetele, püüda vältida klotse ja ilmetuid kaste, eriti kui on tegemist linna poolt rajatavaga.
- 3 Arendada nn *city* ruum mitmetasandiliseks, vertikaalseks, mis eristub tugevalt muust.
- 4 Ehitatavad hooned peaksid olema rohkem eksperimenteerivad, kandma sõnumit, mitte olema järjekordsed suured kastid.
- 5 Tallinnal peaksid olema oma maamärgina kujundatud hooned.
- 6 Peaks võtma suuna öko- või siis säästliku arhitektuuri peale. Vajame kolarhitektuuri asemele uusi värskeid ideid.

Linnaelu üldised ideed

Elu peaks olema korraldatud nii, et siin oleks lahe ja huvitav erinevatel põlvkondadel. Praegu on eelistatud nooremad ja varakamad, kuid siin peaks olema võimalus elu nautida eakatel, kes tunduvad praegu tõrjutud. Võib öelda ka seda, et vanalinn ei ole ka linna enda elanike seas väga populaarne, eelkõige kõrgete hindade tõttu.

- 1 Luua selliseid kohtumispaiku nagu Mustamäel Männi park, kus kõik lapsed ja vanad on koos ja naudivad sellist koosolemist.
- 2 Tuleb luua suhtluskohti, kus saaks kohtuda, vahetada ideid ja lahutada meelt.
- 3 Luua ka peale Raekoja platsi sellist laada või kirbuturu melu, mis on mujalt ära kadunud (enne olid uuskasutuskeskus, plaadimägi).
- 4 Suveprojektide programm loovisikutelt, millega elavdada linnaruumi.
- 5 Kasutada ära linna seniore kasulikes tegevustes. Nad on valmis olema kasulikud ja abiks.

Loomekeskused

Loomekeskuste roll ja vajadus nende järele tõstatus kõigil kohtumistel. Loovisikud vajavad kohti, kus nad saaksid tegutseda vabana institutsioonidest, samuti vajavad nad teatud avalikku tuge, kuna ei suuda konkureerida kinnisvaraturul neile vajalike pindade hankimisel või rentimisel. Taas olid märksõnadeks: töö ja kohtumispaik, suhtlemine eri valdkondade vahel, ideede vahetus, mitmekesisus.

- 1 Loomekeskused – linna tõmmatakse väljastpoolt inimesi, kes loovad ja töötavad selles keskkonnas. Ühtlasi loovad sidemeid ülikoolidega.
- 2 Stipendiumide süsteem loovisikutele (nii omadele, kui võõrastele), et tõmmata rohkem huvitavat rahvast kokku. Heterogeensus!
- 3 Tallinna meediaklaster. Võiksime oma keskse asukohaga ida-lääne vahel tõmmata rahvusvahelist meediat.
- 4 Tallinn vajaks ka tehnoloogiaküla, sellist, kus tehnoloogia seguneks loovate valdkondadega. Tehnoloogiaküla nõuab ka vastavast fookust hariduses.
- 5 TLÜ ja TTÜ teaduskogukonnad tuleks integreerida loova linna arendamisse.
- 6 Klaasisulatusahi klaasikunstnikele näit. Kultuurikatlas.
- 7 Ideede vahetamise keskkond, kohtumispaik – KUKU alla käinud, praegu ainult NOKU klubi, enne oli ka Kloostriait.
- 8 Kohad, kus (talvel) n.ö koguneda, kokku saada, kus inimestega rääkida.
- 9 Loovisikute keskus, koht kuhu on võimalik taotleda linna tähtajalisi stipendiume – näiteid on teistest linnadest, kus selline süsteem eksisteerib.
- 10 Residentide programm. Residentidele linnas eraldada maja. Kokkuleppel linnaga teeks resideerumise lõpul näituse vms. projekti linnas.
- 11 Tõmmata ligi rahvusvahelist seltskonda; nt Balti Meediakool, disain, muusikaõppeasutused jne.

Loomeinkubaatorid

Loomeinkubaatorid ja nende funktsioon ei olnud võib-olla kohati kõigile aruteludel osalejatele arusaadavad, kuid vajadus sellise struktuuri järele, mis pakub loovinimestele iseseisva ettevõtluse alustamiseks tuge, oli selgelt väljendatud. Peale ettevõtlust soodustava funktsiooni leiti, et on oluline, kui see on ka koht, kus on võimalik kontakt erinevate valdkondade vahel (kohtumispaik). Tallinna loodavast loomeinkubaatorist oli teadmine väga vähestel, pigem seostati seda Kultuurikatla tulevikuga, mille tegevusest oldi teadlikud ja usuti ka selle realiseerumist.

- 1 Oleks vaja ka *seed camp*'i laadseid üritusi organiseerida, kus on loovisikud ja investorid koos ning kus ideed n.ö leiavad raha.
- 2 Loovisikud vajavad tugistruktuuri, mis ei pea aga paiknema ühes kohas, pigem jaotatud, kunstikõrgkooli, kultuuriasutuse juures vms.
- 3 Välja võiks olla arendatud kontakt- või tugiisikute süsteem, kelle poole julgetakse pöörduda, kes aitavad jagu saada bürokraatiast ja paberimajandusest.
- 4 Kultuurikatel kui keskkond, kui ruum, kuhu tulla vahetama ideid, saama tuge,

katsetama uute ideedega

Festivalid

Üldiselt leidsid aruteludel osalejad, et Tallinnas on ka praegu küllaltki elav festivalielu, kuid see on killustatud ja sageli ka vähe kommuniqueeritud. Festival on kohtumispaik, mis tõmbab ligi inimesi mujalt. Väidetavalt Tallinn ei ole oma infrastruktuurilt võimeline viima läbi suurfestivale, mistõttu leiti, et siin peakski keskenduma väiksematele asjadele.

- 1 4–5 valdkondlikku festivali, mis tõmbaks ligi ja oleks kohtumispaik.
- 2 Võiksid olla mitmepalgelised väikesed asjad. Suurüritusi ei vea infrastruktuur välja.
- 3 Igal kuul mingi kunstivaldkond fookuses – näide Tampere, iga kuu erineva valdkonna festival.
- 4 Festivalid vajavad senisest paremat logistikat ja koordinatsiooni.
- 5 Linnade vahelised üritused, *twin-city* festivalid, karnevalid. Segada kultuure. Praegu väga vaoshoitud.
- 6 Suvi on üleekspluateeritud. Mõelda ka talvele ja teistele aastaegadele. Kõik ei ole kliimas kinni.
- 7 Valgusfestival radikaalseks. Kõik tuled kustuta ja näidata filme.
- 8 Toidufestival. Eesti toit on väga hea, aga ka teiste rahvusköövide paremaid näiteid võiks esile tuua.
- 9 Kultuuride festival, mis kasutab ära linna paljurahvuselisust (*Lüüra on juba*).

Kool

Kooli roll loovuse arendamisel leidis sagedast rõhutamist, kuid enamasti ei peetud silmas otsest õppeprotsessi, vaid loomingulist ja erinevusi tolereerivat keskkonda, teadmiste loovat kasutamist ja sellele ärgitamist, emotsionaalset arengut. Kõik see koos püüdega ise teha, mitte matkida, peaks olema koolis loovuse arendamise aluseks. Paraku näiteid sellistest koolidest oli tuua vähe, kui jätta kõrvale kunstide õpetamisega tegelevad koolid. Kool peab olema loova linna alustugi.

- 1 Kool peab suunama loovusele, isikupärasusele. Palju kasvab matkijaid, aga uut, püüdlust isikupärasusele on vähe.
- 2 Emotsioon ja eristumine on loovuses väga oluline, seda peab julgustama ja pakkuma juba kool.
- 3 Koolid kui füüsilised keskkonnad peavad olema eristatavad ja isikupärased, loovust turgutavad, mitte nn steriilne euro.
- 4 Haridusele, eriti ülikoolidele suurem prioriteet. Linn peaks omama aktiivset partnerlust ja toetama ülikoole.
- 5 Loovad koolid (praegu vaid üks, mis vastab – VHK). Kõik koolid peaksid omama loovat keskkonda ja loovust toetavat suhtumist. See peaks olema tõsine fookus linnale.

Noored

Noortekultuur eristub mitmetel arengupsühholoogilistel põhjustel, kuid vajab tõsist suhtumist. Noored ei ole ka ühtne sihtrühm, seal on olulised vanuselised erinevused. Ühest küljest vajavad noored Kullo tüüpi huvikeskusi, kus nad puutuvad kokku väga erinevate loovate valdkondadega alates tehnikast ja kunstidest kuni trummimänguni. Teisalt vajavad nad kohti, kus tegeleda ainult neile omaste asjadega nagu rulatamine või trikirasõit, seda ka siseruumis, kuna talv on meil teatavasti pikk.

- 1 Stimuleerida noorte loovust. Loovuskeskused või huvikeskused omavad

- integreerivat rolli. Peaksid olema kõigis linnaosades.
- 2 Laste loovuse arendamiseks tingimuste loomine peab olema üheks läbivaks fookuseks.
 - 3 Avalikud mängukeskused, loovuskeskused igas linnajaos.
 - 4 Luua noortele KOHTI, keldristuudioid jms. Nii on nad tänavalt ära ja tegelevad loovate asjadega

Linnavõim

Loova linna seisukohalt on linnavõimu tegevusel keskne tähendus. Loova linna strateegia rakendamine eeldab maailma kogemuses linnavõimu poolt visioonile pühendumist, eestvedamist ja aktiivset tegutsemist. Ootused linnavõimu tegevusele on loovisikutel kahtlemata kõrgendatud, kuivõrd loovuse tulemused realiseeruvad sageli avaliku hüvena ning turud ei suuda kultuuriloomega seotud valdkondade tegevust reguleerida, mistõttu selle valdkonna areng linnas vajab avaliku võimu sekkumist.

- 1 Tallinnal peaks linnapea kõrval olema visiooni juht.
- 2 Vaja on linna poolt sõnastada jõulisi prioriteete, muidu kõik pudeneb näppude vahelt.
- 3 Linna poolt tuleb arendada koostöömehhanisme loovvaldkondade esindajatega suhtlemiseks.
- 4 Ametnikud ja loovisikud vajavad vahendajaid (*icebreaking*), ühiseid nõukogusid vms.
- 5 Linna kultuurikoda.
- 6 Kultuurkapitali põhimõtte rakendamine linna kultuuri arengu juhtimisel ja ürituste rahastamisel.
- 7 Linna toetuste ja stipendiumide süsteem kunsti, kultuuri ja teaduse loojatele.
- 8 Mõtteviiside muutmine, innovaatilise mõtte toetamine, tunnustus.
- 9 Eraalgatuse ja -tegevuse esiletõstmine.
- 10 Erinevate ideede panga loomine ja tegevuste toetamine.
- 11 Linnavalitsus legitimeerib ja reguleerib „skvottimise”. Linn määratleb ruumid, mida tohib kindlatel tingimustel kasutada.
- 12 Luua linna juurde struktuur, mis tegeleks linna turunduse, ürituste korralduse koordineerimise jms. Nimetatud struktuur võimaldaks linnaruumis toimuvat koordineerides (kultuuri)ürituste korraldajail säästa aega kooskõlastamistelt eri ametkondade vahel.
- 13 Linn peaks suurendama oma võimekust riigiga koostöö tegemisel (EV aastapäeval pole linnal rolli, 2011 programmis on koostöö segane jne).
- 14 Linnaametnikele võiks korraldada praktikaprogramme linna kultuuriorganisatsioonides. Vähendaks jäikust.
- 15 *Event Office* – turundaks Eesti, Tallinna kultuuri, tooks sisse välismaalt. Praegu kaotab Tallinn palju võimalusi – turil esinejad, näitused vms.
- 16 Informatsiooni edastamise ja kommunikatsiooni korraldamisel võtta eeskujul Kopenhaagenist.
- 17 Reeglid eluks vanalinnas, Itaalias näiteks pead seal elama ja kindlatel tingimustel võid välja üürida.
- 18 Kolmes keeles kultuuri infoportaal, kus oleks ka infot vabade ruumide, teiste kultuuritegijate, klubide jne kohta Tallinnas.
- 19 Kultuurimänedžeride koolitamine, organisatsiooniline toetamine, et neist kasvaksid vahendajad loojatele, kes peavad tegelema oma asjaga.
- 20 Linna toetus erinevatele kunstide kursustele ja koolitustele, kus võiksid osaleda

nii lapsed kui täiskasvanud.

- 21 Arendada linnade vahelist koostööd kunstnike ja kunsti vahetamise programmidega, eelkõige Peterburi ja Helsingiga.
- 22 % ehitismaksumustest kultuurile (Saksamaa näide).
- 23 Luua analoogselt Katariina käiguga võimalus kunstnikele üürida soodsalt pinda ja luua oma müügiateljeesid.
- 24 Linn vajab avatud kommunikatsioonikeskkonda.
- 25 Visioonikonverents tuleb ette valmistada laiemapõhiselt, eelaruteludega, kaasata ülikoole. Ideede börs.
- 26 Arengustrateegilistes küsimustes peab olema loodud järjepidevus, ei tohi sõltuda ajutisest võimust.
- 27 Ühekanaline suhtlemine linnavalitsusega. Et inimene ei pea jooksuma, jookseb probleem või paber.

Transport

Linnatransport on loova linna seisukohalt oluline märksõna. See on linnastunud eluviisi puhul, mis on iseloomulik suuremale osale loovisikutest, väga oluline ja isegi eluline faktor, mis määrab elukvaliteedi linnas. Lisaks sujuvale ühe ümberistumisega ühest linna otsast teise ühendusele on latusal transpordisüsteemil roll ka kultuuriteenuste kättesaadavuses, sest suuremas osas kuuluvad kultuuriteenused nn öhtuse majanduse (*night-time economy*) sfääri. Hea transpordisüsteemi väljaarendamist pidasid tähtsaks kõik arutelugrupid.

- 1 Liiklusest ja liiklemisest algab kõik!
- 2 Pääse kultuuriüritusele võiks olla ka ühistranspordivahendi pilet – see oleks tugev signaal omavalitsuse poolt.
- 3 Arendada keskkonnasõbralikku ühistransporti. Osa roheline linna ideest.

Kultuuriinfo

Kultuuriinfo kättesaadavus on peaaegu iseenesestmõistetav infotehnoloogia tänaste vahendite juures. See võib olla ühtlasi infoallikaks kui ka reklaamiks ja turunduskanaliks. Täna peaks virtuaalne kultuurivärv olema esmaseks aknaks linna kultuuriellu nii kodanikule kui külalisele. Paraku kostus kriitikat selle praeguse nõrga kvaliteedi kohta väga mitmes vormis. Linnas toimub palju, kuid väideti, et kiiret ja adekvaatset infot on raske hankida, eriti kui soov kuhugi minna tekib spontaanselt.

- 1 Tallinnal peaks olema virtuaalne kultuuriportaal.
- 2 Info kultuuriellu kohta võiks olla kusagil südalinna suurelt projitseeritud.
- 3 Sündmuste kommunikatsioon ja informatsioon peaks olema süsteemne ja atraktiivselt korraldatud.

4.2.4 Piirangud loovale Tallinnale

Viimase laiema teemana keskendusime aruteludel nendele piirangutele ja takistustele, mis ei lase Tallinnal kujuneda loovaks linnaks. Ühtlasi palusime osutada ka võimalustele, kuidas neid takistusi oleks võimalik ületada. Kokkuvõtlikult osutati enim järgmistele probleemidele.

Rakenduse ja väljundi leidmise probleem, täpsemalt:

- 1 paljud loovad inimesed ei leia erialast rakendust (pole erialast töökohta ja haridus on väga kitsas);
- 2 laiemalt vaadates on Eestis, Tallinnas üldse palju inimesi, kes ei leia rakendust;
- 3 ei propageerita välisspetsialistide ligitõmbamist, nende soodsate tingimuste loomist;
- 4 ei üritata pidurdada „ajude äravoolu“ Tallinnast, ka siin elavate loovate inimeste jaoks tuleks luua head töötingimused;
- 5 praegune tööhõivestruktuur ei ole see, mis inimesi rahuldaks. Sellest tulenevalt on paljud loovad inimesed sunnitud otsima endale rakendust väljaspool Eestit.

Laste ja noorte (loovuse) arendamise vähene tähtsustamine. Tallinnas on vajaka lastega väljaskäimise kohtadest; lastele ei pakuta tegevust – Tallinnas ei ole lapsel mängulise loovuse avaldumise vormi. Seotud probleemiks on keskkonna „eurostumine“ (see on hirmus, kui laste jaoks on kõik euro: pliats, ranits jne, et ei ole enam hoove, plekitükke, usse jms).

Vajaka jääb koostööst ja sidususest (nii tegevuste, sündmuste kui isikute tasandil), info ei liigu; täpsemalt väljendub see järgmiselt:

- 1 Tallinnas toimub palju, info ei liigu, osaleda ei tea või ei jõua;
- 2 Erinevaid tegevused ei ole omavahel seostatud; näiteks: kuigi Tallinnas toimub päris palju festivale, ei seo neid omavahel miski;
- 3 Tallinna giidide edastatav info erineva tasemega;
- 4 vähe on erinevate valdkondade, uue ja vana jms sünteesi (mis on samas loovale linnale, loovmajandusele üks iseloomulikest märksõnadest);
- 5 ei nähta vajadust teha koostööd: igaüks on pigem enda eest väljas, püüab oma ideed ellu viia, püüab ise toime tulla. N.ö probleem ongi see, et siin on ka üksi võimalik läbi lüüa (võrreldes suurlinnadega, kus see on oluliselt keerulisem);
- 6 ka siin elavate, töötavate välismaalaste vahelised sidemed on nõrgad;
- 7 suletud võrgustikud – ringi keeruline sisse saada;
- 8 liiga tugev individualism;
- 9 ignorantsed inimesed, väga piiratud kommunikatsioon;
- 10 eesti- ja venekeelsed grupid totaalset eraldatud, nagu oleks kaks eraldi maailma⁶³;
- 11 kultuurimänedžeri elukutse esindajate vähesus; nende ettevalmistamisele suurema tähelepanu pööramine oleks üks võimalik viis, kuidas koostööd eri valdkondade, inimeste vahel suurendada.

Keskkonna (ka traditsiooniliste kultuuriinstitutsioonide) vähene atraktiivsus – Tallinna linnaruum ei ole inspireeriv:

- 1 kunst linnaruumis on Tallinnas praktiliselt olematu; (isegi Tartus avatakse praktiliselt iga aasta uus skulptuur või purskkaev või ausammas vms);
- 2 ei saa rääkida rohelisest Tallinnast: kui Harju tänava park kõrvale jätta, toimus suurem parkide rajamine ca 100 a tagasi;
- 3 vanalinn on ahistav, ei saa isegi tasuta pingi peal istuda;
- 4 professionaalse kunsti, käsitöö jne väljapaistmatust (kui ümberringi on rämps ja merevaigupoed jms, ei paista kõrgetasemeline asi nende hulgast välja).

⁶³ Huvitav on siinkohal märkida, et vene- ja eestikeelsete gruppide eraldatusele pöörasid tähelepanu ka just välismaalaste ja välissaatkondade esindajate grupp.

Keskkonna killustatus, linnaruumi kui terviku mitteamendamine ja (sellega seotult) transpordiprobleemid:

- 1 Tallinnas arendatakse (üksik)objekte, ei tegelda linnaruumi kui terviku arendamisega – arendatakse objekte, aga unustatakse ära ühendused: kuidas sellele objektile ligi saab; tihti antaksegi arutamiseks üks objekt. Aga ei saa hinnata ühte objekti, vaid just ka keskkonda selle ümber;
- 2 detailplaneeringute planeerimisel ei arvestata inimeste vajadustega. Räägitakse peaausjalikult sellest, milline väljanägemine saab olema, aga vähe räägitakse, mis funktsiooni kavandatav hoone kannab, mida inimestele annab, kuidas hakkab inimestega „suhtlema”, mida pakub piirkonna elanikele jne;
- 3 piirkondade (ajaloolise) rolli mitteärakasutamine: oluline on ära tabada, millised piirkonnad millist rolli mängivad. (Nt toodi pettumusena Rotermanni kvartal: Coca-Cola Plaza taga toimusid Stalkeri võtted, maailmakuulsad režissöörid olid sellest kohast vaimustuses. Hoolimata, et see ruum ja kaubamaja on maitsekalt tehtud, jättis linn mõtlemata selle koha miljööväärtuse. Oleks võinud tööle panna koha kultuurilise aspekti;
- 4 liigne tähelepanu on autodel (parkimisel), mitte inimestel;
- 5 vanalinnas on 7 platsi, mida kasutatakse praegu parkimisaladena. Neid pole üldse tähistatud ja inimesed ei teagi, et need on olemas. Võtta need platsid ja teha need inimestele;
- 6 transport ei ole Tallinnas läbi mõeldud, transpordiküsimusele ei ole lähenetud kontseptuaalselt: üks ühissõidukirida Pirita teel ei muuda midagi. Näiteks pole suudetud korraldada seda, et kui on neli inimest autos, olen n.ö takso ehk ühistransport ja võin sõita ühissõidukirajal. Või siis jälle, et hommikul lähaks kolm sõidurada linna ja õhtul kolm sõidurada tagasi. Või et koolid alustaks hommikul 15 min vaheaegadega.

Puudu on kokkusaamise kohtadest:

- 1 igasugust klubilist jms tegevust on tegelikult väga vähe;
- 2 meil puudub keskus, mis koondaks (erinevate loomevaldkondade inimesi). Lõimumisest saab rääkida ehk persoonide, aga mitte organisatsioonide tasemel;
- 3 Tallinna avalik ruum: pargid jne pole üldse mugavad, inimesed ei käi nendes. Tallinnas ei saa inimesed kokku välikohtades; ikka minnakse kuhugi siseruumi;
- 4 vanalinnas on 7 platsi, mida kasutatakse praegu parkimisaladena. Neid pole üldse tähistatud ja inimesed ei teagi, et need on olemas. Võtta need platsid ja teha need inimestele;
- 5 linna tegevused koonduvad, neid koondatakse Raekoja platsile. Aga meil on nt ka Snelli tiigi park, Tammsaare park. Oluline on, et jõutaks paljude linnakodanikeni (kõik kodanikud ei tule Raekoja platsi);
- 6 pole keskset platsi, kus inimesed saaksid kokku tulla.
- 7 näide Mustamäelt: linnavalitsus tegi *männipargi*. Seal on tuhanded inimesed, nagu festival iga päev, täielik integratsiooni park. Ja inimestel on aega seal käia. Enne võib-olla inimesed ei teadnud tahtagi sellist asja. Samamoodi on Kadriori ja sealne uus keskus;

Linnavõimupoolne vähene loovuse toetamine ja kodanike vähene kaasamine, mis seisneb erinevates asjades:

- 1 linna ametid on seatud mingite spetsiifiliste eksisteerivate probleemide lahendamiseks. Pole olemas kohta loovate protsesside juhtimiseks. Ei saada aru, et linna transport ja kommunaalprobleemid pole võrreldavad kultuuriliste

protsessidega, mis on suunatud tulevikku; mingi ürituse korraldamisel läheb palju „auru” erinevate ametkondade vahel jooksmiseks ja kõikide nõuete teadasaamiseks ja kooskõlastamiseks, peaks olema üks koht, mis keskselt infot haldab;

- 2 raske on identifitseerida, kellega linnas millestki rääkida. Kui mõelda valdkondade lõikes nagu nt ettevõtlus, innovatsioon, loomemajandus jne – siis on ca 4 erinevat institutsiooni, kellega on vaja rääkida (ettevõtlusamet, arendusosakond jne). Igapäevaselt polegi nii keeruline. Eriti on probleemi märgata, kui teha mingeid suuremaid projekte;
- 3 linn ei ole hetkel oskuslik tellija;
- 4 kogu avaliku sektori võim on liiga politiseeritud ja alalhoidliku loomuga. Linna juhtimine peaks olema sõltumatu. Vajadus on loovamate inimeste järele;
- 5 linnavalitsuse poolt ei tule toetavat positiivset tagasisidet loovatele ettevõtmistele;
- 6 puudub loojatele suunatud tugisüsteem (enamuse ei suuda olla korraga loojad ja ettevõtjad);
- 7 alustatud ideede jätkuvus ei ole tagatud, pidevalt alustatakse uuesti, puuduvad poliitilised kokkulepped kursi hoidmiseks;
- 8 alafinantseerimine Tallinna linna poolt;
- 9 tuleks lõpetada massikultuuri, kommertsit toetamine ja minna inimestele lähemale. Luua keskkond, kus inimene tunneb ennast väärtuslikult. Kus ta tahab viibida ja anda oma panus vabast tahtest lähtuvalt;
- 10 vähe on kodanikke kaasavaid üritusi – nendest on suur puudus (linna poolt organiseeritud kultuuriüritus ei saa olla (ainult) selline, et lauldakse Raekoja platsil). Võiks olla näiteks sellised üritusi 'et tule võta oma laps kaasa ja teeme *recycle* paberist midagi'. Siis tekiks topeltmõju, et räägime rohelisest ideest ja ka kaasame sellesse kodanikkonda.

5.

Loova Tallinna visiooni kontseptsioon

Loova Tallinna visioon kätkeb endas lahtimõtestust selles osas, kuidas anda tõuget Tallinna uuenemisele 21. sajandi edukaks linnaks läbi kultuuri ja loovate ressursside sihipärase arendamise. Arengu suunamine tähendab valikute tegemist, vähemalt mingiteks ajaperioodideks. Valikute tegemist tuleb mõista esimesel astmel mitte kui aktsioonide või programmide, vaid kui dominantide valikut, nende esiletõstmist. Dominantide määratlemine pole absoluutne, vaid on perioodipõhine, see sõltub praegustest vajadustest, teadmistest, soovidest ja oskustest, mis mingi ajaperioodi järel on muutunud ning vajavad ümberhindamist.

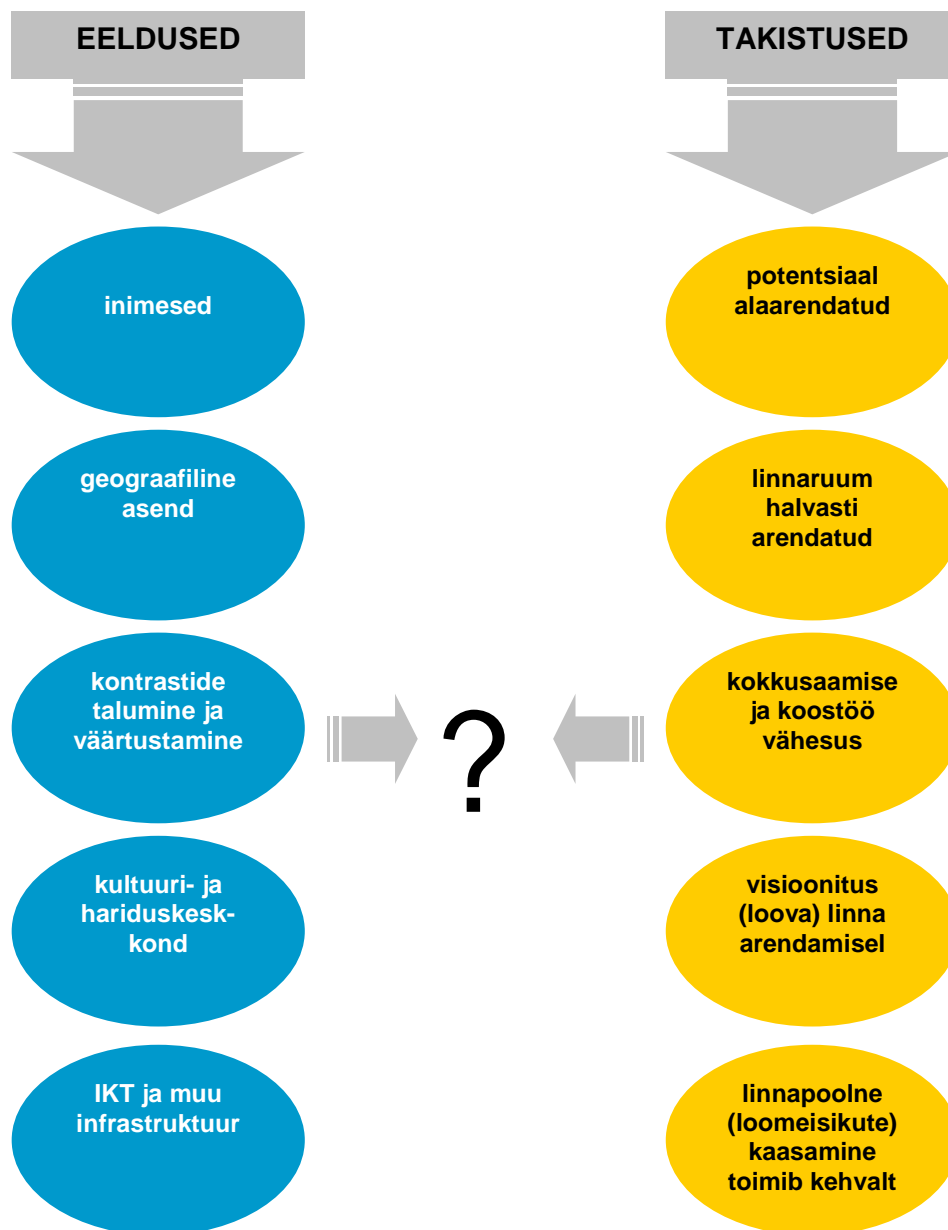
Visioonikontseptsiooni käsitleme me küsimustekompleksina. Esmalt tähendab see olulisemate lähte-eelduste ja probleemide sõnastamist. Teiseks: visiooni tuuma määratlemine. Selle formuleerimiseks on vajalik mõtestada lahti järgmised sõlmküsimused: eesmärgistatuse küsimus, Tallinna kui loova linna positsioneerimise küsimus ehk visiooni ambitsioonikuse tase (selle mõju tšenter ja ulatus) ning samuti sihtgrupiline fokuseeritus: visiooni suunitletus selle kandjate osas. Vastuseid nendele küsimustele võibki nimetada Tallinna kui loova linna visiooni põhikomponentideks. Kolmandaks: visiooni realiseerimiseks vajalik lähenemine ja võimalikud esimesed sammud ning vahendid. Eelkirjeldatu on kokkuvõtlikult esitatud joonisel 2.

Joonis 2 Loova Tallinna visioonikontseptsiooni alusskeem

5.1 Tallinna lähteplatvorm ehk toetavad eeldused ja ületamist vajavad takistused

Loova Tallinna visioon lähteplatvormina formuleeritavad eeldused ja takistused on visiooniarutelude seisukohtade üldistused ja tõlgendused. Vaata joonis 3.

Allikas: autorid, arutelude ja uuringute üldistus ja interpretatsioon

Joonis 3 Lähteplatvorm loovale Tallinnale

Alljärgnevalt on eeldused ja takistused lähemalt lahti kirjutatud.

E1: Inimesed: loovad, avatud, kultuurihuvilised

Tallinnas, võrreldes ülejäänud Eestiga, on suurim loovate inimeste ja ka loovate ideede kontsentratsioon. Inimesed on Tallinnas avatud: uutele, mõtetele,

arvamustele, sh ka alternatiivsetele lähenemistele; „omaks” saada on Tallinnas lihtne. Tallinna iseloomustab eksperimenteerimisjulgus ja kõrge mobiilsus, harjumus muutustega ja nendega kergesti kaasamine. Inimesi Tallinnas iseloomustab ka kõrge kultuurihuvi ja kultuuritarbimise tase.

E2: Geograafiline asend: asume ristteel, väravas, keskpunktis, sadamas, piiri peal

Geograafilise asendi eelis seisneb asumisest Ida ja Lääne – Euroopa ja Aasia piiril. Geograafilise asupaiga karakteristikutest räägivad Tallinna kasuks mereäärsus, mis võimaldab Tallinnal olla sadamaks ja väravaks: mis tähendab nii paremat ligipääsu siia kui pakub võimalusi sidemete loomiseks teiste riikide ja linnadega. Paiknemine tugevate keskuste nagu Helsingi, Stockholm, Peterburi jt vahel on Tallinnal võimalus ära kasutada n.ö keskpunktis olemise eelised.

E3: Kontrastide talumine ja väärtustamine: kõrvuti asub vana ja uus, ilus ja kole, suur ja väike

Tallinnale on korruga omased nii suur- kui väikelinna jooned. Erinevused linnaosade vahel on suured, need on justkui erinevad maailmad ning Tallinna kompaktsus võimaldab kiirelt liikuda ühest keskkonnast teise. Kihistumine arhitektuurilises mõttes on suur – linnaruumis asuvad lähestikku erinevad ajaloolised perioodid, korruga on nii uus kui vana (e-võimalused keskaegses linnas). Nn lahendamata kohtade olemasolu (Patarei vangla, Kopli, „magalad” jt) ehk „augud” linnaruumis mõjuvad inspiratsiooniallikatena.

E4: Kultuuri- ja hariduskeskkond: multikultuurne, mitmekesine, institutsionaalselt tugev

Multikultuursus, sh vene keelt kõneleva elanikkonna paljusus Tallinnas „töötab” loova linna arendamise tugeva eelisena. Rahvusvahelistumise trendi kaudu suureneb multikultuursus veelgi. Tallinna iseloomustab erinevate algatuste ja ürituste paljusus, kultuuriprogrammi mitmekesisus ja rahvusvahelisus. Tallinn on Eesti kultuurielu keskus institutsionaalses mõttes: siin asub rahvusooper, rahvusteater; Tallinn on kunstihariduse, sellealase akadeemilise potentsiaali keskne kandja.

E5: IKT ja muu infrastruktuur: kättesaadavus, innovaatilisus

Avaliku interneti kättesaadavus ja avalike teenuste internetipõhine kättesaadavus Tallinnas loovad head eeldused loova ja mobiilse töökeskkonna kujunemiseks, mis on eriti oluline just loomevaldkondade esindajatele ja toetab ühtlasi ka nn uue majanduse arengut. Koheselt uudsete tehnoloogiate kasutamine (s.t vana infrastruktuuri olematus) loob Tallinnale konkurentsieelise teiste linnadega võrreldes. Üldist innovaatilist kuvandit toetavad erinevad e-teenuste lahendused.

T1: Potentsiaal alaarendatud: rakendamise, ligitõmbamise ja kinnihoidmise probleem

Tallinn ei toimi hetkel magnetilise keskkonnana ega talentide väärtustajana. Paljudel inimestel, sealjuures just paljudel loovatel inimestel Tallinnas puudub rakendus. Laste ja noorte loovuse potentsiaali ei hinnata ega kasutata piisavalt. Tallinna iseloomustab täna loovuse äravool, mitte selle ligitõmme.

T2: Linnaruum halvasti arendatud: autokesksus, avaliku ruumi kasutamatus, linnaruumi killustatus

Keskseks probleemiks on objektipõhine lähenemine ehk tervikliku lähenemise puudumine linnaruumi arendamisel. Kunsti vähesus linnaruumis – avalikku ruumi vähene ärakasutamine, sh oskamatus ära kasutada ajaloolis-kultuurilisi tähendusi, vähendavad olulisel määral Tallinna ruumilis-keskkondlikku atraktiivsust. Linnakeskkonna arendamise fookuses ei ole inimeste vajadused – nende heaolemine ruumis, mida näitab parkide jt rohealade vähesus, platside ja väljakute vähene tähtsustamine ja ärakasutamine, transpordisüsteemi autokeskne arendamine.

T3: Kokkusaamise ja koostöö vähesus: „seisev” info, eestlaste ja venelaste eraldi maailmad, tegemiste seostamatus

Ühena keskmatest probleemidest iseloomustab Tallinna erinevate tegijate, tegevuste ja valdkondade omavaheline kokkusaamatus ja sidustegevuste puudus. Probleem on seda teravam, et sageli ei nähtagi vajadust koostööks: kas ollakse selleks liiga individualistlikud või leitakse, et saadakse piisavalt ka üksi hakkama. Sealjuures eksisteerivad eraldi eesti- ja venekeelsed tegijad ja tegevusmaailmad. Koostöö vähesust mõjutab ja tingib üheaegselt info vähene liikumine ja kokkusaamise kohtade puudus. Avalik ruum ei soosi kokkusaamist ja suhtlemist, puuduvad paigad, mis koondaksid erinevate (loome)valdkondade inimesi.

T4: Visioonitus (loova) linna arendamisel

Linn ei toimi täna eestvedajana, algatajana, suuna näitajana. Linna bürokraatiaparaadi ülesehitus on killustunud, see on orienteeritud tänaste probleemide lahendamisele ja valdkonnapõhisele lähenemisele. Vähe on täheldada suunatust tulevikku, loovat protsesside juhtimist ning terviklikust nägemusest lähtumist. Linnavõim Tallinnas on üheaegselt nii impersonaalne kui politiseeritud (sõltuv).

T5: Linnapoolne (loovisikute) kaasamine toimib kehvalt

Linn ei toimi täna positiivse tagasisidestajana ega paku ka toetussüsteemi (nii materiaalselt kui mittemateriaalselt), mis lubaks loovisikutel tunda end tunnustatud tegijatena. Oskamatu tellijana ei ole linn kaasanud loomeisikuid otsustusprotsessidesse piisavalt, mistõttu ei ole osatud ära kasutada loovisikute ja -valdkondade potentsiaali linna arendamisel.

Hinnates eeldusi ja takistusi loova linna kontekstis, haakuvad need loovat linna iseloomustavate faktoritega (vt punkt 2.1.2). Samas on mitmed olulised loovale linnale omased tunnusjooned Tallinna puhul miinuspoolel – s.t on takistusteks, mida tuleb alles muuta või ületada, et need toetaks loova Tallinna visiooni teostumist. Oluline on märkida sedagi, et mõned Tallinnale omased jooned asuvad korruga nii eelduste kui piirangute poolel: linnaruumi nähakse korruga nii inspiratsiooniallikana kui väheatraktiivsena, inimesi peetakse korruga nii avatuks kui omaette-hoidjateks, -tegutsejateks. Kokkuvõtlikult annab see eeltoodud kontrastsuse märksõnale Tallinna kontekstis veelgi sisutihedama ja olulisema tähenduse.

5.2 Loova Tallinna visiooni komponendid

5.2.1 Eesmärgistatuse küsimus

Loova Tallinna eesmärgistatuse küsimuse käsitlemiseks seostatakse ühelt poolt loova linna enamlevinud taotlused (vt punkt 2.1.3.2) visiooniarutelude nende tulemustega, mis puudutasid küsimust, milleks loova Tallinna arendamine on oluline.

Loova linna neli levinumat võimalikku eesmärgipüstitust (majandusliku aktiivsuse kasv, sotsiaalse kaasatuse suurendamine, ruumilis-keskkondliku atraktiivsuse tõus, linna atraktiivsuse suurenemine väljapoole) aluseks võttes saab loova Tallinna arendamise eesmärgistatuse leidmiseks esitatud kümme väidet (vt ka Kast 6) grupeerida nelja taotluse alla järgmiselt:

Kast 6

Kas loova Tallinna arendamine on oluline selleks, et:

- uuendada linna kuvandit;
- tugevdada linnakodanike, siin tegutsevate ettevõtete jt subjektide identiteeti Tallinna suhtes (n.ö. kodanikuks olemise tunnet);
- parandada linnaruumi kvaliteeti;
- tõmmata ligi innovaatilisi ja kõrgtehnoloogilisi ettevõtteid;
- rõhutada loovust ja teadmisi linna majandusmudeli alusena;
- luua linnasiseseid tugevaid loovaid keskusi ja võrgustikke;
- pakkuda elanikele atraktiivset elukeskkonda ja vabaaja veetmise võimalusi;
- suurendada linna kultuurilist mitmekesisust;
- suurendada linna ajaloolise kultuuripärandi rolli;
- arendada turismi s.h. kvaliteetturismi.

(Kohaliku) majandusliku aktiivsuse kasv:

- rõhutada loovust ja teadmisi linna majandusmudeli alusena;
- tõmmata ligi innovaatilisi ja kõrgtehnoloogilisi ettevõtteid.

Sotsiaalse kaasatuse suurendamine:

- tugevdada linnakodanike, siin tegutsevate ettevõtete jt subjektide identiteeti Tallinna suhtes (n.ö. kodanikuks olemise tunnet);
- luua linnasiseseid tugevaid loovaid keskusi ja võrgustikke;
- suurendada linna kultuurilist mitmekesisust.

Ruumilis-keskkondliku atraktiivsuse suurenemine:

- parandada linnaruumi kvaliteeti;
- pakkuda elanikele atraktiivset elukeskkonda ja vabaaja veetmise võimalusi;
- suurendada linna ajaloolise kultuuripärandi rolli.

Linna atraktiivsuse suurenemine väljapoole:

- arendada turismi s.h. kvaliteetturismi;
- uuendada linna kuvandit.

Nende kümne väite jaotamine nelja teema alla on mõnevõrra tinglik (kindlasti toetab näiteks turismi arengu hoogustumine ka kohalikku majanduse elavnemist jne), jaotamisel on lähtutud kõige otsesematest ja vahetumatest seostest.

63 vastanu põhjal saadud tulemuste kokkuvõtte andis järgmise esineliku (tulemuste tugevamapõhjalisuseks on väidete esineliku andmisel kasutatud varianti, milles on kokku liidetud vastajate poolt tehtud esimene valik ning teine ja kolmas valik):

1. luua linnasiseseid tugevaid loovaid keskusi ja võrgustikke (39 vastajat); – **sotsiaalse kaasatuse, sidususe suurenemine**
2. rõhutada loovust ja teadmisi linna majandusmudeli alusena (29 vastajat); – **(kohaliku) majandusliku aktiivsuse kasv**
3. parandada linnaruumi kvaliteeti (28 vastajat); – **ruumilis-keskkondliku atraktiivsuse suurenemine**
4. pakkuda elanikele atraktiivset elukeskkonda ja vabaaja veetmise võimalusi (28 vastajat); – **ruumilis-keskkondliku atraktiivsuse suurenemine**

Kõige vähem oluliseks pidasid vastajad väiteid: “Loova Tallinna arendamine on oluline selleks, et suurendada linna ajaloolise kultuuripärandi rolli”, “Loova Tallinna arendamine on oluline selleks, et uuendada linna kuvandit”, ning “Loova Tallinna arendamine on oluline selleks, et arendada turismi, s.h kvaliteetturismi”. Mõlemad viimased väited kuuluvad eesmärgistatuse gruppi – loova linna arendamine on oluline selleks, et suurendada linna atraktiivsust väljapoole.

Loova Tallinna eesmärgistatuse jagamine, selle ühtmoodi väärtustamine linnas tegutsevate erinevate sihtgruppide poolt on loova linna arendamise seisukohalt äärmiselt oluline. Selleks pöörame tähelepanu sellele, kuidas kokkuvõttena saadud eesmärgistatuse esinelik peegeldab erinevate sihtgruppide (loomevaldkondade, ettevõtjate, mitte-eestlaste ja välismaalaste, välissaatkondade esindajate) arvamusi.

Loomevaldkondade esindajate seisukohad loova Tallinna eesmärgistatuse osas kattuvad üldtulemustega (sh ka väidete osas), mis iseenesest on loogiline, arvestades, et sellesse gruppi kuulunud vastanuid oli ka kõige rohkem. Ka ettevõtjate, välismaalaste, välissaatkondade esindajate ja mitte-eestlaste jaoks olid samuti eesmärgistatuse puhul olulised nii sotsiaalne, keskkondlik kui majanduslik mõõde. Küll on täheldatavad teatavad erisused nende väidete osas, mis neid mõõtmeid esindavad (vt punkt 4.2.2), mis siiski eesmärgistatuse üldise suundumuse seisukohalt ei oma määravat rolli.

Eesmärgistatuse küsimuse osas, lähtudes aruteludel osalenute arvamustest, on kokkuvõttes oluline järeldada järgmist:

- sihtidee, milleks loovat Tallinna on vaja arendada, peab olema mitut fookust sisaldav: loova Tallinna arendamine on **võrdselt oluline nii sotsiaalsete, majanduslike eesmärkide kui keskkonna atraktiivsuse suurendamise seisukohalt**. Sellist kolmefookuseliselt püstitatud eesmärgistatust tugevdab ja põhjendab omakorda asjaolu, et toetus sellisele kolmefookuselisele eesmärgistatusele avaldus kõikide vastajagruppide lõikes;
- nimetatud kolmefookuseline eesmärgistatus näitab ühtlasi seda, et loova Tallinna arendamine peab olema **suunatud eelkõige sissepoole** – loova linna kontseptsioonist lähtumine Tallinna arengu suunamisel on oluline **meile endile** – linna atraktiivsuse suurendamist (loova Tallinna arendamist n.ö väljapoole pakkumise eesmärgil) ei nähta esmajärgulisena.

Asjaolu, et erinevate sihtgruppide esindajad nägid loova linna arendamisvajadustena erinevaid fookusi, on positiivne. Loova linna arendamise eesmärgistatus on ka rahvusvahelises edukas praktikas tavaliselt kompleksne ning pigem rõhutatakse seda, et loova linna kontseptsioonist lähtumine tähendabki ennekõike oskust ühendada ja siduda eelkäsitletud võimalikke eesmärgistatusi.

Eelnevast ei tulene, et linna nn *brandimise* fookust saaks eesmärgina pidada mitteoluliseks. See on loova linna kontseptsiooniga olemuslikult kaasnev (nt talentide ligitõmbamine kui üks loovale linnale omastest joontest). Küll aga tähendab see selgelt seda, et teiste jaoks atraktiivne olemist ei peaks asetama esimesele kohale, vaid peaks olema toetavaks ja ajalise mõttes järgmise järgu eesmärgiks.

5.2.2 Positsioneerimise ja ambitsioonikuse küsimus

Igasuguse visiooni koostamise üks funktsioone on kavandamise objektiks oleva süsteemi positsioneerimine mingil laiemal skaalal. Visioonis peegeldub kavandajate ambitsioonikus, kui „kõrgele või kaugele”, millisele kvalitatiivsele tasandile tahetakse antud objektiga jõuda. Reeglina peetakse kõrget ambitsioonikust visioneerimisel paremaks kui madalat. Ambitsioonikast visioonist võib hiljem teha järeleandmisi, hajutada tema realiseerimist pikemale perioodile jne, liiga madal ambitsioonikus, lisaks sellele, et ta ei motiveeri inimesi, orienteerib osalejad tavaliselt küllalt perspektiivitusse „täiendamise, parandamise, suurendamise” rajale, mis tihti jätab tegelikult efektiivsed lahendid olemasolevatele või tekkivatele probleemidele kavandajate vaatluse alt välja⁶⁴. Eelnev ei tähenda loomulikult seda, et visioon võiks olla selgelt ebarealistlik, näiteks reaalseid konkurentsieeliseid ignoreeriv. Esiteks demotiveerib see inimesi, teiseks viib resultaate mitteandvate tegevusteni ja vahendite mõttetult kulutamiseni.

Linnade arengu kavandamisel, kus väga olulisel kohal on paremate funktsioonide haaramine teiste linnade konkurentsisis, on visiooni loomisel küllalt keskne linna soovitava nn mõjuareaali fikseerimine. Teiste sõnadega, kas Tallinn lihtsalt ühe Eesti linna ja pealinnana või olulise rahvusvahelise mõjutsentrina, „tegijana” ja kui, siis kui laias geograafilises mastaabis. Teine ambitsioonikuse mõõde seostub „oivalisusega”: kas mingist aspektist (nt loovuse aspektist hinnates) normaalne, hea, väga hea või kasvõi maailma parim (linn). Loomulikult on need kaks aspekti seotud: mida tugevam tase oluliste kvaliteetide osas, seda suurem šanss saavutada lai rahvusvaheline mõjuareaal. Viimane loob jällegi paremad võimalused oma kvaliteetide parandamiseks.

Tallinna kui loova linna positsioneerimise küsimuse lahtimõtestamisel on ühelt poolt oluline tugineda sellele, kuidas on Tallinna juba positsioneeritud ehk millisele positsioonile määratlevad Tallinna olemasolevad pikaajalised strateegia- ja arengudokumendid. Teiselt poolt toetume visiooniarutelude seisukohtadele.

⁶⁴ Nagu on näidanud süsteemianalüüsi klassikud nagu R. Ackoff jt, avanevad probleemide lahendamisevõimalused alles siis, kui asetame objekti laiemasse konteksti.

Pikaajalistest arengudokumentidest hulgast lähtutakse strateegiast Tallinn 2025 ja Tallinna arengukavast aastateks 2006–2021, sealjuures põhimõtteliselt strateegiast Tallinn 2025, kuna arengukava lähtub oma eesmärgipüstitusel täiel määral strateegiadokumentidest.

Strateegia Tallinn 2025 rõhutab, et Tallinn nagu ka teised linnad saavad eelseisval perioodil areneda edukalt vaid läbimõeldud seostatuse puhul laiemasse regionaalsesse ja rahvusvahelisse konteksti. Sealjuures kesksel kohal on koostöövõrgustikud teiste linnadega, seda väga mitmetes erinevates vormides: ettevõtetevaheline võrgustumine, koostöösuhteid erinevate erialade inimeste ja ühenduste vahel, ülikoolide ja teiste haridusasutuste vaheline koöperatsioon, koostöö kohalike omavalitsuste ja nende institutsioonide tasandil, regulaarsed kultuuriüritused, transpordiliinide ja -võrkude arendamine, turismialane koostöö jne. Nn „haardeulatuse” osas rõhutab strateegiadokument, et Tallinna tähtsus ja tegutsemisulatus ulatub selgelt kaugemale vaid kohaliku tähtsusega linnast ning tõstatab positsioneerimise osas küsimuse kujul: kas juletakse eesmärk seada kaugemale regionaalsest tasandist.

Antud strateegias on lähtekohaks võetud siiski, et Tallinna põhiliseks tegutsemisruumiks (mõjuruumiks) on Läänemereruim ning positsioonina selles ruumis on nähtud koostöösõlmeks olemist (kas üksinda või koöperatsioonis Helsingiga). Vastuargumentidena laiemas mõjuulatuse osas on kasutatud n.ö objektiivseid näitajaid – Tallinna linna üldisi karakteristikuid: linn, mille elanike arv jääb alla poole miljoni inimese piiri, ei saa ka eduka arengu puhul pretendeerida üleeuroopalise tähtsusega metropoli rollile. Samas on lisatud, et üksikutes niššides võib siiski eeldada Läänemereruumi piire ületavat mõjuareaali.

Niššitegevuste osas märgitakse strateegias Tallinn 2025, et Tallinna jaoks on oluline arendada välja vähemalt paar sellist tegevusvaldkonda, mille osas ta on tuntud mitte ainult Põhja-Euroopas, Läänemere riikide linnade seas, vaid laiemas rahvusvahelises ja soovitatavalt isegi globaalses ulatuses.

Linna positsioneerimine majanduslikus konkurentsisis teiste linnadega ja positsioneerimine loovlinnana ei pruugi olla päris üks ja sama. Võib teha majanduslikult mõjuhaardelt „Läänemere kuningaks”, samal ajal aga näiteks kõige loovamaks linnaks terves Euroopas. Või vastupidi. Kuna aga loovlinna kvaliteedid on (peale muu) ka väga oluline konkurentsieelis (saamaks talendikaid inimesi või turistide näiteks), siis on need kaks positsioneerimist siiski omavahel seotud.

Alljärgnevalt analüüsitakse, kas aruteludes esiletulnud seisukohad ja loova linna kontseptsiooni aluseks seadmine Tallinna arengu kujundamisel võiksid Tallinna pikaajalises strateegiadokumentis esitatud positsiooni muuta ja kui, siis millisel kujul.

Aruteludest jäi seisukohana kõlama küll Tallinna strateegiline positsioon geograafilises mõttes: asumine ristteel ja keskpunktis, väravaks olemine jne; siiski ei tuleks seda interpreteerida selliselt, et Tallinn linnana asetseb üksinda domineerival ja juhtival positsioonil, vaid et Tallinnal on potentsiaali olla võrgustikes, omada nendes ühendaja ja siduja rolli.

Küsimusele, kas loova linna kontseptsioonist lähtumine linna arengu suunamisel toetab Tallinna ambitsioonide kõrgemale seadmist, on vastus kahene. Loova linna kontseptsioon iseenesest loob alust linna ambitsioonikuse taseme kõrgemale seadmiseks: elamiseks-tegutsemiseks atraktiivsem keskkond, majandusliku aktiivsuse tõus, (linnaellu) enam kaasatud kodanikud jne. Teiselt poolt võib ambitsioonikuse küsimuse ennekõike siduda linna kuvandi kujundamisega väljapoole ning arvestades eelmises punktis käsitletut, ei tuleks seda seada esmaseks ülesandeks ning ka teiste linnade praktika selles osas räägib pigem sellest kui kaaseesmärgist.

Seega, võib järeldada, et loova linna kontseptsiooni aluseksvõtmine linna arengu kujundamisel avaldab linna ambitsioonikuse tasemele positiivset mõju, kuid selle realiseerumine on sõltuvuses linna vastavast eesmärgipärasest tegevusest ning samuti linna üldistest karakteristikutest.

Omaette tähelepanu vajab küsimus loova linna arendamise võimalikust mõjust Läänemereregioonist laiemat mõjuulatust omavate nišitegevuste, -produktide arendamisel. Ühest küljest loob loovate ideede leviku soodustamine (mida toetab loova keskkonna arendamine, loovisikute, -ettevõtete tegevuse toetamine, talentide ligimeelitamine jms) head eeldused selliste globaalsemat mõjuulatust omavate toodete/tegevuste väljaarendamiseks. Teisest küljest, mis ilmnes ka aruteludest, on juba täna Eesti loovvaldkondades mitmeid tugevaid rahvusvaheliselt tunnustatud tegemisi (aruteludes osutati võimalikele nn Tallinna visiitkaardivaldkondadele, nagu nt moderntants jt).

Kokkuvõttes: Tallinn loova linnana toimetab geograafilise areaali mõttes (valdavalt) **Läänemereregiooni piirides**. Läänemerepiirkond on kujunemas järjest tihedamaks võrgustikuks, mis ühelt poolt on orgaanilise arengu, teiselt poolt aga ka teadliku kujundamise (nt ELi projektid) tulemus. Läänemerepiirkonnas asuvad ka mitmed loovad linnad ja kultuurilinnad (nt Kopenhaagen, Helsingi). Tallinna positsioon loova linnana on **olla selles tugevas võrgustikus võrdväärne partner**. Lisaks annab loova linna kontseptsioonist lähtumine linnaelu arendamisel olulise toe Läänemereregioonist laiemat mõju omavate nišitoodete, -tegevuste väljaarendamisele. Seega, kokkuvõttes on Tallinnal loova linnana senisest suurem põhjendatus omada **Läänemereregioonist kaugemale ulatuvat ambitsioonikust**.

5.2.3 Sihtgrupi küsimus

Iga strateegilise dokumendi koostamisel kerkib üles küsimus sellest, milliste inimkontingentidega see seostub, kelle tegevust mõjutab, kellele on suunatud, kellele saab kontseptsiooni elluviimisel panustada, kes on need asjaosalised (*stakeholders*), kes saavad olla strateegia ideestiku kandjateks ja kes peaksid olema dokumendi koostamisse kaasa tõmmatud. Loova linna kontseptsiooni puhul teeb situatsiooni keeruliseks just potentsiaalsete asjaosaliste paljus. Teisiti öeldes, eesmärgistatuse laiapõhjalisus määrab ära ka sihtgrupi laiapõhjalisuse. Viidates Landry *et al*'ile (2005, 14), loova linna kontseptsioon on osapoolte mõttes kõiki hõlmav (*all-embracing*). Tsiteerides Landry't (2006, 2): "Loovat linna ei "moodusta" üksnes kunstnikud ega

need, kes osalevad loovmajanduses loojatena, kuigi nad mängivad olulist rolli. Loovuse alge võib tulla mistahes indiviidilt, kes esitab midagi innovaatilisel moel, olgu see sotsiaaltöötaja, äriinimene, teadlane või ametnik. Siiski, just kunstivaldkonnaga seostataval loovusel on teatavad spetsiifilised kvaliteedid, mis on kooskõlas ideedepõhise majandusega”.

Fokuseerida on võimalik loomevaldkondade esindajatele, ettevõtjatele, linnaplaneerijatele, linnakodanikule kui sellisele jne. Chatterton (2000, 395) on väitnud, et loova linna keskmes on just loov kodanik ning see loov kodanik on ajendatud (kannustatud) jagama oma nägemust loovast linnast linnavõimuga.

Teatud fookusevalikud on siiski vajalik teha, kõiki inimesi ja sotsiaalseid grupe ühel viisil käsitleda pole visiooni kujundamisel võimalik. Samas ei kujuta sihtgruppide määratlemine küsimust antud juhul valiku tegemist sisse- ja väljaarvamise mõttes, vaid erinevate sihtgruppide grupeerimist, sihtgruppide jaotamist.

Teatud argumentidele ja aruteludele tuginedes tundub olevat õigustatud tõsta ülejäänute hulgast esile kolm võtmegruppi:

- loomevaldkondade esindajad koos kultuurikorraldajate, kultuuriürituste mäenedžeride ja kultuurielu informaalsete eestvedajatega (ka lokaalsetega);
- noored;
- linnavõim.

Toodud lähenemine pole kindlasti vaidlustamatu, tugine me valiku esitamisel järgmistele argumentidele.

Esiteks: **loomevaldkondade esindajate** tähtsus tuleneb nende kesksetest loova linna kandjateks olemisest. Tallinnas pole loomemajandus veel piisavalt välja arenenud, et saaksime loomemajanduse ettevõtjaid käsitleda kui olemasolevat võtmegruppi. (Kaugemale arenenud loomeettevõtlusest saab rääkida vaid üksikutes loomemajanduse allsektorites (nt arhitektuur); enamuses allvaldkondades käsitlevad loomega tegelevad inimesed, ka juhul, kui nad tegelevad asja korraldusliku küljega, end reeglina veel mitteettevõtjatena.

Omakorda, arvestades nii arutelude tulemusi (sh just ilmnenu d olulisemad takistusi) kui loova linna kontseptsioonilist lähenemist, on eriti oluline roll avaliku linnaruumi kavandamise ja kujundamisega seotud loomevaldkondade esindajatel.

Teiseks: **noored** on kontingent, kes ühelt poolt on võtmegrupiks Tallinna tuleviku seisukohalt ning teiselt poolt ka panustajaks selle tuleviku kujundamisel. Nende aktiivsuspotentsiaal on kõrge, nad on mobiilsed, sealjuures on oluline, et nende ajaline liikumine on sageli oluliselt hajutatum ja ajakasutus mitmekesisem (võrreldes näiteks hommikuti-õhtuti linna ja linna taga asuva elamise vahel pendeldava igapäevamurede küüsis oleva pereema-pereisaga). Noortes on potentsiaali olla uute algatuste ja lähenemiste generaatorid.

Noorte tähtsus sihtgrupina tõusetub väga selgelt esile ka teiste linnade praktikatest: noored on asetatud kesksele kohale, rõhutatakse vajadust arendada just noortele suunatud teenuseid, nende vabaajaveetmise võimalusi, samuti kaasata ja rakendada

nende loovuspotentsiaali. Ka visiooniarutelud tõid väga selgelt välja noortele rõhuasetuse, nendega arvestamise, nende kaasamise jne vajaduse.

Kolmandaks: **linnavõim**, sest nende arusaamadest ja tegutsemisest sõltub see, kui hästi linlaste loomepotentsiaal esile pääseb, kuivõrd keskkond jm tugisüsteem seda soodustab.

Linnavõimu-poolne eestvedamine on loova linna kontseptsiooni keskse mehhanismina sisse kirjutatud. Linnajuhtimine tervikuna omab võtmetähtsust loova linna kontseptsiooni elluviimisel. Ka visiooniaruteludest ilmses linnavõimu vägagi keskne tähtsus: nähti vajadust linnavõimu kui suunanäitaja, protsesside käimalükkaja, suunaja ja sidustaja järele.

Eelöeldut ei tohiks aga käsitleda kindlasti kui staatilist, muutumatut pilti. Loova linna edenemise käigus peaks tugevnema loovettevõtjate (sh loomulikult ka üksikisikust ettevõtjate grupp) grupp, kes tulevikus peaks kerkima praegusest enam tsentrisse. Loova linna arendamine, k.a sellealane „rahvavalgustustöö” peaks aitama läheneda olukorrale, kus loova linna kontseptsioon nii selle „kandjate” kui ka sihtgrupi osas laieneb linna kodanikkonnale tervikuna.

5.3 Loova Tallinna visiooni rakendamise strateegilised valikud

5.3.1 Lähenedamise fookus ja esimesed sammud

Lähenedamise fookus tähendab lahtimõtestust selles osas, millisel viisil eesmärgilise seisundi ja ambitsioonikuse taseme poole liikuda. Visioonikontseptsiooni raames tähendab see võimalikke rõhuasetuste esitamist selles osas; pole võimalik anda detailset kava, kuidas väljapakutud visiooni ellu viia. See saab toimuda järgmise staadiumina, s.t peale seda, kui on selgunud, kas ja millises ulatuses linnavõimud taolist lähenedamist visioonile aktsepteerivad⁶⁵, milliste edasiste valikute kasuks otsustavad ja samuti, kui suures ulatuses on võimalik taolisi arenguid finantseerida. Küll on aga võimalik näidata, millised rõhuasetused taolise visiooni puhul esile tõusetuvad.

Strateegilise lähenedamise lahtimõtestamise võtmekomponentidena eristame: 1) lähenedamise aluspõhimõtet; 2) lähenedamise fookust; 3) esimesi võimalikke samme.

Lähenedamise põhimõtte andmisel lähtume kesksete tugisammastena: esiteks eesmärgistatusest, teiseks lähteplatvormist: olemasolevatest eeldustest ja ületamist vajavatest takistustest, ning kolmandaks sihtgrupilistest rõhuasetustest.

⁶⁵ Visioon seostub juba definitsiooni järgi alati konkreetsete subjektidega, kandjatega. Ta on kellegi visioon ega ole ilma muutusteta ühtede inimeste peadest teiste inimeste peadesse „ümbert istutatav”.

Eelduste ja takistuste põhine lähteplatvorm seostub strateegiliste fookuste määramisel ühelt poolt sellega, millele saame tugineda ning teiselt poolt, takistuse osas, nende tegevuslike ideedega, mis vajavad (esimeste sammudena) äratemist, et ületada piirangud, mis takistavad loova Tallinna visiooni realiseerumist. Komplekssena, s.t korraga mitut fookust sisaldav loova Tallinna eesmärgistatus osundab ka strateegilise fookuse osas laiapõhjalise lähenemise vajadusele. Kesksete sihtgruppidega esile tõstetud kolm gruppi – loomevaldkondade esindajad, noored ja linnavõim – annavad omakorda vastava suunitluse lähenemise fookuse lahtimõtestamisel.

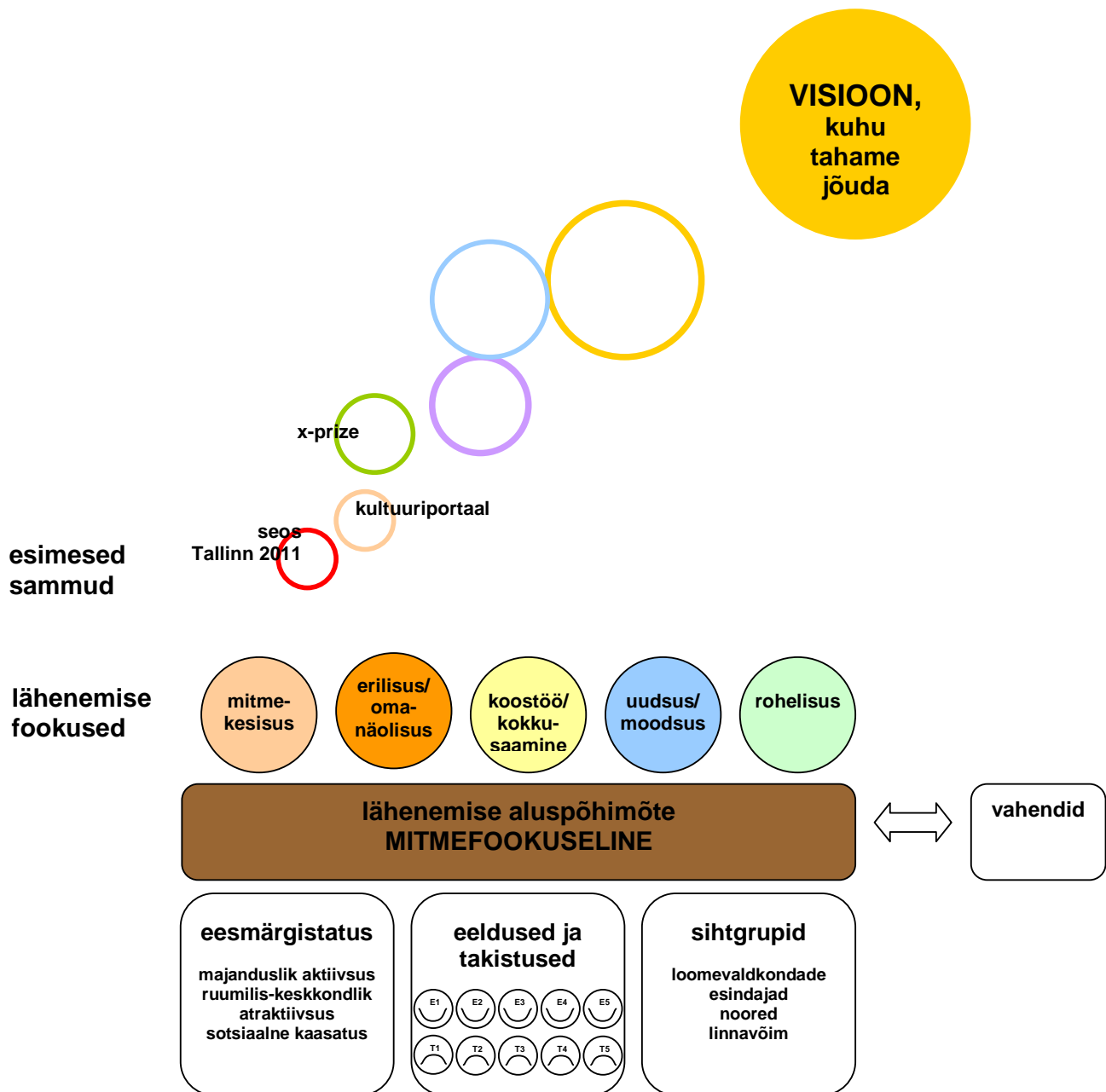
Eelõeldust tulenevalt peab **strateegilise lähenemise** keskseks **aluspõhimõtteks** olema laiapõhjalisus, see peab olema integratsioon mitmest fookusest: sisaldama nii majandusliku aktiivsuse, sotsiaalse kaasatuse ja sidususe kui ruumilis-keskkondliku atraktiivsuse komponenti.

Lähenemise fookused on põhimõtete kogum, mis täpsustab ja suunitleb üldist lähenemist. Nende väljavalimisel on lähtutud kahest kesksest printsiibist:

- esiteks: need peavad korraga sisaldama ja kandma kõiki kolme mõõdet: sotsiaalset, majanduslikku ning ruumilis-keskkondlikku mõõdet;
- teiseks: need peavad võimaldama püstitada nii lähemaid kui kaugemaid eesmärke, sisaldama nii väiksema- kui suuremahulisi tegevusi.

Esimeste sammudena toome ära valitud võimalikke tegevussuundi, mille kaudu oleks võimalik alustada liikumist loova Tallinna visiooni suunas ning mis ühtlasi püüavad näidata seda, et alustada saab väikestest asjadest. Mitmel juhul tähendab see keskendumist nende piirangute eemaldamisele, mis takistavad loova Tallinna arendama hakkamist.

Eelkirjeldatud strateegilise lähenemise loogikat illustreerib järgmine joonis 4.

Joonis 4 Kontseptuaalne skeem visiooni rakendamise loogika kohta

Lähendamise fookuste määratlemisel tuginesime esmajärgus visiooniarutelude käigus väljakäidud ideedele. Olulisemate üldisemate momentidena saab visiooniaruteludest fookuse määratlemisega seoses välja tuua järgmised printsiibid:

- otsida ekstravagantseid lahendusi ja rõhutada erilist, omanäolisust;
- ergutada loovust võimalikult erinevatel viisidel ja kontekstides;
- väärtustada juba olemasolevaid tugevusi;

- tegelda linna kui terviku kuvandi, „näo” arendamisega, kujundada välja Tallinna nn „visiitkaardid”;
- eemaldada need kitsaskohad, mis takistavad muidu käivitamisküpsete aktsioonide realiseerimist;
- alustada võimalikult ruttu väiksemate (finantsiliselt vähekoormavate) asjadega.

Toetudes ühelt poolt lähteplatvormile, eesmärgistusele ja sihtgrupilisele rõhuasetusele ja teiselt poolt visiooniaruteludest järeldunud põhimõtetele, eristame viite keskset fookust loova Tallinna kontspetsiooni elluviimisel; nendeks on:

- mitmekesisus;
- erilisus/omanäolisus;
- koostöö ja kokkusaamine;
- uudsus/moodsus;
- rohelisus.

Alljärgnevalt on fookused lähemalt lahti kirjutatud kolmemõõtmelistena: sotsiaalses, ruumilises-keskkondlikus ja majanduslikus mõõttes. Fookuste mõtet lahti seletamiseks ja illustreerimaks, toome nende all ära näiteid võimalikest tegevuslikest suundadest.

MITMEKESISUS

sotsiaalne sidusus/kaasatus	ruumiline-keskkondlik	majanduslik
Mitmekesisus tekitab loovust; erinevate inimeste, kultuuride kokkupuutest tekib uut ja inspireerivat nii tegijatele kui osasaajatele. Erinevate inimgruppide (rahvuslikus, sotsiaalses jne mõttes) kõrvutipaiknemine suurendab tolerantsi ja vähendab sotsiaalseid pingeid.	Linna eri osade erinev kujundamine ja arendamine annab võimaluse tösta elukeskkonna kvaliteeti üldiselt, sh mõjub inspireerivalt, loovust ergutavalt. Mitmekesine ruum pakub elanikele/ küllastajatele/ ettevõtetele võimaluse leida huvitavaid ja endale sobivaid kohti nii elamiseks kui tegetsemiseks.	Majanduslikult odavam on teha väikeprojekte, samas on neid võimalik teha rohkem ja seeläbi saavutada nii nendevahelist sünergilist efekti kui ka seda, et kogu aeg midagi toimub, midagi tehakse. Seeläbi on ka võimalik tugevdada VKE-sid ja MTÜ-sid, toetada individuaalseid tegutsejaid (loova linna seisukohalt olulised agendid). Mitmekesisuse suurendamiseks on väga oluline tõmmata ligi kriitilist massi väljastpoolt (loomevaldkondade esindajaid, teadlasi, ettevõtjaid, teiste riikide firmasid, organisatsioone finantseerijaid jne).
Näiteid võimalikest tegevuslikest suundadest		
<ul style="list-style-type: none"> ▪ kasutada rohkem ära linna olemasolevat kultuurilist mitmekesisust ja laiendada seda: erinevate kultuuripäevade pidamine jt; ▪ tõmmata Tallinna ligi erinevaid kultuure, rahvusvahelist seltskonda: nt residentide programm; linnadevahelised ühisprojektid, -üritused, kunsti- ja kultuurivahetusprogrammid; ▪ tugevdada kultuurielulist mitmekesisust: nt erinevad väikesed (teema)festivalid, eri rahvusgrupe siduvad projektid, üritused. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ säilitada ja rõhutada linna eri piirkondade autentset väärtust; ▪ kasutada ära „magalaid” huvitava keskkonna loomiseks; nt paigaldada installatsioon, kunst majaseintele, rohkem värve, huvitavaid valgustust jne; ▪ arendada mikrokeskkondi (kohvikud jt kohtumispaigad) ▪ arendada kvaliteetset; (mitmekesist) avalikku ruumi: sh tuua enam kunsti avalikku ruumi. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ soodustada väikesed ettevõtmisi, väikeettevõtlust (VKEde ja MTÜde kaasamine); ▪ arendada mikrokeskkondi (väikekaubandus); ▪ meelitada ligi rahvusvahelisi üritusi; ▪ meelitada ligi investoreid jt rahastajaid; ▪ kultuurimänedžeride koolitamine.

ERILISUS/OMANÄOLISUS

sotsiaalne sidusus/kaasatus	ruumiline-keskkondlik	majanduslik
<p>Omanäoliste ja eriliste inimeste ja koosluste toetamine ja kaasamine annab signaali, et Tallinn on eriline linn, kus on huvitav nii elanikul kui küllastajal, nii tegutsejal kui vaba aja veetjal. Erilisuse arendamine eeldab paljude ja erinevate inimeste kaasamist.</p>	<p>Asukoht on loova linna puhul sageli üks võtmetähtsusega komponentidest. Oma geograafilisest ja kultuurilisest paiknemisest tulenev taustsüsteem saab olla selleks allikaks, millele tuginedes saab rääkida linna erilisusest ja luua selle baasilt omanäolist linnakuvandit.</p>	<p>Omanäolisuse arendamine „töötab” linna majanduslikku konkurentsivõime toetajana. Ja teistpidi ka loomevaldkondade arendajana. Linn, kasutades Eesti inimeste loomingut, annab ta sellega signaali ka ettevõtjatele, et see on väärtuslik ja eriline ja toetab seeläbi loomevaldkondade ja ettevõtluse vahelist koostööd, k.a kohaliku loomingu maailmaturule viimist.</p>
Näiteid võimalikest tegevuslikest suundadest		
<ul style="list-style-type: none"> ▪ loovisikute, -valdkondade sidumine linna omanäolisuse väljaarendamisega: nt moderntants kui Tallinna “oma” esindustoode; ▪ loovuse ergutamine: konkursid, auhinnad (sh ka lastele, noortele); ▪ stipendiumide süsteem loovisikutele (tõmbamaks ligi erinevaid inimesi, saamaks erinevaid ideid). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ käsitlema kliimat kui võimalust: pime kliima -> valgusfestival ▪ kasutada geograafilisest asupaigast – Ida ja Lääne vahel – tulenevat eripära omanäolisuse rõhutamiseks; ▪ meri kui märksõna loova linna arendamisel: mereäärde väljaarendamine; mere äärde teemapark: näitused, muuseumid, atraktsioonid jms; ▪ eksperimentaalne lähenemine uutele rajatavatele hoonetele; ▪ maamärgina kujundatud hooned. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ „eriliste” Eesti toodete, teenuste maailmaturule jõudmisele kaasaaitamine; ▪ niššivaldkondade väljaarendamine; ▪ linn kui tark tellija: nt Eesti disaini ja (tarbe)kunsti tellimine linna asutuste kujundamiseks, kingitusteks; ▪ omanäoliste ettevõtete tunnustamine; ▪ turundusstruktuuri (<i>event office</i>’i) loomine: Tallinna kultuuri turundamine ja välismaise kultuuri sissetoomine; ▪ uusehitiste osas „1% kunstile” põhimõtte juurutamine.

KOOSTÖÖ/KOKKUSAAMINE

sotsiaalne sidusus/kaasatus	ruumiline-keskkondlik	majanduslik
<p>Inimeste (loovisikud, teadlased, insenerid, ametnikud, elanikud) ja institutsioonide (linn, riik, ülikoolid, ettevõtted, kultuuriorganisatsioonid jt) vaheline tihe koostöö ja suhtlemine on ülioluline nii loovate ideede tekkeks kui elluviimiseks. Linn peab toimima siin võtmetegijana erinevate võrgustike loomisel ja arendamisel.</p>	<p>Sünergia ja loovuse tekkeks on vaja kokkusaamise keskkondi ja kohtumispäiku. Võrdselt olulised siinjuures on nii reaalsed (füüsilised) keskkonnad kui virtuaalsed.</p>	<p>Loovettevõtluse arendamiseks on vaja tugimeetmeid, mis sidustaksid ühelt poolt erinevate loomevaldkondade esindajaid ja teiselt poolt loomevaldkondade ja ettevõtluse esindajaid. On oluline, et linn toimiks toetajana eelnimetatud osapoolte kokkusaamiseks.</p>
Näiteid võimalikest tegevuslikest suundadest		
<ul style="list-style-type: none"> ▪ loomevaldkondade vahelise koostöö soodustamine; ▪ hariduskeskkondade loomingulisemaks muutmine (koolid, huvikeskused); ▪ mitmekihilise kultuuriportaali väljaarendamine; ▪ linna koostöö loomeisikutega: koostöömehhanismide arendamine; ▪ linna juurde kultuuriürituste korraldamise, koordineerimisega tegeleva struktuuri loomine; ▪ linna koostöö arendamine oluliste partneritega nagu riik, ülikoolid, ettevõtted, loovisikud. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ (linnaruumiliste) suhtluskohtade loomine: laadad, kirbuturud; ▪ „suhtlust soodustava” avaliku ruumi arendamine: nt väljakute, platside jms arendamine inimeste kokkusaamise kohtadeks, samuti erinevate generatsioonide kokkusaamise ja koosolemise kohtade arendamine; ▪ ideede vahetamise ja kokkusaamise kohtade loomine loomeinimestele: kultuurikatel, loomeisikute infoportaal ja “pesad” internetis, loomekeskused. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ klastrite, sh loovklastrite arendamine; ▪ loovettevõtluse ergutamise: sh inkubaator loomeettevõtetele tegevuse alustamiseks; ▪ loomevaldkondade esindajatele suunatud tugistruktuuri arendamine: sh nt kontakt- või tugiisikute süsteem (abiks asjaajamises jms); ▪ loovisikute ja investorite kokkuviiimine: nt “seed camp” laadseid üritused, kus kohtuvad n.ö idee ja raha.

UUDSUS/MOODSUS

sotsiaalne sidusus/kaasatus	ruumiline-keskkondlik	majanduslik
<p>Uued tehnoloogiad ja lahendused annavad laiemad võimalused inimesi kaasata linna arengusse. Uute inimeste (sh noored) kaasamine toetab „värskete” ideede tekkimist.</p>	<p>Uute tehnoloogiate ja lahendustega, kaasaegsete loomevaldkondlike suundumustega ning (eriti) nende kahe – tehnoloogia ja loomevaldkondade omavahelise sidumisega on võimalik tekitada väga omanäolisi keskkondi.</p>	<p>Innovatsiooni ja nn uue majanduse harude, sh innovaatiliste loomemajanduse allsektorite soodustamine annab linnale positiivseid arengueeldusi rahvusvahelises konkrentsis toimetulekuks.</p>
Näiteid võimalikest tegevuslikest suundadest		
<ul style="list-style-type: none"> ▪ IKT lahenduste rakendamine nii linna kui linnaasutuste (sh muuseumid) teenustes: e-teenused, m-teenused; ▪ uued suunad linnajuhtimises, nt visioonijuhi ametikoht; ▪ noorte kaasamine (noorte algatuste toetamine); ▪ moodsa kunsti esiletoomine: moderntants, multimeedia jt; ▪ ideedepanga loomine; ▪ <i>reality-show</i> linnapiirkonna ümberkujundamisest. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ moodsaate vabaajavõimaluste arendamine: <i>skate</i>-pargid, mängujaamad jms; ▪ virtuaalne loov keskkond, mis seob omavahel inimesi, sh virtuaalne loov linn, loomeisikute „pesad” internetis; ▪ innovaatilised ideed linnaruumis, nt akustiline disain – helilised identiteedid erinevatele objektidele. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ (multi)meedia klatri tekke soodustamine; ▪ innovaatiliste lahenduste ärgitamine: nt X-prize; ▪ e-teenuste, m-teenuste arendamine välismaalastele kättesaadavaks; ▪ tehnoloogiaparkide/-inkubaatorite loomine, sh tehnoloogia ja loomevaldkondade segunemise soodustamine; ▪ linnapoolne aktiivsus uute tehnoloogiate arendamisel ja kasutuselevõtul.

ROHELISUS

sotsiaalne sidusus/kaasatus	ruumiline-keskkondlik	majanduslik
Rohelise mõtlemise laiendamise läbi kaasata erinevaid grappe linna arengusse. Rohelised kohtumiskohad ja üritused võimaldavad tekitada erinevates inimestes (erinevad rahvused, generatsioonid, valdkondade esindajad jne) ühiseid emotsioone, kaasatust. Ühtlasi aitab see kaasa sidusa omanäolise linna kuvandi kujundamisele väljapoole.	Inimesed vajavad rohelist keskkonda nii lõõgastumiseks kui inspiratsiooniks. Eksisteerib seos loovuse ja rohelisuse vahel: loovad isikud eelistavad elu- ja tegutsemispaigana rohelist keskkonda ning loovad isikud toetavad ühtlasi rohelist arengut.	Jätkusuutliku (majandus)arengu seisukohalt on oluline liikuda rohkem "öko" tehnoloogiate poole: see tekitaks nõudlust nii (loovale) teadusele ja arendustööle kui firmadele väljatöötatud rakendada.
Näiteid võimalikest tegevuslikest suundadest		
<ul style="list-style-type: none"> ▪ kujundada Tallinna platsid ja väljakud inimeste jaoks; ▪ „rohelist“ üritused, nt öko-disaini/ -kunsti festival; ▪ harimis- ja teavitustegevus, nt rahvusvaheliste öko-konverentside ja seminaride korraldamine. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ avaliku linnaruumi rohelisemaks muutmine – pargid, linnahaljastus; ▪ keskkonnasõbraliku arhitektuuri arendamine; ▪ keskkonnasõbraliku transpordi arendamine: jalgrattateed, ühistransport; ▪ keskkonnasõbralike tegevuste arendamine: nt autovaba laupäev kesklinnas; ▪ linnaruumi kui terviku arendamine rohelisuse põhimõtte kandjaks: nt Tallinn kui Euroopa Ökopealinn. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ linna poolne toetus uute keskkonnasõbralike tehnoloogiate järkjärguliseks kasutuselevõtuks, sh transpordis, jäätmeäitluses, energiakasutuses; nt uute linna rajatavate hoonete loomisel kasutada ökoloogilisi materjale, tehnoloogiaid, lahendusi, erinevate objektide valgustamisel kasutada alternatiivseid energiasid jne; ▪ öko(tehnoloogia)-inkubaatori arendamine; ▪ tehnoloogia ja loomevaldkondade koostöö „rohelist“ lahenduste leidmisel.

Kirjeldataud viie lähenemise fookuse kohta on oluline järeldada kokkuvõtlikult järgmist:

- võrreldes eelkirjeldataud viit märksõna vastava teoreetilise kirjanduse ja teiste linnade praktikatega loova linna kontseptsiooni arendamisel, on need suhteliselt sarnased. Tulemust tuleb hinnata positiivsena: üldine arusaamine ja lähenemine loovale linnale on juba mõtte tasandil olemas;
- nimetatud fookused on omavahel tihedas seoses ja toimivad üksteist toetavatena (mis ei tähenda, et mingeid valikuid edaspidi ei võiks ega tuleks teha);
- mitmed tegevussuunalised näited fookuste all on paigutatavad sageli mitme lähenemise fookuse alla korraga. See näitab omakorda erinevate lähenemiste seostamise vajadust ning sellest seostamisest tulenevat võimendusefekti.

Esimeste sammude väljapakkumine on keeruline ülesanne, kuna see eeldaks, et esitatud strateegiline lähenemine on leidnud ka linnavõimupoolset aktsepti nii põhimõttelise tervikuna kui üksikute fookuste ja nende kombinatsioonide osas. Siiski, hoolimata edasistest valikutest, on esimeste sammud osas oluline lähtuda järgmisest kolmest põhimõttest. Esimesed sammud peaksid olema sellised, et need:

- 1) oleksid suhteliselt vastuvõetavad linnaeelarve seisukohalt;
- 2) kaasaksid inimesi;
- 3) seoksid erinevaid valdkondi.

Neid põhimõtteid silmas pidades võiksid esimesed võimalikud sammud olla seotud näiteks järgmiste tegevustega: kultuuriportaali loomine – mis toimiks nii loomevaldkondade esindajaid siduvana kui infot pakkuvana; uusehitiste osas „1% kunstile” põhimõtte rakendamine, soodustamaks kvaliteetse avaliku ruumi arendamist, samuti (laste) ja noorte kunsti eksponeerimisvõimaluste soodustamine avalikus ruumis, innovaatiliste ideede ärgitamiseks innovatsiooniahinna X-prize juurutamine jmt. Lisaks on ülioluline, et loova Tallinna visiooni kontseptsiooni lähenemine arutataks läbi kultuuripealinna Tallinn 2011 meeskonnaga ning leitaks võimalikud võimendusefektid. See saaks olla esimene reaalne samm loova Tallinna poole liikumisel.

5.3.2 Loova Tallinna saavutamist toetavad finantseerimise põhimõtted

Tuginedes Tallinna eelarve kohta koostatud tulevikustsenaariumidele⁶⁶, ei ole foon suuremaid kulutusi nõudvate projektide tegemiseks ülemäära positiivne. Stsenaariumid näitavad, et Tallinna eelarve kulude pool kasvab, samal ajal kui tulud ei suurene või pigem vähenevad ning seda isegi soodsa majanduskeskkonna tingimustes⁶⁷. Sellises situatsioonis on kerge jääda tegelema vaid igapäevaprobleemidega – valdavalt sotsiaal- ja infrastruktuuriprobleemidega – ning mitte jõuda arengute kontseptuaalse ümberhindamise juurde. Teisalt on siinkohal oluline rõhutada, et ka loova Tallinna (loova linna) kontseptsioon tähendab paljuski nii igapäeva elu küsimuste kui majandusarengu küsimuste ning mitte sugugi vaid kultuuri-, loomevaldkondade jms sfääri puudutavate küsimuste lahendamist.

Samas võimatus jätkata kulude tegemist sisseharjunud viisil võib anda just tõuke sellele, et leitakse vajadust ja aega asjad kontseptuaalselt ümber hinnata. Sel juhul võib selguda, et kuludena nähtavad aktsioonid võivad oma kaudsete mõjude kaudu tuua kaasa hoopis tulu. Näiteks loova linna kontseptsiooni rakendamine võib aidata kaasa sellele, et muuta eelarve stsenaariumides märgitud trendi, mille kohaselt inimesed liiguvad elama linna tagamaale (mis omakorda vähendab linnaeelarve tulusid). Lühidalt: linnakeskkonna atraktiivsus (mis on üks loova linna kontseptsiooni märksõnadest) võib toimida „tuluna” linna jaoks otseses majanduslikus mõttes.

Rahaliste vahendite hulk, mis on vajalik loova Tallinna realiseerimiseks on kahtlemata sõltuvuses sellest, millises mahus ja millise kiirusega käesolevas loova linna visiooni kontseptsioonis esitatud võimalikke ideid ja tegevusi ellu hakatakse viima. Sealjuures on oluline küsimus ka millal: s.t millise aja – kui pika aja – pärast neid ellu viima hakatakse. Eeldada võib, et mida hiljem seda tehakse, seda kallimaks see osutub ja seda raskem on juba käivitunud negatiivseid trende tagasi pöörata. Samas, nagu näitab teiste linnade praktika, võib alustada ka väiksemamahulistest (mille koormus linna eelarvele on tagasihoidlikum) projektidest ja tegevustest ning liikuda järk-järgult suurematele.

Kapitalimahukate suurprojektide osas saab loova linna kontseptsiooni teostamine olla võimalik vaid riigi ja ELi struktuurifondide toel, selline praktika on ka teiste linnade puhul tavapärane. Siin on tegu paljuski Eesti riigi ja Tallinna vahelise koostööküsimusega (sh rahaliste vahendite jaotamise küsimusega); eriti arvestades, et Tallinna puhul on tegemist pealinnaga. Nii saab näiteks nn *landmarkide* (nt ooperiteater sadamapiirkonda, Tallinna Linnahalli ümberkujundamine konverentsi- ja uurimiskeskuseks vms) rajamine teostuda üksnes koostöös ja rahaliste vahendite jagamisel riigi ja ELiga.

Soodsat pinnast loova linna arendamiseks kannab endas ka Tallinna valimine Euroopa Kultuuripealinnaks 2011. Teiste linnade kogemus näitab, et just kultuuripealinnaks tehtavad ettevalmistused on andnud otsese impulsi või tõuke

⁶⁶ Vt lähemalt Eesti Tuleviku-uuringute Instituudi uuringut: Tallinna eelarve pikaajaline perspektiiv (2005); kättesaadav: <http://www.tallinn.ee/est/g2402s24905>

⁶⁷ Vt lähemalt nimetatud uuringust stsenaarium “Hea majandusilma Tallinn”.

selleks, et linn saaks teha otsustava arenguhüppe (seda ka loovamaks muutumise osas). Paljuski on tegu sellega, et kultuuripealinnaks ettevalmistamise protsess annab vajalikku sünergiat: üksiktegevused või üksikud uued infrastruktuurielemendid ei suuda inimesi n-ö veenda ega koondada, teatud eesmärgi poole liikumine ja samaaegselt toimuvad mitmed tegevused aga aitavad muuhulgas tekitada heas mõttes areneva kogukonna tunnet (viimane aitab omakorda kaasa konsensusse leidmisel ressursside jagamisel).

Loova linna arendamine ei tähenda Tallinna linna eelarve jaoks vaid kulutusi, linnakeskkonna muutumine atraktiivsemaks aitab suurendada turistide hulka, aitab kaasa taaslinnastumise protsessile, aitab juurde tõmmata uusi innovaatilisi ettevõtteid (investeeringuid) ning loovisikuid (seega on ülioluline loomeinkubaatori- ja kultuurikatla-tüüpi tegevuste arendamine). Ehk teisisõnu, loova linna arendamine aitab kaasa, ehkki teatud ajanihkega, Tallinna linna eelarve tulude poolele, seda nii üksikisiku tulumaksu (mis on Tallinna suurim tuluallikas) laekumiste suurenemise kaudu kui ka kaudselt. Loova, areneva linna maine võib aidata arengut "toita" vägagi pikka aega.

Kokkuvõttes tuleb arvestada sellega, et loova linna kontseptsioon, visioon ei saa realiseeruda nn valdkondliku strateegia, arengukavana – loova linna kontseptsiooni laiapõhjalisus ei võimalda seda. Sellest tulenevalt tähendab see teistsugust lähenemist rahaliste vahendite arvestamisel, planeerimisel jne, sisuliselt programmipõhist lähenemist linnaeelarveliste ja teiste vahendite jaotamisel.

5.3.3 Kuidas mõõta loova Tallinna kujundamise protsessi kulgemist?

Liikumine loova linna visiooni realiseerimise suunas on raskesti mõõdetav protsess, eelkõige seetõttu, et loov linn on äärmiselt kõrge taseme kvalitatiivne abstraktsioon. Teatud määral saab isegi väita, et „see pole asi, mida mõõta” ja me pigem räägime kvalitatiivselt teisest seisundist kui mingite üksikute näitajate mõõtmisest.

Linna üldloovuse mõõtmiseks ühest mõõdikut pole senini veel konstrueerida õnnestunud, kasutada on võimalik pigem loovusega seostuvate, sellega kaasnevate tunnuste kogumit: näiteks loovateks peetavate elukutsete esindajate liikumist linna, rahvusvaheliste kultuuri- ja teadusauhindade võitmist linna esindajate poolt, arhitektuuri- või kultuurialaste auhindade saamist või linnale pakkumiste tegemist rahvusvaheliste kultuurifestivalide korraldamiseks. Loomulikult on võimalik küsida perioodiliselt ka tallinlaste või linna küllastajate käest, kas nende arvetes on linna atmosfäär muutunud näiteks kolme aasta jooksul loomingulisemaks või mitte, aga taoliste tulemuste interpreteerimisel tuleb olla piisavalt ettevaatlik, kuna antud intuiitiivsed hinnangud ei pruugi alati peegeldada tegelikkust, need võivad sõltuda vastaja püüdluste tasanditest, foonist jne.

Igal juhul on selge, et sobilike indikaatorite täpsemast määratlemisest saab rääkida alles peale seda, kui linnavõimud on otsustanud, millistele valikutele ja

rõhuasetustele tuginevalt saab loova Tallinna visiooni sõnastus formuleeruma konkreetsemal kujul. Visioonist tulenevad omakorda konkreetsemad eesmärgid ja strateegilised sammud, mida linn peaks visiooni saavutamiseks tegema. Seega on mõõtmine sõltuvuses sellest, millised taotlused ja sammud visiooni realiseerimiseks poliitikakujundajate poolt aktsepteeritakse. Samuti ilmneb sellest selge arusaam, et igas linnas, nii ka Tallinnas tuleb töötada välja oma lähenemine sellele, kuidas loova linna kujundamise protsessi kulgemist mõõta⁶⁸ (vähemalt teatud osas on kasutatavad loomulikult ka olemasolevad erinevad indikaatorid).

Mõnevõrra lihtsam on mõõta visiooni realiseerimiseks ettevõetud sammude/aktsioonide tulemusi. Kerge pole aga muidugi seegi tegevus. Suhteliselt lihtne on fikseerida seda, et kas ettevõetud aktsioon on täidetud: nt loomeinkubaator ehitatud ja mehitatud, teatud kultuurisündmus läbiviidud, linnaväljak ümberkujundatud jne. Tunduvalt keerukam on aga fikseerida üksikaktsioonide pikaajalisemat mõju: milline on näiteks loomeinkubaatori mõju loomeettevõtluse hoogustumisele Tallinnas või kas uuteks otstarveteks kujundatud avaliku ruumi osa hakkab linnakeskkonnas õieti "mängima", tõstab linnaruumi atraktiivsust, hoogustab olulisi funktsioone jne. Veelgi keerukam on üksikaktsioonide omavahelise võimenduse hindamine.

Pidev tagasipeegeldamine, s.t oma valitud lähenemiste, eesmärkide, tegevuste jne hindamine on loova linna arendamise protsessi osa. Seetõttu on väga oluline, et linnaametnikud püüaksid nende poolt aktsepteeritud sammude osas võimalikult head indikaatorid kokku leppida ja nende täitmist jälgida. Taolised pingutused aitavad tavaliselt kaasa tõenäosuse tõusule, et planeeritud tegevused saaksid üldse teostuda.

⁶⁸ Ühe väikese katse Tallinna kui loovat linna hinnata leiab Dzene, A. ja Kula, A. 2007. aastal kaitstud magistriltööst *Creative City Assessment of Riga, Tallinn, and Vilnius* (Blekinge Tekniska Högskola).

Kokkuvõte & kuidas edasi

Tallinna Linnakantselei hanke „Tallinna loomemajanduse visiooni koostamine” võitis Tallinna Ülikool ning töö teostati koostöös Eesti Tuleviku-uuringute Instituudiga. Töögrupp kuulusid Veiko Jürisson Tallinna Ülikoolist, Külliki Tafel ja Erik Terk Eesti Tuleviku-uuringute Instituudist ning Katri Ristal. Visiooni koostamisse oli kaasatud väga lai spekter loomemajanduse sihtgrupe, sh nii sisendit tootvaid kui selle väljundit tarbivaid.

Linna puhul on loomemajanduse edendamise ja kasutamise aktsioonid eelkõige seotud konkreetse linnaruumi osadega ja paikadega ning eesmärgiks pole ainult uutest äridest majanduslikku kasu ja tööhõivet saada, vaid tõsta eelkõige linnaruumi kvaliteeti ja saavutada täiendefekte (sotsiaalseid, majanduslikke jt) just selle kaudu.

Siit tulenevalt tõusis esile loova linna (*creative city*) kõikehõlmav termin: loovust ei nähta mitte üksnes nn traditsioonilistele loomevaldkondadele omasena, vaid loovana nähakse mistahes valdkonna, elukutse esindajaid. Selleks, et vältida kitsaid teoreetilisi vaidlusi, otsustati lähtuda „loova linna“ käsitlusest.

Erinevate Tallinna arengut suunavate dokumentide hulgast analüüsi:

- arengustrateegia „Tallinn 2025”;
- Tallinna arengukava 2006–2021;
- Tallinna taotlus Euroopa 2011 kultuuripealinnaks kandideerimisel.

Selleks, et tagada Tallinna heterogeense loomevaldkonna kõige erinevamate valdkondade esindatus ja tegevuste esindajad, moodustati erinevad arutelugrupid:

- 1) kunst, kultuuripärand, käsitöö;
- 2) media, meelelahutus, reklaam;
- 3) loovad äriteenused, disain, arhitektuur, linnaplaneerimine;
- 4) kultuurikorraldajad/mänedzerid;
- 5) ettevõtjad;
- 6) Tallinnas elavad/töötavad välismaalased;
- 7) tallinlased, kelle emakeel ei ole emakeel.

Lisaks toimus mitmeid väiksemaid kohtumisi ning kirjalikke ja suulisi intervjuusid.

Visioonirutelude põhifookuse moodustasid neli keskset teemat:

1. Tallinna eeldused olla loov linn/saada loovaks linnaks?
2. Mis võiksid olla loova Tallinna põhilisteks vedavateks ideedeks?
3. Millised näited mujalt võiksid olla Tallinna puhul rakendatavad?
4. Millised on põhilised piirangud, mis takistavad loova Tallinna realiseerimist ja mida tuleks teha, et neid piiranguid „maha võtta”?

Lisaks andsid aruteludel osalenud hinnangu loova Tallinna arendamise eesmärgistatusele, pannes tähtsuse järjekorda ette antud 10 väidet selle kohta, miks loova Tallinna arendamine on oluline.

Visiooniarutelude seisukohtade üldistused ja tõlgendused moodustavad Loova Tallinna visiooni lähteplatvormina formuleeritavad eeldused ja takistused:

Eeldused	Takistused
<ul style="list-style-type: none"> - Inimesed: loovad, avatud, kultuurihuvilised; - Geograafiline asend: asume ristteel, väravas, keskpunktis, sadamas, piiri peal; - Kontrastide talumine ja väärtustamine: kõrvuti asub vana ja uus, ilus ja kole, suur ja väike; - Kultuuri- ja hariduskeskkond: multikultuurne, mitmekesine, institutsionaalselt tugev; - IKT ja muu infrastruktuur: kättesaadavus, innovaatus. 	<ul style="list-style-type: none"> - Potentsiaal alaarendatud: rakendamise, ligitõmbamise ja kinnihoidmise probleem; - Linnaruum halvasti arendatud: autokesksus, avaliku ruumi kasutamatus, linnaruumi killustatus; - Kokkusaamise ja koostöö vähesus: „seisev” info, eestlaste ja venelaste eraldi maailmad, tegemiste seostamatus; - Visioonitus (loova) linna arendamisel; - Linnapoolne (loovisikute) kaasamine toimib kehvalt.

Lisaks andsid aruteludel osalenud hinnangu loova Tallinna arendamise eesmärgistatusele, pannes tähtsuse järjekorda ette antud 10 väidet selle kohta, miks loova Tallinna arendamine on oluline. Olulisemateks peeti:

- luua linnasiseseid tugevaid loovaid keskusi ja võrgustikke – sotsiaalse kaasatuse, sidususe suurenemine;
- rõhutada loovust ja teadmisi linna majandusmudeli alusena – (kohaliku) majandusliku aktiivsuse kasv;
- parandada linnaruumi kvaliteeti – ruumilis-keskkondliku atraktiivsuse suurenemine;
- pakkuda elanikele atraktiivset elukeskkonda ja vabaaja veetmise võimalusi – ruumilis-keskkondliku atraktiivsuse suurenemine

Kõige vähem oluliseks pidasid vastajad väiteid:

- Loova Tallinna arendamine on oluline selleks, et uuendada linna kuvandit;
- Loova Tallinna arendamine on oluline selleks, et suurendada linna ajaloolise kultuuripärandi rolli;
- Loova Tallinna arendamine on oluline selleks, et arendada turismi, s.h kvaliteetturismi.

Olulisemate üldisemate momentidena saab visiooniaruteludest fookuse määratlemisega seoses välja tuua järgmised printsiibid:

- otsida ekstravagantseid lahendusi ja rõhutada erilist, omanäolisust;
- ergutada loovust võimalikult erinevatel viisidel ja kontekstides;
- väärtustada juba olemasolevaid tugevusi;
- tegelda linna kui terviku kuvandi, „näo” arendamisega, kujundada välja Tallinna nn „visiitkaardid”;
- eemaldada need kitsaskohad, mis takistavad muidu käivitamisküpsete aktsioonide realiseerimist;
- alustada võimalikult ruttu väiksemate (finantsiliselt vähekoormavate) asjadega.

Toetudes ühelt poolt lähteplatvormile, eesmärgistusele ja sihtgrupilisele rõhuasetusele ja teiselt poolt visiooniaruteludest järeldunud põhimõtetele, eristame viite keskset fookust loova Tallinna kontseptsiooni elluviimisel; nendeks on:

MITMEKESISUS
ERILISUS/OMANÄOLISUS
KOOSTÖÖ/KOKKUSAAMINE
UUDSUS/MOODSUS
ROHELISUS

Nimetatud viie lähenemise fookuse kohta on oluline järeldada kokkuvõtlikult järgmist:

- võrreldes eelkirjeldatud viit märksõna vastava teoreetilise kirjanduse ja teiste linnade praktikatega loova linna kontseptsiooni arendamisel, on need suhteliselt sarnased. Tulemust tuleb hinnata positiivsena: üldine arusaamine ja lähenemine loovale linnale on juba mõtte tasandil olemas;
- nimetatud fookused on omavahel tihedas seoses ja toimivad üksteist toetavatena (mis ei tähenda, et mingeid valikuid edaspidi ei võiks ega tuleks teha);
- mitmed tegevussuunalised näited fookuste all on paigutatavad sageli mitme lähenemise fookuse alla korraga. See näitab omakorda erinevate lähenemiste seostamise vajadust ning sellest seostamisest tulenevat võimendusefekti.

Esimeste sammude väljapakkumine on keeruline ülesanne, kuna see eeldaks, et esitatud strateegiline lähenemine on leidnud ka linnavõimupoolset aktsepti nii põhimõttelise tervikuna kui üksikute fookuste ja nende kombinatsioonide osas. Sõltumata edasistest valikutest, on esimeste sammud osas oluline lähtuda järgmisest kolmest põhimõttest:

- 1) oleksid suhteliselt vastuvõetavad linnaeelarve seisukohalt;
- 2) kaasaksid inimesi;
- 3) seoksid erinevaid valdkondi.

Neid põhimõtteid silmas pidades võiksid esimesed võimalikud sammud olla seotud näiteks järgmiste tegevustega: kultuuriportaali loomine – mis toimiks nii loomevaldkondade esindajaid siduvana kui infot pakkuvana; uusehitiste osas „1% kunstile” põhimõtte rakendamine, soodustamiseks kvaliteetse avaliku ruumi arendamist, samuti (laste) ja noorte kunsti eksponeerimisvõimaluste soodustamine avalikus ruumis, innovaatiliste ideede ärgitamiseks innovatsiooniahinna X-prize juurutamine jmt. Lisaks on ülioluline, et loova Tallinna visiooni kontseptsiooni lähenemine arutataks läbi kultuuripealinna Tallinn 2011 meeskonnaga ning leitaks võimalikud võimendusefektid. See saaks olla esimene reaalne samm loova Tallinna poole liikumisel.

Kuidas edasi

Kõiki eelnevad uuringuid, teiste linnade praktikaid ning paljude sihtgruppide arvamusi-ettepanekuid arvestades on käesoleva projekti juhtrühma otseseks soovitus neist materjalidest lähtuvalt kohe jätkuna koostada tegevusstrateegia, mis kõik olemasolevad ettepanekud võimalustega ühtseks tervikuks seoks. Sellega seoses vajab ka otsustamist küsimus, millise tasandi strateegiadokumendiga saab olema tegemist: kas loova linna strateegia saab olema üks teiste kõrval või nähakse võimalust anda talle „kõrgema järgu” positsioon. Jätkutegevuste planeerimine on äärmiselt oluline, arvestades otsustusprotsessidele kuluvat aega ning samas juba reaalselt kultuuripealinna projekti rakendumist.

Edasilikumisel on võimalik arvestada järgmiste sammudega:

- linnavõimu esindajad vaatavad tehtud visioonikontseptsiooni üle, teevad oma tarbeks vajalikud muudatused, täiendused ning selle alusel töötatakse edasi;
- lepatakse kokku nn “esimese laine meetmed, neist olulisematele antakse “õnnistus ja roheline tee”;
- seejuures määratletakse vastavalt, kes linnavõimu struktuuris, millega tegeleb;
- leitakse koostöövorm kuidas, millise regulaarsusega jne linnavõim edaspidi erinevate loovisikutega kommunikeerub ja asju arutab;
- samuti täiustab linn oma erinevaid tööprotseduure: konkursside juhendid, kunsti avalikku ruumi tellimise põhimõtteid, eri tüüpi kultuuriloojate toetamise (rahastamise) protseduure jne;
- koostatakse täpsem dokument, strateegia või programm, loova linna ideoloogiaga edasi tegelemiseks;
- tegevus viiakse igaaastastes eelarveprotseduuridesse (võimalik, et näiteks 5-aastase eraldi finantseeritava programmina).

Seoses asjaoluga, et aruteludesse oli kaasatud ligemale 100 inimest ning kaetud oli valdav osa loomevaldkondade sisend- ja väljundpoolega kokkupuutuvaid sihtgrupe, soovitab projekti juhtrühm edasiminekukuks esimese sammuna visioonikontseptsiooni läbiarutamist linnavalitsuse siseselt. Meie soovitus on avalik arvamus kaasata pärast sisest arutelu ning anda avalikkusele arutamiseks ja arvamuse avaldamiseks konkreetsed seisukohad ning nendest tulenevad võimalikud strateegiad.

Kas Tallinnast saab loov linn, sõltub sellest, kas linn teadvustab kultuuri ja loovust linna arengus. Kuivõrd teema on Tallinna kontekstis uus, on palju aspekte, mida linn saaks erinevate uuringute tellimisel arvestada. Sellisteks võivad olla näiteks:

- linnaosade või ajalooliste asumite võimalused;
- finantsinstrumendid ja äritoetuse mudelid;
 - loovklastrid Tallinnas ja väärtusvõrgustikud;
 - *city branding*;
 - avaliku ruumi mõjud;

- kõrgharidusasutuste ja loovetevõtte sidemed, võrgustikud;
- loovtööjõu ettevalmistus ja kasutamine;
- kunsti roll avalikus ruumis ja ettevõtluse edendamises;
- jmt

Tallinnal on palju eeldusi loovaks linnaks saamiseks. Oluline on siiski see, kas ja milline eesmärk võetakse, kas sellest suudetakse kinni pidada ka poliitilise võimu vahetumisel ning kas spetsiifilistesse planeerimis- ja otsustusprotsessidesse kaasatakse erialaspetsialiste. Visiooni koostamise käigus läbiviidud arutelud ja intervjuud näitavad, et loomevaldkonnas tegutsevad inimesed on valmis kaasa mõtlema ja tegutsema ning on linna edasisest arengust ning selles osalemisest väga huvitatud. Loova linna arendamise seisukohalt on see määrava tähtsusega.

VIIDATUD KIRJANDUS

- Action plan for the creative industries 2008-2011. 2007, Bergen's background paper in NICE Project.
- Alueportaali, kättesaadav: <http://www.alueportaali.net/kulttuuriraide/kontupiste.html>
- ARSNET, kättesaadav: www.arsnet.fi
- Auckland Creative City, kättesaadav: <http://www.aucklandcity.govt.nz>
- Berlin Partner, kättesaadav: <http://www.berlin-partner.de/>
- Bezold (2000) The Visioning Method, in Slaughter, R.A. (Eds) *The Knowledge Base of Futures Studies*, Foresight International, Brisbane.
- Bianchini, F., Landry, C. (1994) The Creative City. Working Paper 3: Indicators of a Creative City. A Methodology for Assessing Urban Viability and Vitality; kättesaadav: http://www.comedia.org.uk/pages/pdf/downloads/viability_indicators.pdf
- Bilbao 2010. Reflections on Strategy, kättesaadav: <http://bilbao.bm30.es/plan/Bilbao2010-StrategicReflection.pdf>
- Braun, E., Lavanga, M. (2007) An international Comparative Quick Scan of National Policies for Creative Industries, kättesaadav: http://culturalforum.net/lisboa07/files/documents/participantscontributions/CONTRIBUTIONSDOC_07_EN.PDF
- Bradford, N. (2003) Cities and Communities that Work: Innovative Practices, Enabling Policies, kättesaadav: <http://www.urbancentre.utoronto.ca/pdfs/elibrary/CPRNcitieswork.pdf>
- Bytyqi-Campbell, A. (2006) The Role of Creative Urban Design and Planning – Creative Cities, kättesaadav: http://www.image-project.org/downloads/uploads/Residential%20Course/09a_paper_creativecities.pdf
- Duxbury, N. (2004) Creative Cities: Principles and Practices; kättesaadav: http://www.rcrpp.org/documents/31347_en.pdf
- Cantell, T (2005) Majanduspoliitikast loova linna mõtteni – Helsingi näide, kättesaadav: <http://www.solness.ee/maia/index.php?qid=36&id=541>

- Case studies' Summaries. Culture & Urban Regeneration. The Role of Cultural Activities & Creative Industries in the Regeneration of European Cities., From the work done by the URBACT Culture Network, 2006, kättesaadav: http://urbact.eu/fileadmin/subsites/Cultural_Activities_Cr/pdf/UC-EtudesCas-Eng.pdf
- City of Toronto, Culture Division (2003). *Culture Plan for the Creative City*. kättesaadav: <http://www.toronto.ca/culture/pdf/creative-city-planning-framework-feb08.pdf>
- Chatterton P. (2000) Will the real Creative City please stand up? *City: analysis of urban trends, culture, theory, policy, action*, 4(3), 390-397.
- Collins, J. C, Porras, J. I. (1996) Building your company's vision, *Harvard Business Review* (September-October), 65-77.
- CONSULTATION DRAFT Manchester City Region Sub Regional Action Plan 2008 – 2011 Preparation coordinated by Manchester Enterprises 18 JULY 2007 <http://www.manchester.gov.uk>
- Costa, P., Magalhaes, M., Vasconcelos, B., Sugahara, G. (2006) On ,Creative Cities' governance models: a comparative approach, Dinâmia Working Paper, 2006/54, Lisboa: DINÂMIA, kättesaadav: <https://repositorio.iscte.pt/bitstream/10071/512/1/wp54-2006.pdf>
- Creative Brisbane 1997–2001, kättesaadav: <http://www.creativecommunities.org.uk/pdf/1.7Brisbane-CreativeCityPol.pdf>
- Creative City. Brisbane City Council's Cultural Strategy 2003–2008, kättesaadav: http://www.brecknockconsulting.com.au/07_downloads/AU-Q-BCC_creative_city.pdf
- Creative City Planning Framework. A Supporting Document to the Agenda for Prosperity: Prospectus for a Great City, February 2008, kättesaadav: <http://www.toronto.ca/culture/pdf/creative-city-planning-framework-feb08.pdf>
- Creative Economy Strategies For Small and Medium Size Cities: Options for New York State, Susan Christopherson, Department of City and Regional Planning, Cornell University, kättesaadav: www.nycreativeeconomy.cornell.edu
- Creative Industries in Turku Region. Nordic Model for Creative Industries Development Centre, 2007, Turku's material in NICe Project.
- Culture & Urban Regeneration. The Role of Cultural Activities & Creative Industries in the Regeneration of European Cities. Conclusions & Recommendations, From the work done by the URBACT Culture Network, 2006, kättesaadav: http://urbact.eu/fileadmin/subsites/Cultural_Activities_Cr/pdf/ConclusionsUC-English.pdf

- Dzene, A., Kula, A. (2007) Creative City Assessment of Riga, Tallinn, and Vilnius, Blekinge Tekniska Högskola.
- "Economic Vision 2020: Rotterdam, City of the Future, kättesaadav: www.compete-eu.org/fileparser.asp?file=/publications/EconomicVisionEngelsdef.pdf
- Eesti loomemajanduse kaardistamine. Tallinn: Eesti Konjunkturiinstituut, 2005.
- Euroopa kultuuripealinnaks 2011 Tallinna taotlus, kättesaadav: <http://www.eurorscg4d.ee/Internet/2011/failid/xX3MEs3y.pdf>
- Finlaysonin alue - Tampereen sydän, kättesaadav: <http://www.finlaysoninalue.fi/>
- Florida, R. (2004) The Rise of the Creative Class. And How It's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life. New York: Basic Books;
- Florida, R. (2007) *The Flight of the Creative Class. The New Global Competition for Talent*, New York: HarperCollins.
- Framework Conditions of Creative Copenhagen – imagine report, 2006, kättesaadav: <http://www.experienceconomy.dk/index.php?id=189>
- Gang i København, kättesaadav: http://www.kk.dk/mediarkiv/Gang_kbh.doc
- Hansen, A., Andersen, H.T., Clark, E. (2001) Creative Copenhagen: Globalization, urban governance and social change, *European Planning Studies*, 9(7), 851-869.
- Helsinki. Helsingi reisijuht, kättesaadav: http://www.hel2.fi/tourism/matko_esitteet/ET_Helsinki.pdf
- Hospers, G.-J., van Dalm, R. (2005) How to create a creative city? The viewpoints of Richard Florida and Jane Jacobs // *Foresight*, 7(4), 8-12.
- Holden, J. (2007) Publicly-funded culture and the creative industries, kättesaadav: <http://www.artscouncil.org.uk/downloads/Demospub.doc>
- Hurstel, J. (2006) Culture & Urban Regeneration. Cultural Activities & Creative Industries. A Driving Force for Urban Regeneration. Conclusions on the social dimension, available: http://urbact.eu/fileadmin/subsites/Cultural_Activities_Cr/pdf/JHurstel-E.pdf
- Imagine a Toronto website (2008). *Strategies for a Creative City*. Full report, kättesaadav: <http://www.imagineatoronto.ca/>
- Image of the City. Urban Branding as Constructed Capabilities in Nordic City Region. Nordic Innovation Centre, 2006, kättesaadav: http://www.nordicinnovation.net/img/image_of_the_city_-_web.pdf

- International Competitiveness and Experience Industries, 2005, koostajat: Power, D., Gustafsson, N., A Collaboration between ISA, NUTEK, VINNOVA.
- Kaapelitehdas, kättesaadav: <http://www.kaapelitehdas.fi/>
- KIBLA, kättesaadav: www.kibla.org
- KIBLA Multimedia Centre, kättesaadav: www.culturalprofiles.org.uk/slovenia/Units/5038.html
- KULTURO. Kulttuuri- ja digitaalisen sisältötuotannon osaamiskeskus, kättesaadav: <http://www.turkusciencepark.com/>
- Künstlerhaus Bethanien, kättesaadav: <http://www.bethanien.de/>
- Lacroix, M.-J. (2005) *New Design Cities*, UNESCO: Pyramid.
- Landry, C. (2000). *The Creative City: A Toolkit for Urban Innovators*. London, Earthscan.
- Landry, Ch. (2006) Lineages of the Creative City, kättesaadav: http://www.comedia.org.uk/pages/pdf/downloads/Lineages_of_the_Creative_City.pdf.
- Landry, C., Bianchini, F. (1995) *The Creative city*, London: Demos.
- Landry, C., Matarasso, F. (2001) The Learning City-Region. Approaching problems of concept, measurement, evaluation; kättesaadav: http://www.comedia.org.uk/pages/pdf/downloads/The_Learning_City_Region_OE_CD.pdf
- Landry, C., Greene, L., Matarasso, F., Bianchini, F. (1996) The Art of Regeneration, kättesaadav: http://www.comedia.org.uk/pages/pdf/downloads/The_Art_of_Regeneration.pdf
- Landry, C., Greene, L., Matarasso, F., Bianchini, F. (2005) Age of the City – Creativity and the city, available: http://www.comedia.org.uk/pages/pdf/downloads/Age_of_the_City_Creativity_and_the_city.pdf
- Lavanga, M. (2006) The contribution of cultural and creative industries to a more sustainable urban development. The case studies of Rotterdam and Tampere, paper for the ACEI Conference, Vienna, 6-9 July, 2006, kättesaadav: http://www.fokus.or.at/fileadmin/fokus/user/downloads/acei_paper/lavanga.pdf
- Lasiplatsi, kättesaadav: <http://www.lasipalatsi.fi/>
- Lindgren, M., Bandhold, H. (2003) *Scenario Planning. The link between future and strategy*, New York: Palgrave Macmillan.

- Living Brisbane 2026, kättesaadav:
http://www.brisbane.qld.gov.au/BCC:BASE:411976477:pc=PC_2352 ja
http://www.brisbane.qld.gov.au/BCC:BASE:411976477:pc=PC_215
- Luova Tampere – ohjelma (2006–2011), kättesaadav:
<http://www.luovatampere.fi/>
- Our Creative Potential. Paper on Culture and Economy, 2005, Dutch Ministry of Economic Affairs and Ministry of Education, Culture and Science, available:
www.minocw.nl/documenten/creative_potential.pdf
- “Partners 4 Action” – Case study. Obuda Gasworks, kättesaadav:
http://urbact.eu/fileadmin/subsites/partner4action/pdf/Obuda_Gas_Works_case_study.pdf
- Partners for Livable Communities (2004) *The Creative City: Power for the New Economy*, Resource Paper, Washington D.C
- Parc Barcelona Media „@22“, kättesaadav: <http://www.parcbarcelonamedia.com/>
- Pascual, J. (2006) Culture & Urban Regeneration. The Role of Cultural Activities & Creative Industries in the Regeneration of European Cities. Conclusions on the Physical Dimension, From the work done by the URBACT Culture Network, 2006, kättesaadav: http://urbact.eu/fileadmin/subsites/Cultural_Activities_Cr/pdf/JPascual-E.pdf
- Rakvere, www.rakvere.ee
- Rutten, P. (2006) Culture & Urban Regeneration. Cultural Activities & Creative Industries. A Driving Force for Urban Regeneration. Finding & conclusions on the economic perspective, available:
http://urbact.eu/fileadmin/subsites/Cultural_Activities_Cr/pdf/PRutten-E.pdf
- Smith, R., Warfield, K. (2006) *The Creative City: a matter of values*, In P. Cooke and L. Lazzarotti (Eds.), *Creative cities, cultural clusters and local development*. London: Edward Elgar.
- Strateegia „Tallinn 2025“, kinnitatud Tallinna Linnavolikogu 10. juuni 2004 määrusega nr 23, kättesaadav:
http://tallinn.andmevara.ee/oa/failid/96947_m23lisa.rtf
- Strategies for creative spaces: Lessons learned. November 2006, London Development Agency, available:
<http://www.citiesinstitute.org/wwwroot/publications/Creative%20Strategie%20Lessons%20Learnt.pdf>
- Strategies for Creative Spaces. Phase 1 Report. September 2005, available:
http://www.creativelondon.org.uk/upload/pdf/LDALIVE-136623-v4-FinalReport_pdf.PDF
- Strategies for Creative Spaces. Barcelona Case Study, November 2006, London Development Agency, kättesaadav:

http://www.citiesinstitute.org.uk/wwwroot/publications/Reports/Creative%20Spaces/SFCS_Bercelona_Case_Study_Nov_2006.pdf

- Strategies for Creative Spaces. Berlin Case Study, November 2006, London Development Agency, kättesaadav: http://www.citiesinstitute.org.uk/wwwroot/publications/Reports/Creative%20Spaces/SFCS_Berlin_Case_Study_Nov_2006.pdf
- Strategy "Creative Britain": New Talents for The New Economy Department of Culture, Media and Sport, 2008, kättesaadav: www.culture.gov.uk
- Tallinna arengukava 2006–2021, ", kinnitatud Tallinna Linnavolikogu 06. oktoobri 2005 määrusega nr 53, kättesaadav: <http://tallinn.andmevara.ee/oa/page.Tavakasutaja?c=1.1.1.1&id=101896>
- Tallinna loomemajanduse andmebaasi esmane ülevaade: loomemajandussektori struktuur, mahud ja ruumiline paiknemine, Tartu Ülikool: Geograafia Instituut, 2006.
- Tampereen tasapainoinen kaupunkistrategia vuoteen 2016. Kaikem paree Tampere. Tampere – hyvien palvelujen, osaamisen ja luovuuden kansainvälinen kasvukeskus (2005), kättesaadav: http://www.tampere.fi/tiedostot/58f5pF51f/kaupunkistrategia_2005-2016.pdf
- The Economy of Culture in Europe, (2006), European Commission, kättesaadav: http://ec.europa.eu/culture/eac/sources_info/studies/economy_en.html
- The United Sardine Factory, kättesaadav: <http://www.usf-verftet.no/index.php?ID=Bergen>
- Toronto Mayor's Economic Competitiveness Advisory Committee (2008). *Agenda for Prosperity*, kättesaadav: <http://www.toronto.ca/prosperity/pdf/agenda-prosperity-report-full.pdf>
- Toronto City website (2008). *Creative City Planning Framework*, kättesaadav: www.toronto.ca/culture/pdf/creative-city-planning-framework-feb08.pdf
- Turku Competence and Business Strategy 2006, available: <http://www.turku.fi/Public/download.aspx?ID=30692&GUID={F2278659-0967-42AC-B83A-4C4FC AFCB8F5}>
- Turku strategia 2005-2008, 2005, available: <http://www.turku.fi/Public/download.aspx?ID=3747&GUID={2FE09ABE-0E48-4A16-8D6D-87A35EFD41EA}>
- Ukkola, A., Keto-Seppälä, M. (2007) Model for the Development of Creative Industry of the Turku District, Turku's background paper in NICE Project.
- Yritysmyoenteiseksi kumppaniksi. Helsingin elinkeinostrategia 2007, kättesaadav: <http://www.hel.fi/wps/wcm/resources/file/ebc3c7463de9776/Elinkeinostrategia%20overkkoversio.pdf>

Lisa 1

Visiooni aruteludel osalenute nimekiri

18. oktoober 2007, töögrupp "Kunst"

1. Marge Paas
2. Kärt Summatavet
3. Liivi Soova
4. Kristel Kalda
5. Raivo Pöldmaa
6. Iir Hermeliin
7. Sven Grünberg
8. Aimar Jugaste
9. Neeme Kuningas
10. Peeter Mauer
11. Jaan-Eik Tulve

+ Katri Ristal
Veiko Jürisson
Külliki Tafel
Erik Terk

19. oktoober, töögrupp "Disain, arhitektuur, linnaplaneerimine"

1. Jaak-Adam Looveer
2. Mari Aruoja
3. Katrin Koov
4. Ruth-Helene Melioranski
5. Eva Truuverk
6. Jan Tomson
7. Henri Laupmaa

+ Katri Ristal
Veiko Jürisson
Külliki Tafel
Erik Terk

23. oktoober 2007, töögrupp "Meedia ja meelelahutus"

1. Karlo Funk
2. Aivar Mäe
3. Kristjan Jagomägi
4. Joel Volkov
5. Madis Sander

6. Jan Kaus
7. Erik Aru
8. Barbi Pilvre
9. Janika Leoste
10. Aarne Saluveer

+ Veiko Jürisson
Külliki Tafel
Erik Terk

15. november 2007, töögrupp "Kultuurikorraldajad"

1. Tanel Jan Palgi
2. Sandra Sule
3. Maria Jürisson
4. Aare Tammesalu
5. Kaari Kiitsak-Prikk
6. Indrek Leht
7. Birgit Kraas
8. Maria Mölder
9. Margit Tohver

+ Katri Ristal
Veiko Jürisson
Külliki Tafel

08. jaanuar 2008, töögrupp „Ettevõtjad”

1. Sten Saluveer
2. Kirke Torpan
3. Tiina Tsatsua
4. Andre Veskimeister
5. Peeter Tava
6. Kaido Irväl
7. Priit Kalusen
8. Piret Reinson
9. Pille-Triin Männik
10. Rain Rannu
11. Ardo Reinsalu
12. Meelis Virkebau
13. Piret Potisepp
14. Raivo Tammkivi

+ Katri Ristal
Veiko Jürisson
Külliki Tafel
Erik Terk

11. jaanuar 2008, töögrupp „Tallinnas elavad välismaalased”

1. Soley Lilja Brynjarsdottir
2. Pall Ragnar Palsson
3. Panu Lehtovuori
4. Lilia Del Rio
5. Kirke Org
6. Dirk Hoyer
7. Silvi Teesalu
8. Küllike Tohver
9. Bruno Marques
10. Laurent Erard

+ Katri Ristal
Veiko Jürisson
Külliki Tafel
Erik Terk

11.jaanuar 2008, töögrupp „Tallinlased, kelle emakeel ei ole eesti keel”

1. Olga Temnikova
2. Ruslan PX
3. Anastasia Kulkova
4. Jelena Malõgina
5. Sergei Trofimov
6. Helen Noormets
7. Svetlana Krabut
8. Maria Goltsman
9. Vladimir Bragin
10. Andrei Lobanov
11. Vladimir Võssotski
12. Mariana Kolesnik
13. Kirill Safonov

+ Katri Ristal
Veiko Jürisson
Külliki Tafel
Erik Terk

Intervjueeritute nimekiri

Intervjuud on läbi viidud:

Eesti Kunstiakadeemia professor, endine rektor Ando Keskküla

Tallinna Kultuuriväärtuste Amet, juhataja Anu Kivilo

Tallinna Ettevõtlusamet, juhataja Anu Lõhmus

Kultuurikatel, juhataja Peeter Erik Ots

Kunstistuudio Sally, juhataja Annely Köster

OÜ RA Looming, juhataja Reet Aus

Tallinna Valgusfestival, juht Indrek Leht

Tallinn 2011, programmijuht Triin Männik

EU Regio, juhataja Merle Krigul

Soome Instituut, juhataja Jaana Vasama

Tallinna Ülikool, teadmussiirde osakond, projektijuht Anna-Stiina Lillemägi

Lisa 2. Taustamaterjal aruteluks

Visiooniarutelu: LOOV LINN – LOOV TALLINN

EELMATERJAL ARUTELUDEKS:

18., 19., 23. oktoober ja 15. november 2007

Tallinna Linnavalitsuse tellimusel koostab Tallinna Ülikool koostöös Eesti Tuleviku-uuringute Instituudiga Tallinna loomemajanduse arendamiseks visiooni, mille baasil oleks võimalik jätkata konkreetsete strateegiate väljatöötamisega.

Esmaste arutelude käigus jõudis projekti juhtrühm ühisele seisukohale, et Tallinna loovast potentsiaalset tervikpildi saamiseks tuleks lähtuda „loova linna“ kontseptsioonist ning kaasata arutellusse Tallinna loomingulises elus aktiivselt tegutsevad esindajad.

Maailmas on loova linna kontseptsioonil põhinevat lähenemist kasutatud edukalt mitmel puhul. Nimetatud kontseptsioon vaatab loovat linna kui keerukate vastasmõjudega süsteemi, mis soodustab erinevate kultuuriliste ning innovaatiliste valdkondade tegevust, on atraktiivne elu- ja töökeskkond loovisikutele ning toimib tõmbekeskusena tänu kultuurilisele mitmekesisusele ja elukvaliteedile.

Loovaid linnu iseloomustavateks märksõnadeks on kujunenud aktiivne ja mitmekesine kultuuritarbimine, loovkvartalid/loovklastrid, teadmiste võrgustikud, loovust ja teadmisi kehastavad ruumilised maamärgid, kultuuriline ja sotsiaalne mitmekesisus, tolerants, kvaliteetne avalik ruum, keskkonnahoidlikkus, elamuslikkus, tehnoloogiliste infrastruktuuride kvaliteet, efektiivne ühistranspordi süsteem jne. Lisaks sellele rõhutab loov linn teatud talle ainuomaseid eripärasid, autentsust, mis võimaldab luua kindlat identiteeti.

Vaatamata külluslikele näidetele sarnastest kontseptsioonidest üle kogu maailma (Barcelona, Manchester, Amsterdam, Kopenhaagen, Singapur jpt), ei ole võimalik tekitada visioone ilma linna loomingulise tegevjõu ja nende ideedeta sellest, milline võiks olla nende kogemustele ja ootustele vastav loov keskkond. Pidagem ühtlasi silmas ka seda, et tänases maailmas väärtustatakse loovust kõigis eluvaldkondades. Ühine visiooni kujundamine Tallinnast, kui loovast linnast on põhimõttelise tähtsusega ning loodetavasti kujuneb see orientiiriks linna juhtimisel 21. sajandil.

Teemad, mille üle soovime arutleda, on järgmised:

- millised on Tallinna eeldused olla loov linn/saada loovaks linnaks?
- millised võiksid olla loova Tallinna põhilisteks vedavateks ideedeks (millised võiksid olla põhifookused)?
- millised näited mujalt võiksid olla Tallinna puhul rakendatavad?
- millised on põhilised piirangud, mis takistavad loova Tallinna realiseerimist ja mida tuleks teha, et neid piiranguid „maha võtta“?

Lisa 3. Kättejagatud küsimus

KÄTTEJAGATUD KÜSIMUS

Küsimus: loov Tallinn – milleks?

Palun pange alljärgnevas loetelus antud väited tähtsuse järjekorda, alustades numbrist 1, kus 1= kõige olulisem jne. Kui te ei pea mingit väidet üldse oluliseks, siis võite panna ka 0-i.

Teiepoolded täiendused antud loetelusse on teretulnud!

Kas loova Tallinna arendamine on oluline selleks, et:

- uuendada linna kuvandit;
- tugevdada linnakodanike, siin tegutsevate ettevõtete jt subjektide identiteeti Tallinna suhtes (n.ö. kodanikuks olemise tunnet);
- parandada linnaruumi kvaliteeti;
- tõmmata ligi innovaatilisi ja kõrgtehnoloogilisi ettevõtteid;
- rõhutada loovust ja teadmisi linna majandusmudeli alusena;
- luua linnasiseseid tugevaid loovaid keskusi ja võrgustikke;
- pakkuda elanikele atraktiivset elukeskkonda ja vabaaja veetmise võimalusi;
- suurendada linna kultuurilist mitmekesisust;
- suurendada linna ajaloolise kultuuripärandi rolli;
- arendada turismi s.h. kvaliteetturismi;
-
-

Palun nimetage veel 1–2 inimest, kellega oleks oluline loova Tallinna teemat arutada:
